

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ACİL DURUMLARLA
BAŞA ÇIKMA ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ VE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

ÖMER YILDIRIM
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI
DOKTORA PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

GAZİANTEP
2021

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ACİL DURUMLARLA BAŞA
ÇIKMA ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

ÖMER YILDIRIM

Hasan Kalyoncu Üniversitesi
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin
Hemşirelik Anabilim Dalı'nın Doktora Programı İçin Öngördüğü
DOKTORA TEZİ
Olarak hazırlanmıştır.

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Tülay ORTABAĞ

GAZİANTEP
2021

TEŞEKKÜR

Doktora eğitimim süresince beni destekleyen, bana yol gösteren, anlayışını, bilgi ve tecrübelerini, zamanını esirgemeyen, danışmanım sayın Prof. Dr. Tülay ORTABAĞ'a, çalışmamı gözleyen, inceleyen ve değerlendiren Tez İzleme Komitesi üyeleri sayın Dr. Öğr. Üyesi Deniz KOCAMAZ ve sayın Dr. Öğr. Üyesi Zerrin ÇİĞDEM'e

Ayrıca bilgi ve tecrübeleri ile destek olan Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hemşirelik Bölümü akademisyenlerine ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü çalışanlarına, istatistik çalışmama katkılarından dolayı Dr. Öğr. Üyesi Fuat ELGONCA ve Dr. Öğr. Üyesi Feyza İNCEOĞLU hocama

Bu zorlu süreçte her türlü desteği veren sevgili eşim Gülten YILDIRIM' a ve sevgileri ile bana güç veren kızlarım Elif ve Zeynep'e teşekkürlerimi sunarım.

Ömer YILDIRIM

ÖZET

Ömer YILDIRIM. Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Değerlendirilmesi Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hemşirelik Ana Bilim Dalı. Doktora Tezi. Gaziantep. 2021. Acil durum ve afet olayları öğrencilerin yaşam kalitesini düşürerek stres artışına, yaralanmalara, sakat kalmalarına, hastalanmalarına, depresyona girmelerine, öğrencilerde tükenmişliğe ve psikolojik bozukluklara neden olur. Acil durum ve afet eğitimi öğrencilerin sosyal ve zihinsel gelişimlerinin desteklenmesinin yanı sıra afet ortamının tehlikelerinden korumasını sağlar, afetin psiko-sosyal etkilerini hafifletir. Bu çalışmanın amacı ortaokul öğrencilerinin ADBÇÖ'ni geliştirmek ve geliştirilen ADBÇÖ'ni kullanarak ortaokul öğrencilerin acil durumlarla başa çıkma becerisinin eğitim etkinliğini değerlendirmektir. Çalışma Mart-2020 Temmuz 2021 tarihleri arasında Muş Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaokul öğrencilerinden 479 öğrenciye ölçek geliştirmek amacıyla metodolojik çalışma olarak yürütüldü. Ölçek toplam 30 madde 3 alt boyuttan oluştu. Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğini geliştirmek için araştırmaya katılan 479 öğrencinin ölçek toplamından aldığı en düşük puan 34 en yüksek puan 113, puan ortalaması ise 67.17 ± 15.13 , “**Temel İlk Yardım**” alt boyutundan aldığı en düşük puan 15 en yüksek puan 58, puan ortalaması ise 31.66 ± 8.58 , “**Doğal Afetler**” alt boyutundan aldığı en düşük puan 10 en yüksek puan 40, puan ortalaması ise $22,19 \pm 5.26$ ve “**Yardım İsteme**” alt boyutundan aldığı en düşük puan 5 en yüksek puan 20, puan ortalaması ise 13.32 ± 3.26 olarak hesaplandı. ADBÇÖ'ne ait Cronbach α güvenilirlik katsayısı ise 0.910 olarak hesaplandı “Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin” ortaokul öğrencilerinde geçerli ve güvenilir bir araç olduğu tespit edildi. Geçerlilik ve güvenilirlikten yapıldıktan sonra yarı deneysel tasarım olarak 38 kişi eğitim grubu, 36 kişide kontrol grubu olarak belirlendi. Çalışmada soru formu, sosyo-demografik bilgi ve acil durumlar bilgisi sorularından oluşturuldu. Acil durumlarla başa çıkma becerisini ölçmek için ADBÇÖ kullanıldı. Eğitim grubuna dört hafta haftada iki kez acil ve afet eğitimi verilerek eğitimden sonra sonuçlar tekrar değerlendirildi. Eğitim grubunda ADBÇÖ ve ölçeğin tüm alt boyutlarında puan ortalaması kontrol grubuna göre yüksek bulundu ($p<0.05$). Ortaokul öğrencilerine acil ve afet eğitimi verilmesi ortaokul öğrencilerinin acil durumlarla başa çıkma becerisini arttırdığı görüldü.

Anahtar Kelimeler: Ortaokul Öğrencileri, Acil Durumlar ve Afet, Acil Durumlarla Başa Çıkma Becerisi, Geçerlilik, Güvenirlilik

ABSTRACT

Ömer YILDIRIM. Developing and Evaluating the Middle School Students' Coping with Emergencies Scale Hasan Kalyoncu University, Department of Nursing. Doctoral Thesis. Gaziantep. 2021. Emergency and disaster events reduce the quality of life of students and cause increased stress, injuries, disability, illness, depression, burnout and psychological disorders. Disaster education not only supports the social and mental development of students, but also provides protection from the dangers of the disaster environment and alleviates the psycho-social effects of the disaster. The aim of this study is to make the validity and reliability of the “Development and Evaluation of the Middle School Students’ Coping with Emergency Situations Scale” (PSEAS) of secondary school students and to evaluate the educational effectiveness of the “Middle School Students’ Coping with Emergency Situations” skills. The study was carried out as a methodological and randomized controlled study in order to evaluate the effectiveness of the emergency and disaster education applied to 500 students of secondary school affiliated to the Muş National Education Directorate between March and July 2021 to overcome the ability to cope with emergencies. In the study, the questionnaire was composed of socio-demographic information and emergency information questions. The Middle School Students’ Coping with Emergencies Scale was used to measure the ability to cope with emergencies. The lowest score of the 479 students who were analyzed to develop the Middle School Students’ Coping with Emergencies Scale from the total scale was 34, the highest score was 113, the point average was 67.17 ± 15.13 standard deviation, the lowest score from the “Basic First Aid” sub-dimension was 15, the highest score is 58, the point average is 31.66 ± 8.58 standard deviation, the lowest score in the “Natural Disasters” sub-dimension is 10, the highest score is 40, the point average is 22.19 ± 5.26 standard deviation, and the “Requesting Help” The lowest score obtained from the ” sub-dimension was calculated as 5, the highest score as 20, and the point average was calculated as 13.32 ± 3.26 standard deviations. It has been determined that the “Middle School Students’ Coping with Emergencies Scale” is a valid and reliable tool for secondary school students. After the first evaluation, 38 students were semi-experimental design assigned as the training group and 36 as the control group. The training group was given emergency and disaster education, and the results were re-evaluated after four weeks, twice a week. In the education group, there was a significant decrease in coping with emergencies and sub-dimensions, and a significant increase in recovery sub dimensions ($p < 0.05$). It has been seen that giving emergency and forgiveness education to secondary school students increases the ability of secondary school students to cope with emergencies.

Keywords: Secondary School Students, Emergencies and Disaster, Ability to Cope with Emergencies, Validity, Reliability.

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI	Sayfa
TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TEZ ETİK BİLDİRİM SAYFASI	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x
SEMBOLLER/KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Konunun Önemi ve Problemin Tanımı	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Afetler.....	4
2.2. Afet Türleri.....	9
2.2.1. Jeolojik-Jeomorfolojik Afetler	10
2.2.2 Meteorolojik Afetler.....	11
2.2.3. Hidrografik Afetler.....	11
2.2.4. Biyolojik Afetler	12
2.2.5. Sosyal Afetler.....	13
2.2.6. Teknolojik Afetler	14
2.3. Acil Durum	15
2.4 Afet ve Acil Durumlar Çocuklara Nasıl Anlatılmalı ve Acil Durumlarla Nasıl Başa Çıkılır?.....	17
2.5. Ölçeklerde Geçerlik ve Güvenirlik.....	19
2.5.1. Geçerlilik.....	19
2.5.2. Güvenirlik	22
2.5.3. Cronbach's Alpha ve İç Tutarlık Katsayısı	22
2.5.4. Madde-Toplam Puan Korelasyon Katsayısı.....	22
2.5.5. Test-Tekrar Test Güvenirliği.....	22
2.5.6. İçerik (Kapsam) Geçerliliği.....	22
3. GEREÇ VE YÖNTEM	24

3.1. Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Geçerlik, Güvenirliği ile İlgili Gereç ve Yöntem	24
3.1.1. Araştırmanın Türü	24
3.1.2. Araştırmanın Yeri Ve Zamanı	24
3.1.3. Araştırmanın Evreni Ve Örneklem	24
3.1.4. Veri Toplama Gereçleri	24
3.1.5. Araştırmanın Etik Yönü	24
3.1.6. ADBÇÖ'nin Geçerlik Çalışması (Kapsam)	25
3.1.7. ADBÇÖ'nin Güvenirlik Çalışması	25
3.2. ADBÇÖ'nin Psikometrik Analizi	25
3.2.1. Yapı Geçerlilik Analizi	26
3.2.2. Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi	26
3.2.3. ADBÇÖ'nin Güvenilirlik Analizi	26
3.2.4. Çoklu Normal Dağılım Analizi	26
3.2.5. Çoklu Doğrusal Bağlantı Analizi	27
3.2.6. Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri	28
3.2.7. Araştırma Dahil Edilmeme Kriterleri	28
3.2.8. Araştırmanın sınırlılıkları	28
3.3. ADBÇÖ'nin Eğitimi İle İlgili Gereç Ve Yöntem	28
3.3.1. Araştırmanın Türü	28
3.3.2. Araştırmanın Yeri, Zamanı	29
3.3.3. Araştırmanın soruları	29
3.3.4. Araştırmanın Evreni Ve Örneklem	29
3.3.5. Araştırmanın Etik Yönü	29
3.3.6. Veri Toplama Gereçleri	30
3.3.6.1. Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği	30
3.3.6.2. Kişisel Bilgi Formu (EK-6)	31
3.3.7. Bilgilendirici Onam ve Ön Testlerin Uygulanması	31
3.3.8. Verilerin Analizi	31
3.3.9. Araştırmanın Uygulanması	32
3.3.11. Acil Durumlarla Başa Çıkma Eğitimi	34
3.3.12. Uygulama Süreci	34
3.3.13. Acil Durumlarla Başa Çıkma Eğitim Uygulaması	34
3.3.14. Acil Durumlarla Başa Çıkma Eğitim Programı İçeriği	35

3.3.15. Araştırmaya Alınma Kriterleri	36
3.3.16. Araştırma Dışlanma Kriterleri.....	36
3.3.17. Araştırmanın sınırlılıkları.....	37
4. BULGULAR	38
4.1. Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği Geçerlik ve Güvenirliği ile İlgili Bulgular	38
4.1.1. ADBÇÖ'nin Bulguları	38
4.1.2. ADBÇÖ'nin Açıklayıcı Faktör Analizi Bulguları	38
4.1.3. Ölçek Puanlaması.....	40
4.1.4. ADBÇÖ'nin Doğrulayıcı Faktör Analizi Bulguları.....	41
4.1.5. ADBÇÖ'nin Güvenilirliği.....	45
4.1.5.1. ADBÇÖ'nin İç Tutarlılığı	45
4.1.6. ADBÇÖ'in Zamana Göre Değişmezlik: Test- Tekrar Test,	47
4.1.7. Öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin Alt Boyutlarından Alınan Puanların Dağılımı	48
4.2. Acil Durumlarla Başa Çıkma Eğitimi İle İlgili Bulgular	49
4.2.1. Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin İçin Yapılan Eğitim ve Kontrol Grubu İstatistiksel Analizleri Sonuçları.....	49
4.2.2. Kontrol ve Eğitim Gruplarında Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ve Ölçeğin Alt Boyutlarından Aldıkları Ön Test Puanları ve Son Test Puanlarının Grup İçi ve Gruplar Arası Karşılaştırılması.....	50
4.2.3. Cinsiyete Göre Eğitim ve Kontrol Gruplarında Öğrencilerin Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin ve Alt Boyutlarından Aldıkları Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması.....	53
4.2.4. Daha Önce Acil Durum Yaşanıp Yaşanmamasına Göre Eğitim ve Kontrol Gruplarında Öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması.....	54
4.2.5. Daha Önce İlk Yardım Eğitimi Alınıp Alınmamasına Göre Eğitim ve Kontrol Gruplarında Öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması.....	56
4.2.6. Ailenin İkamet Yerine, Toplanma Alanı Olup Olmamasına, Çevreden Acil Durumlarla İlgili Bilgi Veren Olup Olmamasına, Daha Önce Acil Durum Yaşanıp Yaşanmamasına Daha Önce Acil Eğitim Alınıp Alınmamasına Göre Eğitim ve Kontrol Gruplarında Öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması.....	57

5. TARTIŞMA.....	59
5.1. OÖABÖ'nin Geçerliği ve Güvenirliği Tartışma	59
5.2. Acil Durumlarla Başa Çıkma Eğitimi Tartışması.....	62
5.2.1. Çalışma Grubunun Tanıtıcı Özelliklerine İlişkin Verilerin Tartışılması	62
5.2.2. Çalışma Grubunun Tanıtıcı Özellikleri ile Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasının Tartışılması.....	67
6. SONUÇ	69
6.1. Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği.....	69
6.2. Sonuçlar (Acil Durumlarla Başa Çıkma Eğitimi)	70
6.3. Öneriler.....	71
6.4. Sınırlılıklar.....	72
6.5. Ekler	72
KAYNAKLAR.....	74
EKLER	84
Ek 1. Enstitü Yönetim Kurulu Kararı.....	84
Ek 2. Etik Kurul Kararı.....	85
Ek 3. Muş Milli Eğitim Kurum İzni	87
Ek 4. Veli Onam formu	99
Ek 5. Kişisel Bilgi Formu.....	100
Ek 6. ADBÇÖ Ölçeği Taslak Soruları.....	103
Ek 7. ADBÇÖ Orijinal Ölçek.....	105
Ek 8. İntihal Raporu	107
Ek 9. Kısa Özgeçmiş	108

TEZ ETİK BİLDİRİM SAYFASI

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekiller	Sayfa No
Şekil 2.1. Dünya Genelinde 1998 – 2017 Periyodu içinde Meydana Gelen Doğa Kaynaklı Olaylar	5
Şekil 2.2. Dünya Genelinde Meydana Gelen Doğa Kaynaklı Afetlerin Afet Türlerine Göre Neden Oldukları Ekonomik Kayıplar (1998 – 2017).....	6
Şekil 2.3. Kıtalara Göre Afet Olaylarının Sayısı Biyolojik Afetler Dahil Değildir	7
Şekil 2.4. Dünya Genelinde Etkilenen Kişi Afet Türüne Göre Paylaşım 2019.....	7
Şekil 2.5. Türkiye’de 1940-2019 Periyodunda Gözlenen Meteorolojik Karakterli Doğa Kaynaklı Afetlerin Yıllık Dağılımları.....	9
Şekil 2.6. Afet Tipine Göre Doğa Kaynaklı Afetlerin Sınıflandırılması.....	10
Şekil 2.7. Türkiye’de 2019 Yılı Meteorolojik Karakterli Doğa Kaynaklı Afetlerin Oluşum Yüzdeleri	11
Şekil 2.8. Ortadoğu’da Savaştan Dolayı Göçmen ve Sığınmacıların İstatistik Verileri	14
Şekil 3.1. Araştırmanın Akış Şeması (ADBÇÖ)	28
Şekil 3.2. Araştırmanın Akış Şeması (Eğitim ve Kontrol Grubu).....	33
Şekil 4.1. Açıklayıcı Faktör Analizi Sonucu Elde Edilen Yamaç Grafiği (Scree Plot)	41
Şekil 4.2. Ölçek Diyagramı-1	42
Şekil 4.3. Ortaokul Öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin IBM SPSS AMOS 24 Programı Sonuçlar Çizim Diyagramı	43

TABLolar DİZİNİ

Tablolar	Sayfa No
Tablo 2.1. EM-DAT Veri Tabanında Kullanılan Afet Sınıflandırması.....	15
Tablo 2.2. DFA Sonucunda Elde Edilen Uyum İndeks Değerlerine ait Aralıklar.....	21
Tablo 3.1. Acil Durumlarla Başa Çıkma Eğitim Programı Test Tarih Planlaması	34
Tablo 4.1. Açıklayıcı Faktör Analizinde ADBÇÖ'nin Madde Faktör Yükleri Dağılımı....	39
Tablo 4.2. ADBÇÖ'nin Faktör Yapısı Açıklanan Varyans Özellikleri.....	40
Tablo 4.3. ADBÇÖ'nin Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri Değerlerinin Dağılımı	43
Tablo 4.4. Ortaokul Öğrencilerinin ADBÇÖ'in Doğrulayıcı Faktör Analizi İndeksleri	44
Tablo 4.5. ADBÇÖ'in Madde-Toplam Korelasyon Analizi	45
Tablo 4.6. ADBÇÖ'nin ve Alt Boyutlarının Test-Tekrar Test Güvenilirlik Katsayıları	47
Tablo 4.7. ADBÇÖ'nin Alt Boyutları ve Toplam Puanı Test-Tekrar Test Puanları Arasındaki İlişki Dağılımı	47
Tablo 4.8. ADBÇÖ'in Toplam ve Alt Boyutlarının Puan Ortalaması ile Test-Tekrar Test Puan Ortalaması Karşılaştırılması	48
Tablo 4.9. ADBÇÖ'in Toplam ve Alt Boyutlarının Cronbach Alfa ve Puan Ortalamaları	48
Tablo 4.10. ADBÇÖ'nin Katılımcılara ait Demografik Bilgiler.....	49
Tablo 4.11. Öğrencilerin Ön Test Gruplar Arası ADBÇÖ Toplam ve Ölçek Alt Boyutlarında Puan Ortalamalarının Dağılımı ve Karşılaştırılması.....	51
Tablo 4.12. Öğrencilerin Son Test Gruplar Arası ADBÇÖ Toplam ve Ölçek Alt Boyutlarında Puan Ortalamalarının Dağılımı ve Karşılaştırılması.....	51
Tablo 4.13. Kontrol Grubu Öğrencilerinin Grup İçi ADBÇÖ Toplam ve Alt Boyutlarında Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	52
Tablo 4.14. Eğitim Grubu Öğrencilerinin ADBÇÖ Toplam ve Ölçek Alt Boyutlarında Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	52
Tablo 4.15. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Eğitim ve Kontrol Gruplarında Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması.....	53

Tablo 4.16. Daha Önce Acil Durum Yaşanıp Yaşanmamasına Göre Eğitim ve Kontrol Gruplarında Öğrencilerin Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması..... 54

Tablo 4.17. Daha Önce İlk Yardım Eğitimi Alınıp Alınmaması Göre Eğitim ve Kontrol ve Gruplarında Öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması ... 56

SEMBOLLER/KISALTMALAR LİSTESİ

UNISDR	Birleşmiş Milletler Afet Riskinin Azaltılması Ofisi
IDNDR	Uluslararası Doğal Afetlerin Azaltılması On Yılı
BM	Birleşmiş Milletler
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
UNDP	Birleşmiş Milletlerin Kalkınma Programı
EM-DAT	Uluslararası Acil Durum Veri Tabanı
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
KBRN	Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer
CDC	Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
AFAD İçişleri	Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
ADBÇÖ	Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği
Ark.	Arkadaşları
HKU	Hasan Kalyoncu Üniversitesi
MGM	Meteoroloji Genel Müdürlüğü
KMO	Kaiser-Mayer-Olkin
AFA	Açıklayıcı faktör analizi
DFA	Doğrulayıcı faktör analizi
SPSS 26	Statistical Program in Social Sciences

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Önemi ve Problemin Tanımı

Acil durum ya da afet, toplumların tamamını ya da belli bir kesimini etkileyen, toplum açısından ekonomik, fiziksel ve sosyal kayıplara yol açan, gündelik yaşamı ve toplumun bütün sosyal faaliyetlerini kesintiye uğratan veya tamamen durduran olaydır. Afetin meydana geldiği toplumun acil durum, afetle baş etme kapasitesini aşan doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olayların sonuçları olarak da ifade edilir (1). Günümüzde hızla artan nüfus, plansız ve imarsız yapılaşmalar, küresel ısınma ve iklim değişiklikleri, hızlı ve plansız bir şekilde büyüyen sanayileşme, teknolojideki gelişmeler, ülkeler ve bölgeler arası siyasi çekişmeler, göç, savaş gibi faktörler, teknoloji-insan kaynaklı olayların acil durum ve afetle sonuçlanmasına sebep olabilmektedir (2). Yapılan araştırmalar sonucu acil durum ve afetlere yönelik yapılan hazırlıklar ve eğitimin hayat kurtarabileceğini, yaralanma, olaylarını azaltabileceğini ekonomik ve sosyal yapıların zarar görmesini en aza indirerek toplumların daha hızlı toparlanmasını sağladığı tespit edilmiştir (3, 4). Acil durum ve afete meydana gelebilecek olumsuzlukları en aza indirmek için yapılacak olan acil durumlar eğitimi, acil durumlar ve afetlerin olumsuz sonuçlarını azaltmaya yönelik en önemli yaklaşımdır (5). Acil durum ve afete yönelik hazırlığın temel amacı, meydana gelecek olumsuz sosyal ve ekonomik kayıpların ve yaralanmaları azaltmanın yanı sıra her düzeyde bir güvenlik ve dayanıklılık kültürü oluşturmak ve olumsuzlukları en hızlı şekilde atlatmaktır (6, 7). Ayrıca acil durum ve afetlere yönelik verilen eğitim meydana gelecek olaylara karşı başa çıkma kapasitesini artırdığı bir gerçektir (8). Birleşmiş Milletler Afet Riskinin Azaltılması Ofisi (UNISDIR) “son yirmi yıldaki afetlerin çoğunluğuna kuraklık, sıcak hava dalgası, deprem, terör olayları, fırtına ve sellerin neden olduğunu belirterek, bunların sonucunda 1 milyon kişinin yaşamını yitirdiğini bildirdi. Son yirmi yılda meydana gelen acil durumlar ve afetler göz önüne alındığında; çocuklar için acil durumlara hazırlık eğitim programları acil durumlarla başa çıkma kapasitesinin artırdığı, acil durumlara karşı daha bilinçli bir davranış sergilendiği, davranış değişikliğinin yanı sıra zihinsel ve algılarda ciddi bir değişime katkıda bulunduğu görülmektedir (9). Ülkemizde afet ve acil durumlar üzerine yapılan araştırmalar sonucunda öğrencilerin afet safhaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ve bu safhalardaki görev ve sorumluluklarının da bilincinde olmadıkları görülmektedir (10). Öğrenciler buldukları yaşı bir sonucu olarak tehlikelere ve sağlık sorunlarına kendileri maruz kalırlar ve başkalarının yaralanma veya hastalık geçirmesi durumunda, ilk müdahale rolünü üstlenebilir (11). Bu da verilecek afet acil durum eğitimi ile olmaktadır. Ayrıca

verilecek eğitim ile mortalite ve morbidite oranlarında bir azalma, ilk yardım konusunda eğitilmiş ilk müdahale ekiplerinin sayısını arttırarak sağlanabilir. Yetişkin bir bireyin acil bir olayda yaralanması veya ölme olasılığı okul çağındaki bir çocuğa göre çok daha azdır. Bu nedenle, öğrenciler acil durum eğitimi almaları durumunda potansiyel olarak yaralanma ve acil durumlarla başa çıkma becerisini arttırabilir. İlk yardım ve afete hazırlık, böylece acil durumlarla başa çıkma yeteneklerinin artmasını sağlar (12). Acil durumlara müdahale etmek için her yaştan sıradan insanın eğitimi, genel acil olaylara müdahaleye etkili bir şekilde katkıda bulunabilir yaralanma ve ölümü azaltmaya yardımcı olabilir. Buna istinaden öğrencilerin gerçek acil durum eğitimi ve afet hazırlığına dâhil edilmesi, öğrencilerin meydana gelecek acil olaylara karşı hem kendini koruma hem de acil yardıma katkı sağlar (13, 14). Verilen acil eğitim ve hazırlık ile öğrencilerin problem çözmelerine olanak sağlayacağı ve öğrencilerin bir olaya ilişkin algılarının tepkilerini belirleyebileceği, böylece acil olaylara karşı uyumsal tepkilerini etkileyebileceği gösterilmiştir (14).

Öğrencilere acil ilk yardım ve afet müdahale becerilerini kazandırmak, öğrencilerin düşüncelerini yeniden düzenlemelerini sağlar, güçlü yanlarını ortaya çıkarır, özgüvenlerini ve acil olaylarla başa çıkma becerisini arttırır (15). Öğrenciler ilk yardım gerekliliğini anlarsa, kendilerini motive ederlerse ve ilk yardım nedenlerinin basit açıklamalarını anlarsa, temel ilk yardım uygulamalarını yaparlar (16). Bu da ortaokul öğrencilerinin acil durumlara müdahalede uygulanabilecek potansiyel tehlike bilincini arttırarak öğrencilerin okul ortamında ani bir hastalık veya yaralanma durumunda ne yapmaları gerektiğine yardımcı olur (17). Tezde acil durumlara başa çıkma ölçeğinin soruları ve acil olaylarda verilecek eğitimler makaleler ve raporlar, geniş, çok yönlü bir arama stratejisiyle belirlendi. İlk olarak, **Web of Knowledge, Scopus, research gate, sci-hub, vetch works, science direct, onlinelibrary.wiley.com, sage pub, tandfonline, Academic Search Premier pro quest, atif dizini, dergi park, web of science** vb. dâhil olmak üzere akademik veri tabanları tarandı. Her arama kelimeleri bir arada kullanarak İngilizce yazılmış makaleler gözden geçirildi. Çocuk, genç, görüşme odak grupları, gözlem, eğitim, tehlike, güvenlik felaket, deprem, fırtına, sel, kasırga, yaralanma, kaçırılma, taciz, acil eğitim, acil durum, vb. kelimeler taranarak elde edildi.

Ülkemizde ortaokul öğrencilerinin acil durumlarla başa çıkma ile ilgili sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Ayrıca ortaokul öğrencilerinin acil durumlarla başa çıkma kapasitesini ölçen bir ölçüm aracı bulunmamaktadır. Bu ihtiyacı gidermek için ortaokul öğrencilerinin acil durumlarla başa çıkma ölçeğinin geliştirilmesi düşünüldü. Çalışma sonuçlarının gelecekte planlanan çalışmalarda, öğrencilerin acil durumlarla başa çıkmak

amacıyla uygulanacak programların tasarlanması ve değerlendirilmesi için temel oluşturacağı düşünülmektedir. Geliştirilen ölçeğin ortaokul öğrencilerine, özel gereksinimi olan öğrencilere ile Halk Sağlığı Hemşireliği alanına sonraki çalışmalar ışık tutacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

- Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği'ni geliştirmek.
- Acil durumlarla başa çıkma becerisini ölçmek ve öğrencileri acil durumlara (sel, deprem, zorlu kış şartları gibi doğal afet, savaş, salgın, taciz, akran zorbalığı, yaralanmalar, temel ilk yardım, salgın hastalık vb.) karşı hazırlamak.
- Acil durumlarla başa çıkma başa çıkma hazırlık eğitimi programına katılan ortaokul öğrencilerinin, acil durumlara hazırlık eğitimi programlarına katılmayan ortaokul öğrencilerine göre acil durumlar konusunda daha bilinçli olup olmadıklarını, daha makul risk algılarına sahip olup olmadıklarını ve daha hazırlıklı olup olmadıklarını belirlemektir.
- Ortaokul çağındaki çocukların, yaşlarına uygun bir öğretim müdahalesine katıldıktan sonra kendilerine ve acil bir durum yaşayan kişilere bakım sağlamada, acil ilk yardım ve afete hazırlık konusundaki bilgi düzeylerinin artıp artmayacağını belirlemektir.
- Ortaokul öğrencilerinin tehlike bilinci düzeyleri, risk algıları, müdahaleyle ilgili koruyucu davranış bilgisini belirlemektir.

2. GENEL BİLGİLER

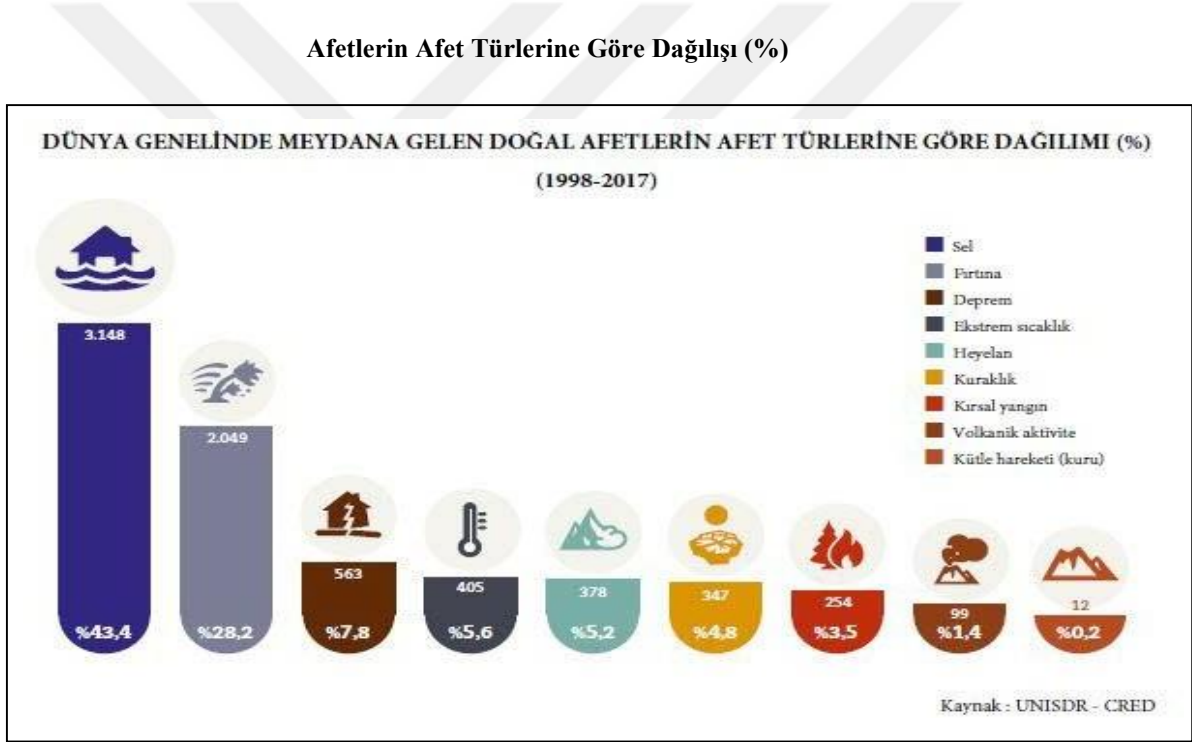
2.1. Afetler

İnsanoğlu var olduğu tarihi sürecinden beri kendi iradesi dışında meydana gelen, sayısızca acil olay ve afete maruz kalmıştır. Afet, ön görülmeyen bir iklim değişikliği, doğa olayı ya da insan kaynaklı bir olay nedeniyle canlı türlerinin yok olması, yaşam alanlarının büyük ölçüde tahribi, çeşitli jeolojik aktiviteler sonucu oldukça geniş bir coğrafyanın tahrip olması veya tamamen yıkılması arasında geniş tanımı olan bir kavramdır (18). Afetin çeşitli tanımları yapılmıştır. Afetler göç, uçak kazası, terör, akran zorbalığı, yangın gibi insandan kaynaklanan nedenlere bağlı olduğu gibi, sel, heyelan, deprem gibi doğal sebeplere bağlı olarak da meydana gelmektedir. Bu alanda en kapsamlı tanım BM'nindir. Birleşmiş Milletlerin tanımına göre afet, *“insanlar için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara neden olan, normal yaşamı durdurarak veya belli bir süre kesintiye uğratarak toplumları etkileyen ve yerel imkânlar ile baş edilemeyen doğa ve insan kaynaklı olaylardır”*. IDNDR (1992)'ye göre ise doğal afet *“toplumun işleyişinde ciddi bir bozulma sebep olan, etkilenen toplumun yalnızca kendi kaynaklarını kullanarak başa çıkma yeteneğini aşan yaygın insan kaybına, ciddi yaralanmalara, ağır psikiyatrik travmalara ayrıca büyük maddi veya çevresel kayıplara sebep olan yıkımlar olarak”* ele almıştır. AFAD ise afetler resmi olarak 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının da *“normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylar”* olarak tanımlamıştır (19). Afetler genellikle başlangıç hızlarına (ani veya yavaş) veya nedenlerine (doğal veya insan yapımı) göre sınıflandırılır (20). Tanımdan da ifade edildiği üzere afet, aniden ortaya çıkan ve eldeki olanaklarla baş etmenin yetersiz kaldığı durum olarak tanımlanır. Afetin büyüklüğü genellikle sebep olduğu, yaralanmalar, yapısal hasarlar, can kayıpları yol açtığı sosyal ve ekonomik kayıplarla ölçülmektedir.

Afetler can ve mal kayıplarının yanı sıra yüzbinlerce insanı yerinden etmektedir. Bu durumun ülke ekonomilerine oluşturduğu maddi yük milyarlarca dolara ulaşmaktadır. Afetlerin meydana getirdiği can ve mal kayıplarına ek olarak, ülkenin hizmet ve mal üretme kapasitesine zarar verir, tüketimini aşağı çeker, ticaret hayatını olumsuz etkiler. İhracatı geriletir, yatırımlarda ani çöküşler meydana getirir (21). Bu bağlamda afetler toplum üzerinde büyük etkisi olan bir olaydır. Toplumun genel işleyişini bozan tehlikeli doğa ve insan kaynaklı olaylardır. Ölümlere neden olsun ya da olmasın, afetlerin tipik olarak ciddi ekonomik etkileri vardır. Tanımlardaki etki alanından anlaşılacağı üzere afetler insan hayatını her yönü ile olumsuz etkiler, temelde fiziki kayıplar çok ön planda olsa da, ciddi

ekonomik kayıplar ile derin psikososyal yıkımlara zemin hazırlamaktadır (22, 23). Afet ve acil durumlar, yalnızca meydana geldikleri anda değil, ilişkili sonuçları nedeniyle uzun vadeli olarak gerçekleştikleri fiziksel ve sosyal alana zarar verebilecek tehdit edici olaylardır. Bu sonuçların toplum ve altyapısı üzerinde büyük bir etkisi olduğunda, doğal afetler haline gelirler (24). Doğal afetler dünyanın her yerinde meydana geldikleri için küresel bir konudur. Son 20 yıldan bu yana, yılda yaklaşık 340 afet olayı yaşanmıştır. Meydana gelen bu afetler sonucunda 200 milyon dolaylarında insan etkilenmiş ve ortalama 67.500 kişi yaşamını yitirmiştir (25).

Şekil 2.1. Dünya Geneline 1998 – 2017 Periyodu içinde Meydana Gelen Doğa Kaynaklı Olaylar

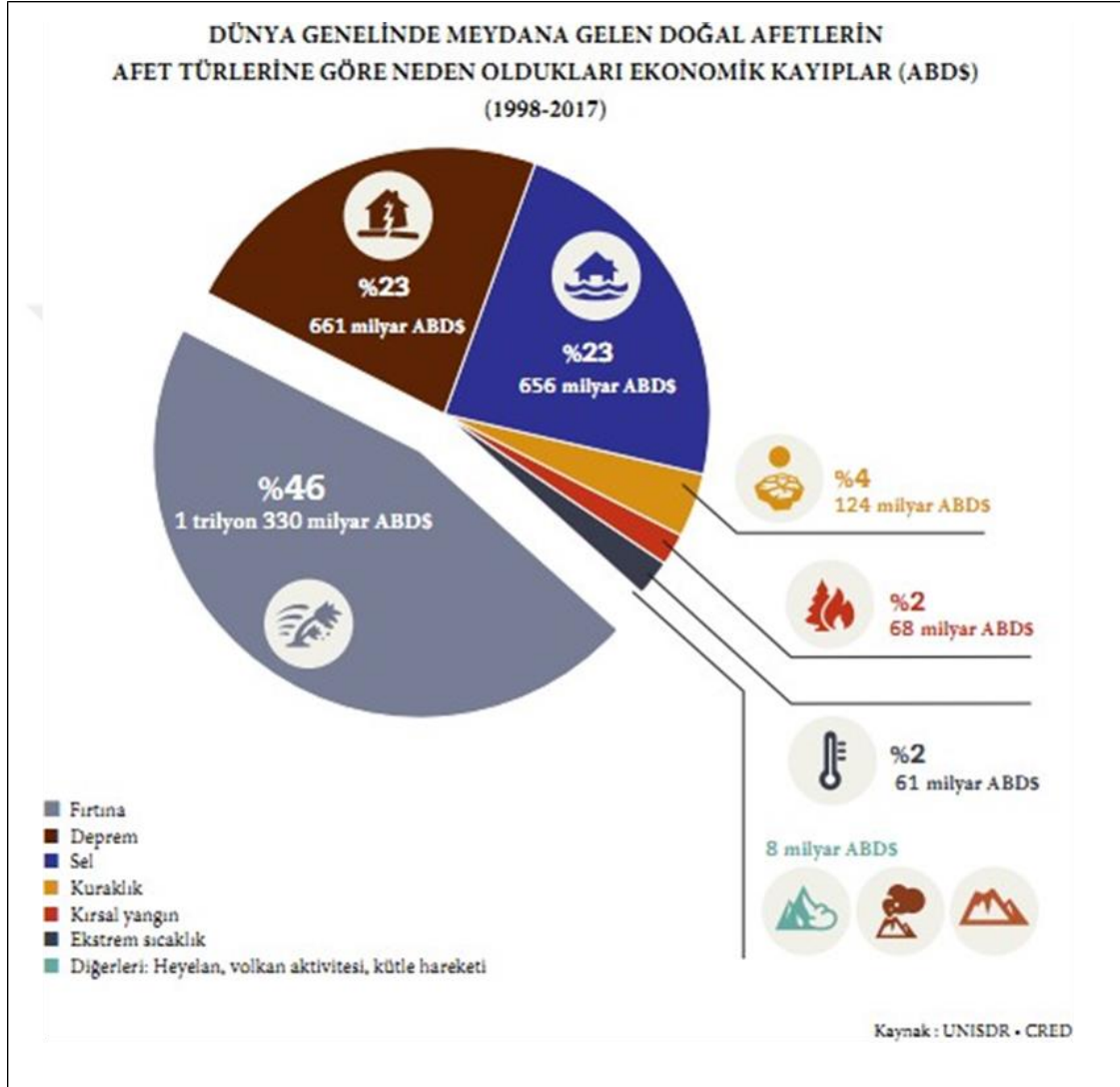

Kaynak: UNISDR&CRED(26)

Aşırı hava olayları içerisinde yer alan sıcak hava dalgaları 2003 yılında Avrupa kıtasında 72.000, 2008 yılında ise, Myanmar’da 138.000 insanın ölümüne sebep olmuştur. Nargis Siklonu sebebiyle, Rusya’da 2010 yılında 56.000 insanın ölümüne neden olan sıcak hava dalgaları, aynı zamanda kuraklık afeti nedeniyle Somali’de 20.000 insanın ölümüne neden olan afetler en fazla can kaybı ile sonuçlanan afetler olarak bilinmektedir (27). Afetlerin insanlar üzerinde ciddi ekonomik ve psikososyal yönleri de olmuştur. Son yirmi yıllık süreçte dünyada meydana gelen afetlerin ekonomik açıdan değerlendirilmesi şekil 2.2

de verilmiştir.

Şekil 2.2. Dünya Genelinde Meydana Gelen Doğa Kaynaklı Afetlerin Afet Türlerine Göre Neden Oldukları Ekonomik Kayıplar (1998 – 2017)

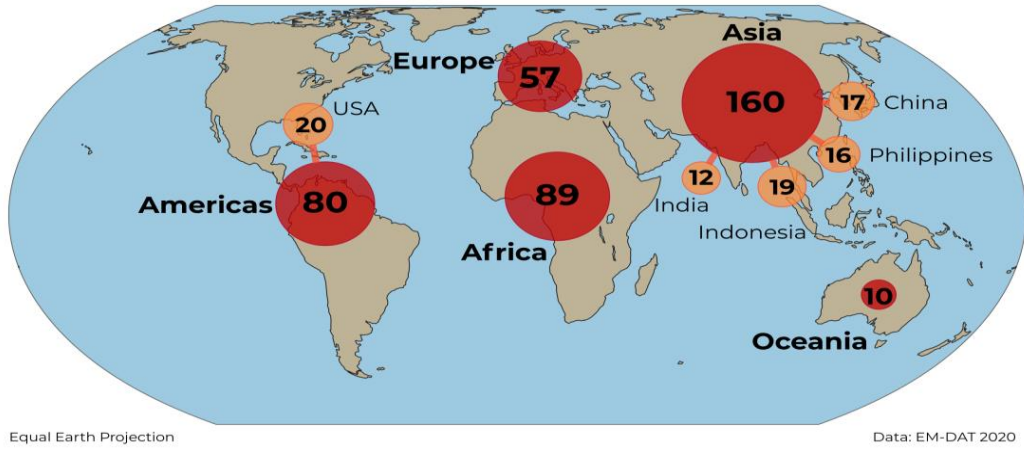

Kaynak: UNISDR&CRED(26)

2019 yılında, EM-DAT'de verilerine göre 11.755 kişinin öldüğü, 95 milyon kişinin etkilendiği ve yaklaşık 130 milyar ABD dolarına mal olan en az 396 doğal afet olduğu bildirildi. Bu yılki olay sayısı son 10 yılda meydana gelen afetlerin ortalamasının biraz üzerindedir (EM-DAT'a kaydedilen 343 felaket olayı). Küresel afetlerden etkilenen insanlar bölgesel düzeyde, tüm afet olaylarının% 40'ını oluşturan Asya, toplam ölümlerin% 45'ini ve toplam yaralılarında % 74'ünü oluşturan en savunmasız kıta oldu (26). Felaket yılı olarak

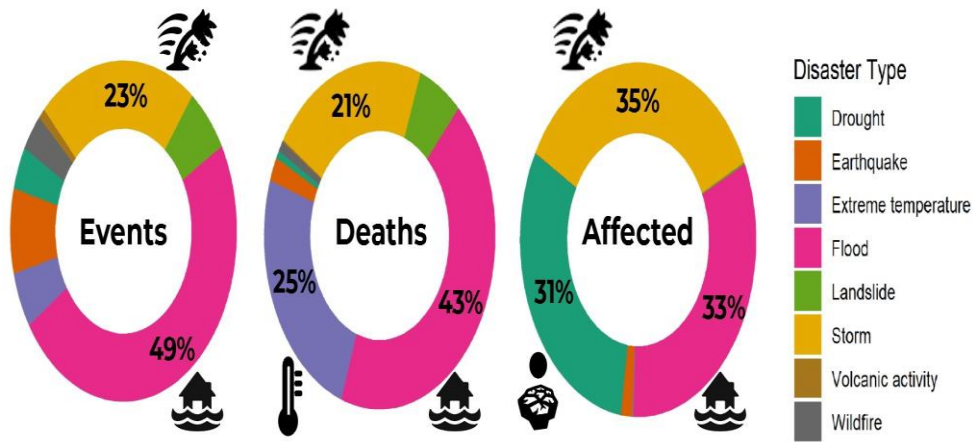
adlandırılan 2020 ilk 6 ayda ise dünyada meydana gelen afetlerin görseli şekil 2.3 ve 2.4, te grafiksel olarak verilmiştir.

Şekil 2.3. Kıtalar Göre Afet Olaylarının Sayısı Biyolojik Afetler Dahil Değildir

Kaynak: UNISDR&CRED(26)

Şekil 2.4. Dünya Geneline Etkilenen Kişi Afet Türüne Göre Paylaşım 2019

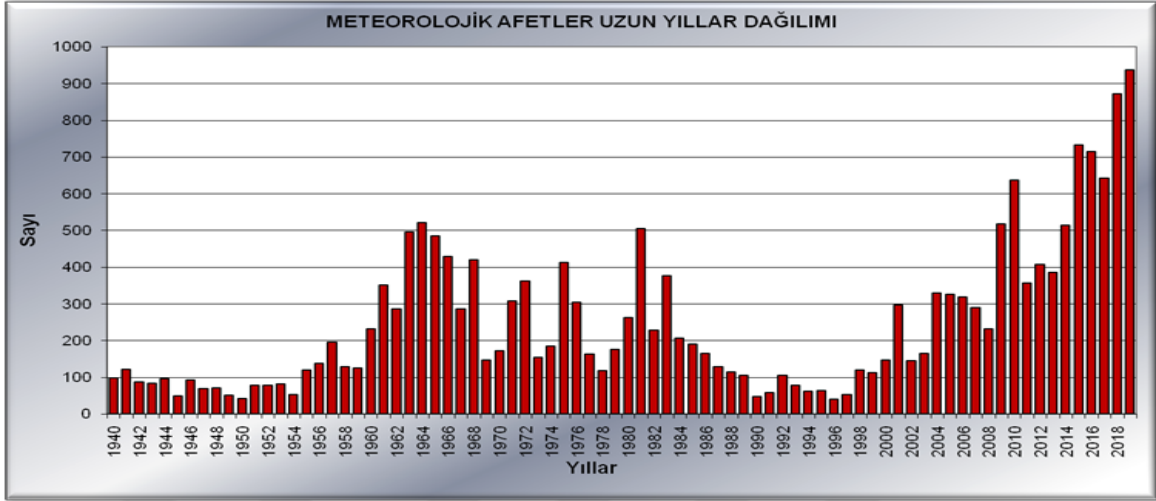

Kaynak: UNISDR&CRED(26)

Japonya, ABD, Fransa veya İsviçre gibi ülkelerde önemli bir etkiye sahip olmasına rağmen, Bangladeş, Hindistan, Çin, Guatemala, Kolombiya veya Meksika gibi ülkelerde daha yıkıcı sonuçları olmuştur. Afetlerin sebep olduğu küresel ölüm oranı gelişmekte olan

ülkelerde çok daha fazla olduğu hatta toplam ölümlerin % 90'ı kadar olduğu tespit edilmiştir (28). Bulduğumuz yüzyılda tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de afetlerin meydana gelme sıklığı giderek artmıştır. Birbirinden farklı iklim bölgelerine ve büyük bir coğrafyaya sahip olan ülkemiz çeşitli ve şiddetli meteorolojik olaylar ve insan kaynaklı afetlere maruz kalmaktadır. Ülkemizde, yangın, heyelan, sel, erozyon başta fırtına, sel, dolu, don, göç, insan kaynaklı acil durumlar, kar ve kuraklık gibi doğal afetler olmak üzere meteorolojik afetler oldukça sık meydana gelmekte ve önemli ölçüde can ve mal kayıplarına neden olmaktadır. Son 10 yılda afetlerin en fazla yaşandığı yıl 2016 ve 2021 yılı olmuştur. 2016 yılında Türkiye sınırları içinde meydana gelen hasar ve can kaybına neden olan doğa kaynaklı afetlerin sayısı 323'tür (29). Bunların afet türlerine göre sayısal dağılımı ve % değerleri şöyledir: 65 heyelan (%20), 3 göktaşı/meteor vakası (%0.9), 59 hortum (%18), 81 sel/su baskını (%25), 24 yıldırım (%7.4), 3 çığ (%0.9), 1 kar, 70 fırtına/şiddetli rüzgâr (%22) 14 rip/çeken akıntı (%4.3), 1 çökme (%0.3), 2 aşırı sıcaklık (%0.6)'dır (30). Dünya Risk Raporlarında Türkiye en yüksek riskli ülkeler arasında 12. sırada yer almaktadır. "Risk Düzeyi ve Eğilimi" açısından bakıldığında da Türkiye "riski en yüksek ve artış eğilimli" 10 ülke içinde yer almaktadır (30). Afetlerden en asgari düzeyde etkilenmenin yolu toplu olarak afetlere hazırlıklı ve donanımlı olmaktır (18, 31). Dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de son yıllarda afet sayıları artmıştır. MGM verilerine göre 2019 yılı içerisinde Türkiye'de meydana gelen afet sayısı ve dağılımı ülkemizde, 2019 yılı sonuna kadar meteorolojik karakterli doğa kaynaklı toplam 936 afet rapor edilmiştir (32). Uzun yıllar dağılımına bakıldığında 2019 yılı içerisinde meydana gelen meteorolojik afet sayısı 1940-2019 periyodu içerisindeki en yüksek değer olmuştur.

Şekil 2.5. Türkiye’de 1940-2019 Periyodunda Gözlenen Meteorolojik Karakterli Doğa Kaynaklı Afetlerin Yıllık Dağılımları

Kaynak: UNISDR&CRED(26)

2.2. Afet Türleri

Afetler çok çeşitli olup bölgelere göre değişiklik göstermektedir. Afetler türlerine göre 6 alt başlıkta incelenebilir;

2.2.1. Jeolojik-Jeomorfolojik Afetler; Bulunduğu bölgeye (Jeopolitik Konuma) göre meydana gelen, afetler olarak adlandırılır. Deprem, kasırga, fırtına, volkanik patlamalar vb. gibi örneklerdir.

2.2.2. Meteorolojik Afetler; Bölgenin iklim ve hava koşullarıyla ilişkili afet türüdür. Sel-taşkın, aşırı kar yağışları, aşırı sıcaklar ve aşırı soğuklar, kuraklık, etkili rüzgârlar, kasırga, hortum, hava kirliliği, tornado, yıldırım düşmesi, dolu, sis, asit yağmurları çığ, don ve buzlanma, El Nino, küresel ısınma, buzulların erimesi ve iklim değişimleri vb. örneklerdir.

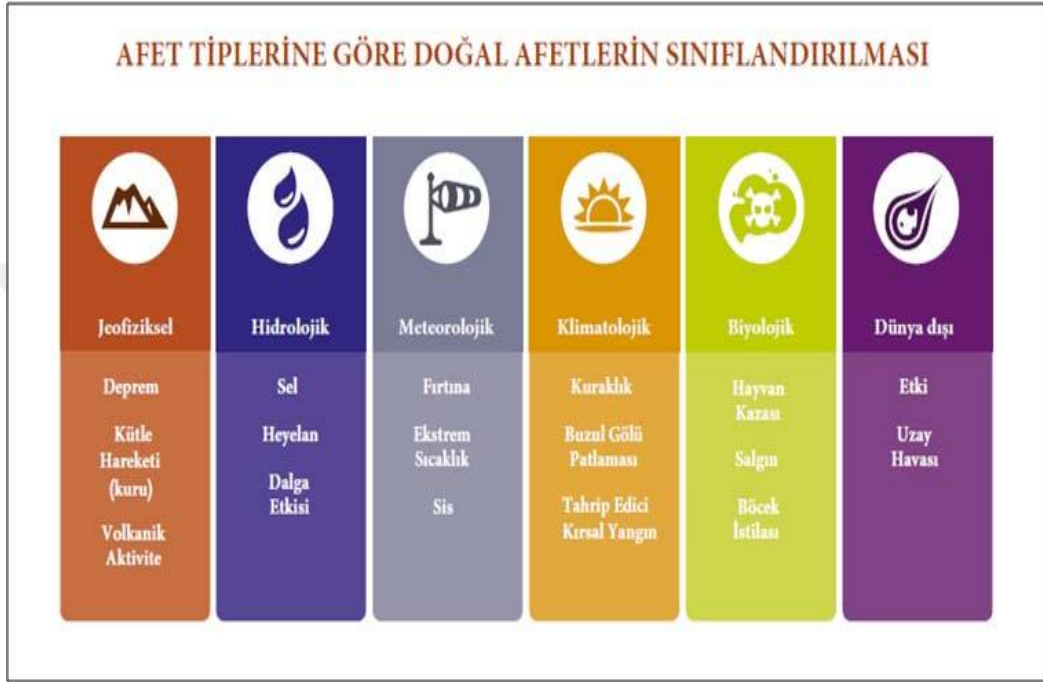
2.2.3. Hidrografik Afetler; Göl, baraj ve nehir sularının taşmaları sonucu oluşan afet türüdür.

2.2.4. Biyolojik Afetler; Doğal koşulların etkisi altında, canlıların yol açtığı erozyon, salgınların, biyolojik istilaların ve orman yangınlarının sebep olduğu afet türleridir.

2.2.5. Sosyal Afetler; Bireyin günlük yaşantısını sekteye uğratan afetlerdir. Savaş, terör olayları, akran zorbalıkları, kıtlık, salgın hastalıklar, göç gibi olaylardır.

2.2.6. Teknolojik Afetler; Küreselleşme ve gelişmeyle yaşanan risk ve tehlikeler neticesinde insan kaynaklı meydana gelen afetlerdir. Büyük petrol ve doğal gaz sızıntıları, endüstriyel yangınlar ve kazalar, nükleer kazalar, gibi olaylardır (23, 33, 34).

Şekil 2.6. Afet Tipine Göre Doğa Kaynaklı Afetlerin Sınıflandırılması

Kaynak: UNISDR&CRED(26)

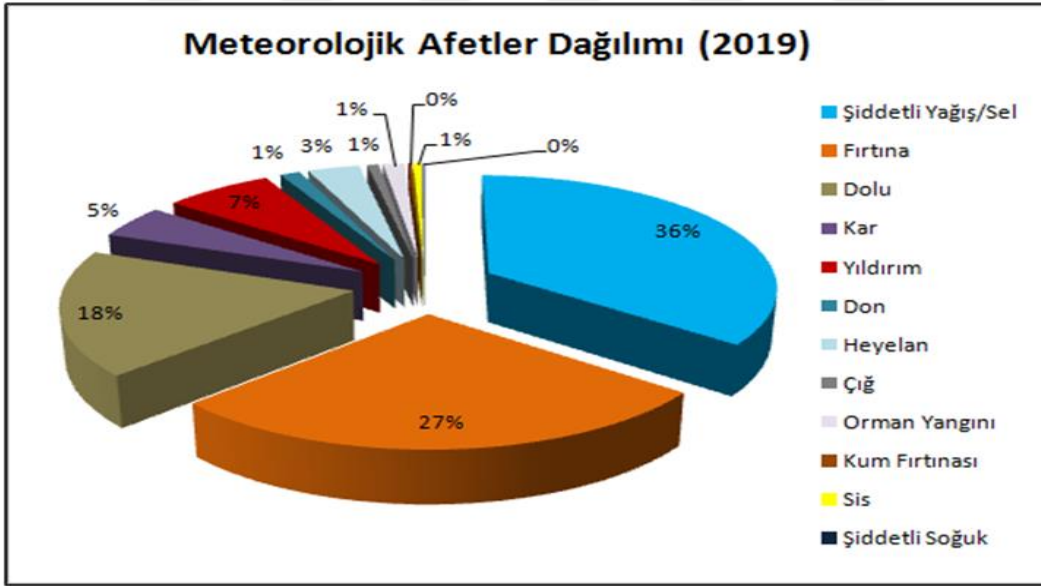
2.2.1. Jeolojik-Jeomorfolojik Afetler

Afet terimi genellikle farklı ajanlar veya süreçlerle ilişkili olarak adlandırılmıştır. Bunlardan bazıları atmosferik, hidrolojik, jeolojik, biyolojik ve teknolojiktir. Özellikle doğal afetler depremlerin, volkanların, taşkınların, toprak kaymalarının, fırtınaların, kuraklıkların ve tsunamilerin, kasırga ve çığ, donma ve fırtına ana türler olduğu için jeolojik ve hidrometeorolojik anlayışla ele alınmış ve adlandırılmıştır. Bu tehlikeler, yeryüzünün dinamiklerinin önemli bileşenleri olduğu için jeolojik-Jeomorfolojik afetler ile yakından ilgilidir (35). Bu bağlamda, jeomorfolojik tehlikeler endojen (volkanizma ve neotektonik), eksojen (sel, karstik çöküş, kar çığ, kanal erozyonu, sedimantasyon, kütle hareketi, tsunami, kıyı erozyonu) ve iklim ve arazi kullanımının neden olduğu tehlikeler (çölleşme, permafrost, bozulma, toprak erozyonu, tuzlanma, sel) olarak sınıflandırılabilir (36).

2.2.2 Meteorolojik Afetler

Doğa kaynaklı afetlerin çoğunu meteorolojik afetler oluşturmaktadır. Tarımsal zararlıların istilaları, orman yangınları, çölleşme, kuraklık, çığ ve seller, deniz ve göl suyu seviyesi artışları hava şartları ile direkt olarak ilişkili doğa kaynaklı afetlerdir. Büyük bir coğrafik alana ve iklim çeşitliliğine sahip olan ülkemizde doğa kaynaklı afetlere dönüşen fazla türde ve sayıda şiddetli meteorolojik olaylar görülmektedir. Ülkemizde, kar, kuraklık, fırtına, don, sel ve dolu gibi meteorolojik afetler oldukça sık yaşanmakta ve büyük oranda mal ve can kayıplarına sebep olduğu bilinmektedir (32). Türkiye’de 2019 yılında en sık görülen meteorolojik kaynaklı afet şiddetli yağış/sel ilk sırada yer almıştır. 2019 yılı genelinde toplamda 332 adet şiddetli yağış/sel afeti bildirilmiştir. Yaşanan 257 fırtına olayı ise ikinci sırada yer almaktadır. 2019 yılında sel ve fırtına afeti ülkemizin neredeyse tamamında görülmüştür (32).

Şekil 2.7. Türkiye’de 2019 Yılı Meteorolojik Karakterli Doğa Kaynaklı Afetlerin Oluşum Yüzdeleri

Kaynak: UNISDR&CRED (26, 37)

2.2.3. Hidrografik Afetler

Uygulamalı bilimlerin alt dallarından biri olan hidrografya denizlerin, okyanusların, kıyı alanlarının, akarsular ve göllerin fiziksel karakteristiklerinin tanımlanmasını, ölçülmesini, bunların mekân ve zamandaki değişimlerini inceler. Latince bir kelime olan hidrografya ὕδωρ

(hydor), “su” ve γράφω (graphō), “tasvir” kelimelerinden köken almaktadır (38, 39). Bu tanımlamalar ışığında hidrografya; akarsuları, kaynakları, gölleri, yer altı sularını, okyanusları ve denizleri dolayısıyla tüm dünya üzerindeki suları araştıran bir bilim dalı olarak tanımlanmıştır. Akarsu taşkınları, akarsuların kontamine olması, barajların taşkınlar sonucu hasar görmeleri, göl sularının kontamine olması, deniz gelgitlerini araştıran ve buna göre önlem alan bilim dalıdır (39). Türkiye’de ve dünyada birçok ülkede insanların hem ekonomik hem de sosyal hayatını etkileyen birçok tahribata can kaybına sebep olan önemli doğal olaylardan biri de taşkındır. Türkiye’de büyük taşkınlara sebep olan başlıca etkenler; bölgesel iklim şartları, topoğrafik yapı, yağış drenaj alanının büyüklüğü, akarsu yataklarındaki yoğun yapılaşma, çarpık kentleşme ve kent içinden geçen akarsuların üzerlerinin kapatılması olarak sıralanabilir (40). 2019 yılında hem ülkemizde hem de dünyada onlarca su ve sel baskını gibi doğal afetler, daha çok şehir merkezlerinde tahribata sebep olmuştur. Plansız kentleşmeler nedeniyle doğal bir süreç olarak yağın mevsim normallerindeki bir yağmur bile şehir merkezlerinde büyük bir sel afetine dönüşmektedir (41).

2.2.4. Biyolojik Afetler

Biyolojik afetler; doğal bir şekilde meydana gelebileceği gibi, ölümcül bir mikroorganizmanın kasıtlı veya kazara salınması suretiyle de oluşabilmektedir (42). Geçmişten bugüne ülkeler çeşitli biyolojik hastalık etkenlerini kullanarak birçok salgın meydana getirmiş ya da bu etkenleri biyolojik silah olarak kullanarak birçok insanın ölümüne sebep olmuştur (43). Son 20 yılda dünyada görülen iklim değişiklikleri, doğal kaynakların tahrip edilmesi, savaş ve afetlerden dolayı nüfus ve göç hareketleri, terörizm olayları, KBRN (Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer) silahlarının savaş ve terör odaklı kullanılması gibi nedenlerden dolayı biyolojik afetler nispeten daha fazla yaşanmaktadır (42). Biyolojik afetler; mikroorganizmaların sprey şeklinde havaya salınmasıyla, hastalık taşıyan hayvanlardan insanlara bulaşmasıyla veya su, gıda ve günlük eşyaların bunlarla kirlenmesiyle oluşabilmektedir (44). 2020 yılı başlarında küresel çapta bir salgına sebep olan yeni tip koronavirüs biyolojik afete en iyi örnektir. ABD’de biyolojik ajanlar Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi’nce 3 kategoriye ayrılmıştır (45). A kategorisindeki ajanlar oldukça zehirleyici ve ulusal emniyet için yüksek risk oluşturan organizmaları içermektedir. Kişiden kişiye kolayca bulaşma yeteneği vardır. Topluma karşı kullanılması durumunda çok sayıda ölüme yol açabilir. Sivil halkta panik ve sosyal karışıklıklara sebep olmaktadır. Toplumsal sağlığı tehdit ettiğinden özel hazırlıklar gerektirir. Bu kategoride veba şarbon, tullerimi, çiçek gibi hastalıklar bulunmaktadır (46). B

Kategorisi toksinlerin ve patojenik mikroorganizmaların büyük bir çoğunluğunu içermektedir. Orta derecede yayılım nedeniyle orta derecede hastalığa ve düşük mortaliteye neden olurlar. Bu grupta kolera, brucellosis, risin dizanteri toksini gibi hastalıklar bulunmaktadır (45). C kategorisinde hastalık etkenine sahip olan ajanlar ise; yayılımı ve üretimi kolay olan, kolayca ulaşılabilen, yüksek hastalık ve mortalite potansiyeline sahip ve toplum sağlığını tehlikeye atan patojenlerdir. Gelecekte ise geniş çaplı yayılım oluşturmak amaçlı kullanılacak patojenlerdir. Bu grupta nipah virüs, sarıhumma ve hanta virüs gibi hastalık etkeni patojenler bulunur.(43, 45-47).

Bilinen en önemli bulaşıcı hastalıklar

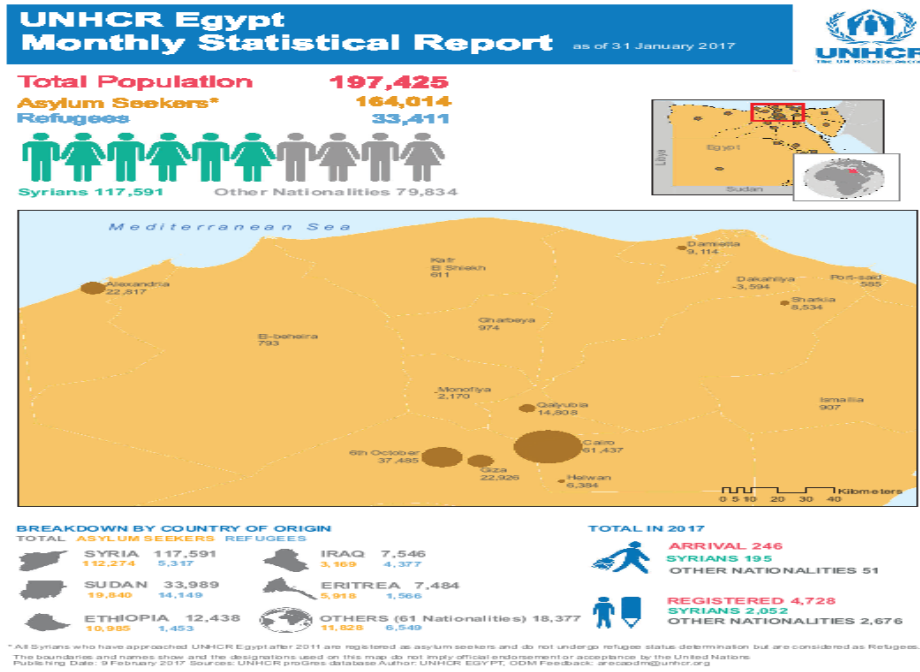
- Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS)
- Koronavirüs Hastalığı (Covid-19)
- Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu (SARS)
- Risin
- Ebola
- Viral Hemorajik Ateş (VHF)
- Çiçek Hastalığı
- Tüberküloz
- Kazanılmış Bağışıklık Yetersizliği Sendromu (AIDS)
- İnfluenza (Grip)
- Şarbon
- Tularemi
- Veba
- Botulinum Toksini
- Zika Virüsü (48).

2.2.5. Sosyal Afetler

Bireyin günlük yaşantısını sekteye uğratan afetlerdir. Savaş, terör olayları, akran zorbalıkları, kıtlık, salgın hastalıklar, göç gibi afetler sosyal afetlere örnek afetlerdir. Bilim ve teknolojinin gelişimi artıkça insan yaşamını tehlikeye sokan birçok yeni tehditler ortaya çıkmaktadır. Var olan tehlikelere ek olarak kimyasal, biyolojik ve nükleer kaynaklı yaşamı sekteye uğratan can ve mal kaybına sebep olan birçok risk eklenmiştir (49). Sanayileşme, teknolojik gelişmeler, küreselleşme, kentleşme, insanların belirli bölgelerde yoğunlaşması gibi birçok gelişme afetlere yeni boyutlar katmaktadır (50). Arap Baharının patlak vermesiyle 2011 yılında Suriye’de başlayan iç çatışma da İnsan Hakları İzleme Komisyonu

2019 yılı Dünya Raporu'nda, çatışmaların başladığı günden Mart 2018'e kadar 511 bin kişinin öldüğü ve binlerce kişinin yaralandığı bildirilmiştir. Suriye'de yıllardır devam eden çatışmalardan dolayı 6.6 milyon kişi ülke içinde 5.6 milyon kişi ise ülke dışına göç etmek zorunda kalmıştır (37). Son olarak en bilinen olay Lübnan (Beyrut) limanında meydana gelen patlamada yüzlerce insan öldü, binlercesi evsiz kaldı. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği hazırladığı 2019 yılı verilerine göre 70.8 milyon insan çatışma ve şiddet sebebiyle göç etmek zorunda kaldı. Bu nüfusun yaklaşık 26 milyonunu 18 yaşın altındaki kişiler oluşturmaktadır. Komşu ülkelere sığınan zorunlu göçmenlerin oranı %80'dir. Sırası ile Türkiye, Pakistan, Uganda ve Sudan'da 3.7, 1.4, 1.2, 1.1 milyon kişiye ev sahipliği yapmaktadır (51). Sonuç olarak 21. yüzyılda dünyaya etkisi altına alan siyasi ve ekonomik kargaşalar, savaş ve iç çatışmalar, bilim ve teknolojinin gelişmesi kentleşmenin artması vb. olaylar birçok sosyal afete zemin hazırlamıştır. Şekil 2.8 de Ortadoğu'da Savaştan Dolayı Göçmen ve Sığınmacıların İstatistik Verileri yer almaktadır.

Şekil 2.8. Ortadoğu'da Savaştan Dolayı Göçmen ve Sığınmacıların İstatistik Verileri

Kanyak; UNHCR(37)

2.2.6. Teknolojik Afetler

Küreselleşme, sanayi ve teknolojik gelişmeyle beraber yaşanan risk ve tehlikeler neticesinde insan kaynaklı meydana gelen afetlerdir (23, 35). Endüstriyel kazalar, nükleer

santral kazaları, kimyasal, gemi, demiryolu ve uçak kazaları, baraj yıkılması gibi kazalar teknolojik afet olarak kabul edilmektedir. Teknolojik afetler kendiliğinden gelişebildiği gibi insanlar tarafından da yapılabilir. Teknolojik afetlerin ortaya çıkış nedeni teknolojik hata ya da eksiklikler olarak bilinse de esas sebep insan kaynaklıdır. Dikkatsizlik ve eğitimsizlik kaynaklı tedbirlerin alınmaması gibi nedenlerden dolayı kasıt veya kaza sonucu teknolojik afetler oluşmaktadır. Teknolojik afetler çeşitli doğal afetlere yol açabildiği gibi doğal afetlerde teknolojik afetlere yol açar (52). Teknolojik Afetlerin, özellikle yıllarca belirti olmadan toksinlere maruz kalma endişesinden dolayı, Three Mile Adası gibi nükleer kazaların ardından insanlar uzun süreli psikolojik sıkıntı yaşamıştır (53).

Tablo 2.1. EM-DAT Veri Tabanında Kullanılan Afet Sınıflandırması (34)

Doğal Afetler		Teknolojik Afetler		
Afet alt grubu	Ana afet tipi	Afet alt grubu	Ana afet tipi	
Jeofiziksel	Deprem	Endüstriyel kaza	Kimyasal sızıntı	
	Kitle hareketi		Çökme	
	Volkanik faaliyet		Patlama	
Meteorolojik	Aşırı Sıcaklık		Ateş	
	Sis		Gaz sızıntısı	
	Fırtına		Zehirlenme	
Hidrolojik	Sel		Radyasyon	
	Heyelan		Ulaşım kazası	Hava
	Dalga hareketi			Yol
Kuraklık	Tren yolu			
Klimatolojik	Buzul gölünün patlaması	Deniz		
	Orman yangını	Çeşitli kazalar	Çöküş	
Biyolojik	Salgın		Patlama	
	Böcek istilası		Yangın	
	Hayvan kazası		Diğer	

2.3. Acil Durum

Acil olay büyük fakat çoğunlukla yerel olanaklarla baş edilebilen çapta, hızlılık gerektiren tüm haller ve durumlar olarak açıklanır. İngilizcede bu kavrama karşılık gelen kelime “emergency” dir (1). 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’da, “*Toplumun tamamının veya belli kesimlerinin normal hayat ve faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan ve acil müdahaleyi gerektiren olaylar ve bu olayların oluşturduğu kriz hâli*” olarak tanımlanmıştır (1). Daha

geniş bir tanımla acil durum, etkilenen veya etkilenenleri fark eden kişi ya da acil durum algılayıcı aletler tarafından, kısa mesaj, telefon, internet, telsiz, sosyal medya, otomatik mesaj ve diğer iletişim araçları ile acil çağrı merkezlerine yapılan başvurularda acil çağrı olarak tanımlanır (1). Genel anlamda bir kriz, afet veya acil durum, acil eylem gerektiren toplumun tamamını tehdit eden toplumda büyük hasar bırakan hal olarak tanımlanır. Bireyin kendi çabası ile baş edemediği her durum birey için acil bir durumdur. Etkili bir afet ya da acil olaylara müdahale şu şekilde olur. Acil olay ve afet gibi olayların toplumun genel işleyişinin bozulması olarak görülen ve etkilediği topluluğun kendi imkân ve eldeki kaynaklar ile başa çıkamadığı önemli can kayıplarına, büyük maddi, ekonomik hasarlara ya da çevresel yıkımlara neden olan ve dolayısıyla acil müdahale gerektiren afete dönüşmesini engellemesiyle olur. (54),(55). Acil vakalar; çatışma ya da sivil ayaklanmalar gibi insan kaynaklı veya seller, heyelan, depremler gibi doğa kaynaklı ya da bunların her ikisinin bileşiminden de kaynaklı olabilir (55, 56).

Hiçbir birey acil bir durum ya da bir afetin ne zaman olacağını tahmin edemez. Ancak gerçek şu ki, acil durumlar ve afetler her an ve her yerde herkesin başına gelebilir. Bu bağlamda kişinin kendi çabası ile baş edemediği her durum acil durumdur. Acil durum, olağan dışı durumlar, kitlesel olaylar, silahlı çatışmalar, ani gelen göçler, salgın hastalıklar, taciz, akran zorbalıkları, terörizm, doğal afetler ve insan kaynaklı Afetler insanoğlunun var oluşundan beri büyük acılar ve yok oluşlar yaşatan durumlardır (57). Acil durum genellikle doğal afetler, karmaşık ve kronik acil durumlar şeklinde de tanımlanmaktadır (58). Acil durum, hızlıca müdahale ya da tepki gerektiren, ani bir şekilde gelişen ve ciddi vaka ya da durum olarak açıklanabildiği gibi farklı tanımlamalar da mevcuttur. Acil durum büyük ama genellikle yerel olanaklarla baş edilebilen çapta, can, mal kayıplarına ve yaralanmalara sebep olan ivedilikle müdahale edilmesi gereken tüm durumlar olarak tanımlanır (1). Geniş bir tanım aralığı olan acil durum bazı literatürlerde afet olarak ele alınmıştır. Her afet aslında bir acil durum olarak başlar. Eğer afet ve acil durum iyi yönetilirse, kaynaklar yeterli düzeyde olursa durum acil durum seviyesinde kalır. İyi yönetilmez ve kaynaklar yetersiz kalırsa vaka afete döner.

Türkiye’de 2009 yılında yürürlüğe giren 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’un 2 maddesinde ise. “*Acil durum: Toplumun tamamının veya belli kesimlerinin normal hayat ve faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan ve acil müdahaleyi gerektiren olayları ve bu olayların oluşturduğu kriz halini*” olarak tanımlamıştır (59). Bu bağlamda acil durum; ekipler tarafından vakaya müdahale edildiğinde ekiplerin kapasitesinin aşılması durumudur. WHO’ya göre “*acil*

durumun tanımı ise şöyle; hiç beklenmedik anlarda karşınıza çıkabilecek, hastalıklar ve kaza halleri olarak kabul tarif edilmektedir'' (60).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından Acil Durum olarak değerlendirilen haller ise şu şekilde sıralanmıştır;

- Suda boğulma,
- Trafik kazası,
- Terör, sabotaj, kurşunlama, bıçaklama, kavga, vb.
- Tecavüz, taciz
- Yüksekten düşme,
- Ciddi iş kazaları, uzuv kopmaları,
- Elektrik çarpması,
- Donma, soğuk çarpması,
- Isı çarpması,
- Ciddi yanıklar,
- Ciddi göz yaralanmaları,
- Anaflaktik şok,
- Kalp krizi, hipertansiyon krizleri,
- Akut solunum problemleri,
- Şuur kaybına neden olan her türlü organik kusur,
- Ani felçler,
- Ciddi genel durum bozukluğu,
- Yüksek ateş (39,5 °C ve üzeri),
- Diyabetik ve üremik koma,
- Genel durum bozukluğunun eşlik ettiği diyaliz hastalığı,
- Akut batın,
- Akut masif kanamalar,
- Menenjit, (beyni saran zarların iltihabıdır),
- Renal kolik
- Hayvan ısırılmaları
- Akran zorbalıkları
- Kaçırılma durumu
- Oyun kazaları
- Sara nöbeti
- Hipoglisemi
- Şiddet
- Gıda zehirlenmeleri (60).

2.4 Afet ve Acil Durumlar Çocuklara Nasıl Anlatılmalı ve Acil Durumlarla Nasıl Başa Çıkılır?

Günümüzde dünya çapındaki afetlerden ve çatışmalardan etkilenenlerin büyük çoğunluğunu çocuklar oluşturmaktadır. Çocukların karşı karşıya kaldığı fiziksel güvenlikleri, risk mutlulukları ve gelecek yaşamları üzerinde tahrip edici etki bırakmaktadır. Çocukların bir kısmı yaralanmakta bir kısmı ise öldürülmektedir (61). Diğerleri ailelerinden ayrılmak zorunda bırakılmakta bir kısmı da silahlı kuvvetlere ya da silahlı terör örgütlerine katılmaya zorlanmaktadır. Bazıları ise cinsel sömürüye ve istismarın diğer hallerine maruz kalmaktadırlar. Çocukların ihmalden, istismardan, sömürüden ve şiddetten korunması gerekmektedir. Bu eylem koruma aktörleri ve insani amaçlı örgütlerde çalışan kişiler dâhil

olmak üzere herkes için acil öncelikli olmalıdır. Yapılan planın hızlı ve etkili olması ihtiyacının yanı sıra, çabalarımızın çocukları uygun şekilde koruyup korumadığını ve onlara ulaşip ulaşmadığını ölçmemiz de gerekmektedir. Bununla beraber uzun vadede, acil durum müdahalesi sona erdiğinde çocukları koruyacak planların güçlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Her acil olayda çocukların refahına ve güvenliğine tehdit oluşur. Bu sebeple çocuk koruma, tüm eğitim ve insani yardım çalışmalarında önemli bir yer tutar. Çocuk korumanın amaçları genellikle insani yardım çalışmalarına yönelik hazırlıklı olmanın ve müdahalenin temel bir bileşenidir (62). Gelişim bakımından acil durum eğitime uygun çocukların katılımına imkân tanınmalı karar almada çocukların güç paylaşımı ve çocukların eksiksiz katılımları gerçekleştiğinde bunun çocukların sosyal rollerine yardım edebileceği gerçeği unutulmamalıdır. Acil olaylar sivil ayaklanmalar ya da çatışmalar gibi insan kaynaklı olabileceği gibi depremler ve seller gibi doğa kaynaklı ya da bunların her ikisinin bileşiminden de meydana gelebilmektedir (62). Bu olayların çoğunlukla çocukların yaşamları üzerinde tahrip edici etkileri vardır. Acil durumlar erkek ve kız çocuklarının yaralanmalarına, ölmelerine, ebeveysiz kalmalarına, silahlı gruplara veya kuvvetlere katılmalarına, asker yapılımlarına, cinsel şiddete ve istismara uğramalarına, bazılarının engelli kalmalarına, yasa dışı insan ticaretine maruz bırakılmalarına veya bunların birçoğunu aynı anda yaşamalarına sebep olmaktadır (62).

Vaka sırasında veya sonrasında çocuğun maruz kaldığı panik içeren davranışlar, kaçışmalar, bayılmalar, çılgınlıklar ya da ağlamalar çocukta travmatik etkiler oluşturabilir (3). Çocuklar bunlara şahit olduğunda, aileler yaşanan bu olayların hayatın bir parçası ve gerçeği olduğunu açıklayarak konuşmalıdırlar. Çocuklarla konuşabildiğimiz bir şey normalleştirilmiştir normalleştirilen şey ile baş edilebilir. Afet ve acil durumlar sonrasında yayınlanan haberler, paylaşılan görüntüler, yetişkinler arasındaki konuşmalar, bu travmatik tecrübeye direkt olarak maruz kalmamış çocukları da negatif yönde etkileyebilir. Bu sebeple yetişkinler; çocukların yanında konuştuklarına, izledikleri haber görüntülerine ve sosyal medya paylaşımlarına özen göstermelidirler (35, 53, 63). Çocuklar genellikle depremle ilgili çok özel sorular sormayabilirler, ama onları dikkatlice gözlemlediğimizde, çocukların aradıklarının güvende olup olmadıkları sorusunun cevabıdır. Afetin bilincinde olan veya çevresinde meydana gelen olağandışı olaylara şahit olan çocuklarımızla, algılayabileceği düzeyde yaşına uygun bir dille konuşmalı çocuklarımızı, kısaca bilgilendirmeye özen göstermeli, kendilerinin güvende olduklarını vurgulamalıyız. Çocukluklarımıza acil ve afet durumlarını anlatırken, onlara yaşanan olayı betimlemek ve duygularını adlandırmak sürecin

anlaşılmasını kolaylaştırır. Örneğin; “Bugün deprem oldu. Yemek yiyorduk. Biraz sallandık. Korktun. Şimdi geçti. Ben yanıdayım ve güvendeyiz.” gibi.

Deprem deneyimi çocukların dünyayı tahmin edilebilir ve güvenilir bir zemin olarak hissetmesine engel olur. Ayrıca çevresindeki yetişkin bireylerin kabiliyetlerine olan güveninin yitirilmesine de sebep olabilir. Bu yüzden, benzer durumu kendilerinin ve sevdiklerinin de yaşayabileceğine dair kaygılar ve korkular hissedebilirler. Tam bu anda, kendisinin ve ailesinin emniyette olduğunu ve her şeyin yolunda gittiğini çocuğa sıklıkla söylemek faydalı olacaktır (24, 28, 52).

Çocuğun sorduğu sorulara olabildiğince dürüst cevaplar vermek önemlidir. Depremi doğal bir afet olduğunu anlatırken bilimsel bir dil kullanmak, yerkürenin hareketlerini oyun yolu ile anlatmak ve olayı somutlaştırmak etkili olacaktır. Gerçekçi, açık, net, basit, somut ve sade ifadeler kullanılmalıdır. Çocuklara, olay ile ilgili akıllarındaki her soruyu sorabileceklerini hissettirmek önemlidir. Burada önemli olan, dürüst olmak adına haddinden fazla bilgi verip çocuğun kafasını karıştırmamalıyız. Olayı çocuğun yaşına uygun şekilde açıklamak ve sorduğu kadarını cevaplamak kâfidir. Çocuk ve yetişkinlerin çoğu için, acil bir durum karşısında somut bir şekilde eyleme geçmek endişeyi azaltır. Deprem gibi doğa kaynaklı bir afetin ardından çocuklara, depreme birebir maruz kalmış kişilere yardım edebilme olanağı sunulursa, kendilerini daha fazla güvende ve olayı kontrolleri altında hissederler. Bu nedenle ortaokul yaşındaki çocuğunuzla depremin yaşandığı bölgeye nasıl yardım edebileceğiniz ile alakalı konuşabilirsiniz. Örneğin çocuğa sivil toplum kuruluşlarına bağışta bulunma konusunda diğer aile fertleriyle aktif bir rol verilebilir; bölgede ihtiyaç duyulan eşyaları beraberce hazırlayıp gönderebilirsiniz. Bu yaklaşım, kaygıyı gidereceği gibi çocuğunuzda empati ve dayanışma duygularının gelişmesine de yardımcı olacaktır.

Aile desteğine karşın çocuğunuz halen bir şeylerden korkuyor ve kaygılanıyorsa duygu durumu bozukluğu çekiyorsa tırnak yeme, parmak emme, gece kâbusları, ani öfkelenme ve sakinleşme ve alt ıslatma gibi durumlar ortaya çıkmaya başladıysa, mutlaka bir uzmandan destek almanızı öneririz (24, 28, 52).

2.5. Ölçeklerde Geçerlik ve Güvenirlilik

2.5.1. Geçerlilik

Geçerlilik; bir testin ölçülmek istenen özelliği ölçüp ölçmemesi ile ilgili bir kavram olup, araştırmada kullanılan test, istenilen özelliği diğer kavramlar ile karıştırmadan ölçüyorsa bu testin geçerli olduğu söylenmektedir (64). Bir ölçeğe ait yapı geçerliliği, testin

ölçme yeteneğine göre direkt ölçülemeyen soyut bir kavramın ifade edilmesidir. Ölçeklerde yapı geçerliliği analizleri için açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi kullanılır. Ancak ilk olarak Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi yardımı ile örneklem sayısının yeterli düzeyde olup olmadığı hesaplanmaktadır. Bununla birlikte açıklayıcı faktör analizine (AFA) ölçeğin uygun olup olmadığını belirlemek için Barlett's Test of Sphericity testi sonucuna bakılmaktadır. Çalışmada alınan verilerin AFA için uygunluğunu belirlemede hesaplanan KMO değerinin uygun aralıkta olup olmadığı hesaplanır. Eğer hesaplanan KMO değeri; 0.90-1.00 arasında ise "mükemmel", 0.80- 0.89 arasında ise "çok iyi", 0.70-0.79 arasında ise "iyi", 0.60-0.69 arasında ise "orta", 0.50-0.59 arasında ise "zayıf" olarak ifade edilmekte olup çalışmalarda hesaplanan KMO değerinin 0.60'ın üzerinde olması istenmektedir. Ayrıca Bartlett Küresellik Testine (Barlett's Test of Sphericity testi Bartlett's) ait değer artması sonucunda kullanılan verilerin AFA için kullanım uygunluğu da artma gösterecektir (64). Yapı geçerliliğinin ilk aşaması olarak AFA yapılmaktadır. Faktör analizi hem ölçek için yapı belirlemeye hem de belirlenen yapının doğrulanması için kullanılmaktadır. Faktör analizinde birbiri ile ilişkisi olan çok sayıda değişken ya da maddenin oluşturduğu yapılar daha az sayıda değişken ile ifade edilmesini sağlamak amacı ile kullanılmaktadır.

Faktör analizinde Açıklayıcı ve Doğrulayıcı olmak üzere iki yöntem mevcuttur. AFA yapılan çalışmalarda daha çok madde sayısı azaltma ve maddelerden oluşan yeni boyutlara isim vermek amacı ile kullanılmakta ve kuramsal bir yapıya ait durumu ifade etmektedir. AFA sonucunda hesaplanıp açıklanan varyans oranını; maddelerden oluşan faktörlerin toplam varyans üzerine etkisini göstermekte olup yüksek olması ise oluşturulan boyutların faktör yapısına katkısının yüksek olduğunu ifade etmektedir (65). Çalışmalarda yalnızca bir boyut var ise açıklanan varyansa ait değer %30, çok boyutlu yapılarda bu değer en az %40 olması istenmektedir (65-68). DFA ise bir çalışmada yer alan gözlemlenen değişkenler yardımı ile gözlemlenmeyen (gizil) değişkenlere ait yapıyı oluşturmak için kullanılan bir yöntemdir (69). DFA; ileri düzey araştırmalarda sıkça kullanılmakta olup gözlenen ve gizil değişkenler arasındaki ilişkilerin analiz edilip modellenmesi için kullanılmaktadır (70). AFA ile elde edilen faktör yapısını DFA doğrulanarak yapı geçerliliği analizini tamamlamaktadır (71, 72). Çalışmalarda ilk olarak AFA yapılmakta ve hazırlanan yapı DFA ile doğrulanmaktadır (73, 74). AFA ile elde edilen madde dağılımı ve boyut kontrolü DFA ile sağlanmaktadır. DFA ise daha çok geliştirme geçerlilik çalışmalarında kullanılmaktadır. DFA kullanılan çalışmalarda geliştirilmek istenen ölçek için bulunan sonuçlar veri yapısında herhangi bir sorun olması durumunda kolayca müdahale edilip sorunun çözülmesine katkı sağlamaktadır. DFA ile yapılan analizler de sadece araştırmacının çalışmaya başlarken

belirlemiş olduğu ilişkileri değil aynı zamanda çalışma içerisinde mümkün olabilecek tüm olası ilişkilerin varlığı da analiz edilmektedir (75). Çalışmada AFA sonucunda elde edilen yapının DFA ile doğrulanıp doğrulanmadığını test etmek için kurulan modelin analizi sonucunda indeksler hesaplanmaktadır. DFA bir yapısal eşitlik modellemesi (YEM) analizi olup analiz sonucunda birden fazla uyum indeksi hesaplanmaktadır. YEM sonucunda elde edilen indekslerin tek bir tanesi değil hesaplanan tüm indeks değerleri birlikte göz önüne alınıp sonuçlar yorumlanmaktadır (76, 77).

Tablo 2.2. DFA Sonucunda Elde Edilen Uyum İndeks Değerlerine ait Aralıklar (78, 79)

İndeks	İyi Uyum Değeri	Kabul Edilebilir Uyum Değeri
Genel Model Uyumu İndeksleri		
χ^2 uyum testi (χ^2 /sd)	Anlamli olmaması ≤ 3	- $\leq 4-5$
Karşılaştırmalı Uyum İndeksi		
NFI	≥ 0.95	0.94-0.90
IFI	≥ 0.95	0.94-0.90
CFI	≥ 0.97	≥ 0.95
RMSEA	≤ 0.05	0.06-0.08
Mutlak Uyum İndeksleri		
GFI	≥ 0.90	0.89-0.85

Analizlerden elde edilen uyum iyiliği indekslerinin kabul durumunun dışında değerler almalarının sonucunda yeni bir model üretmek zor olacağı için, analiz sonucunda ortaya çıkan modifikasyon değerleri incelenerek model üzerinde iyileştirmeler yapılmaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucu elde edilen modifikasyonlar çeşitli nedenlere sahiptir. Modellerdeki yapıların sayısı, yapıların göstergelerle olan ilişkileri, ölçme hatası terimleri arasındaki analiz edilmeyen ilişkilerin varlığı gibi birçok durum olması halinde modifikasyon gerekli olmaktadır (72). Modifikasyonların oluşturulmasında hata terimleri dikkate alınmakta olup, gözlemlenebilen ve gözlemlenemeyen değişkenler arasında yeni bağlantılar oluşturulmaktadır. Yapılan düzenlemeler ile ki-kare miktarında da değişimler olmaktadır. Yapılan modifikasyonlar ile Ki-kare değerinin azalması beklenmektedir (69).

2.5.2. Güvenilirlik

Ölçme aracı vasıtasıyla benzer koşullarda tekrar edildiğinde yapılan ölçümlerin birbirleriyle tutarlı olma eğilimi olarak tanımlanmaktadır (80).

2.5.3. Cronbach's Alpha ve İç Tutarlık Katsayısı

Ölçeklerde güvenilirlik değerini ölçmek için Cronbach Alfa (α) katsayısı kullanılmaktadır. 0 ve 1 arasında değer almakta olan Cronbach α Güvenilirlik katsayı değerinin 1'e yaklaşması ölçeğin güvenilirlik değerinin arttığını göstermektedir. Cronbach Alfa (α) katsayısına ait değer 0.50 altı hesaplanması ölçeğin güvenilir olmadığını ifade ederken hesaplanan değer 0.50 – 0.60 arasında ise zayıf, 0.60 – 0.70 arasında ise sorgulanması gerektiği, 0.70 – 0.80 arasında ise kabul edilebilir bir güvenilirliği olduğu, 0.80 – 0.90 arasında ise güvenilir olduğu ve 0.90 – 1.00 arasında ise de çok iyi güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir (81). Bir ölçekte yer alan madde sayısı ölçeğin iç tutarlılık katsayısı üzerinde etkiye sahip olup madde sayısının artırılması sonucunda iç tutarlılık katsayısında da artışlar gözlenecektir. (82). Geliştirilen bir ölçekte yer alan madde sayısı az ise ölçekte hesaplanan 0.50 Cronbach α Güvenilirlik katsayı değerinin güvenilirlik için yeterli olduğu ifade edilmektedir (83).

2.5.4. Madde-Toplam Puan Korelasyon Katsayısı

Bir ölçeğe ait toplam puan ile her bir ölçek maddesinin arasındaki ilişkiyi gösteren değer madde-toplam puan korelasyon katsayısıdır (84). Bir ölçeğe ait güvenilirliğin yeterli kabul edilmesi için hesaplanacak olan madde-toplam puan korelasyon katsayısı değerinin 0.20 üzerinde olması istenmektedir (85) .

2.5.5. Test-Tekrar Test Güvenirliği

Bir ölçeğin aynı çalışma grubu üzerinde en az 15 gün içerisinde iki kez uygulanması sonucunda iki ölçüm arasındaki korelasyon katsayısı ölçeğin test tekrar test güvenilirliğini göstermektedir (80). Test-tekrar test güvenirligi bir ölçeğin zamana karşı kararlılığını ve değişmezliğini ifade etmekte olup ölçeğin farklı zamanlarda aynı çalışma grubuna uygulandığında alınan cevapların tutarlı olması istenmektedir. Bir çalışmada en az 30 katılımcı ile test-tekrar test güvenirligi değeri hesaplanmaktadır (86).

2.5.6. İçerik (Kapsam) Geçerliliği

Kapsam geçerliliği, geliştirilen ölçekte yer alan maddelerin ölçme aracına uygun olup olmadığı ve ölçülecek alanı temsil edip etmediği sorusu ile ilgilidir ve uzman görüşüne

göre belirlenir. Kapsam geçerliliği, testin bir bütün olarak ve testteki her bir maddenin amaca ne ölçüde hizmet ettiğidir (87).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmanın gereç ve yöntemi 2 bölümde sunulmuştur. Birinci bölümde Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğine ait bilgiler, ikinci bölümde deneysel çalışma ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Geçerlik, Güvenirliği ile İlgili Gereç ve Yöntem

3.1.1. Araştırmanın Türü

Bu araştırmanın tipi Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin (ADBÇÖ) geliştirilmesi, geçerlik ve güvenirlilik çalışması yapılan metodolojik bir araştırmadır.

3.1.2. Araştırmanın Yeri Ve Zamanı

Araştırma Muş ili merkezde bulunan Mili Eğitim Müdürlüğüne bağlı 3 ortaokulda Mart 2021-Temmuz 2021 tarihleri arasında yürütüldü.

3.1.3. Araştırmanın Evreni Ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Muş ilinde merkezde bulunan ortaokul düzeyindeki 5000 öğrenci oluşturmaktadır. Ölçek geliştirme çalışmaları tasarlanırken ölçekte kullanılacak her bir maddenin 5 ve 10 katı arasında kişinin çalışmaya alınmasının yeterli olduğu belirtilmektedir (88). Ölçek 44 maddeden oluşmakta ve çıkarılacak maddeler dikkate alındığında toplamda en az 440 katılımcı araştırmanın örneklemini oluşturması planlanarak, kayıplar da göz önüne alınarak, çalışmaya katılmayı kabul eden 766 öğrenci oluşturdu.

Test-Tekrar test ilk veri toplandıktan 4 hafta sonra 30 öğrenciye uygulandı.

3.1.4. Veri Toplama Gereçleri

Veriler Kişisel Bilgi Formu (Ek.5) ve Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği (Ek.6) kullanılarak öz bildirim yöntemi ile toplandı.

3.1.5. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın uygulanması için Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsüne girişimsel olmayan etik kurul başvurusu yapıldı. Etik kurul izni (Ek 1-2-3-4) alındıktan sonra çalışmanın yürütüldüğü Muş Mili Eğitim Müdürlüğü ile görüşülerek ortaokullarda çalışma izni alındı (Ek.9).

Araştırmamız gönüllülük ilkesi esas alındığından çalışmaya katılan bireylerin özgür oldukları ve çalışmada kullanılan verilerin gizlilik ilkesine uygun bir şekilde saklanacağı ve bu araştırma dışında kullanılmayacağı, istemeleri halinde araştırmanın her aşamasında çalışmadan ayrılma haklarının olması güvence altına alındı. Çalışmaya katılan öğrencilerden ve ebeveynlerden hem sözlü hem de yazılı onamları alındı.

3.1.6. ADBÇÖ'nin Geçerlik Çalışması (Kapsam)

Kapsam geçerliliği çalışması için kullanılan ölçek maddeleri uzman görüşüne sunuldu. Literatür taranması sonucuna bağlı olarak 44 madde ve 6 alt boyuttan oluşan ölçek hazırlandı. Çalışmada kullanılacak ölçek için 12 uzmanın görüşüne başvuruldu. Uzmanlara e-posta aracılığı ile hazırlanan taslak ölçek gönderildi. Uzmanlardan alınan görüşlerin sonucunda yapılacak olan kapsam geçerlilik analizi için Davis yöntemi kullanıldı (64). Davis yönteminde indeksler hesaplanırken çalışmaya alınan maddelerin anlaşılabilirlik ve uygunluk seviyelerine göre uzmanlardan 1 ve 4 arasında her maddeyi puanlaması istendi. Bu puanlamalar sonucunda ölçeğe ait kapsam geçerlilik oranı (KGO) hesaplandı. Çalışmada 12 uzmana ait görüşe başvurulduğu için hesaplanacak olan KGO indeks değerinin 0,56'dan yüksek olması maddelerin uygunluğu için istenmektedir (64). Yapılan KGO indeks analizi hesaplamasında madde değerlerinin 0,56'dan yüksek olduğu bulundu. Kapsam Geçerlilik İndeksi (KGİ) değeri madde havuzunda kalanların KGO indeks değerlerine ait ortalaması ile hesaplanmaktadır. Hesaplanan ortalama değer ise 0,69'dan yüksek olması istenmektedir (89). Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğine ait KGİ değeri 0,969 olarak hesaplandı. Hesaplanan KGİ değeri $0,969 > 0,56$ olduğu için ölçeğin istatistiksel olarak kapsam geçerliliğine sahip olduğu bulundu. Yapılan bu değerlendirme sonucunda veri havuzunda yer alan 44 madde ile analize devam edildi.

3.1.7. ADBÇÖ'nin Güvenirlik Çalışması

Ölçeğin güvenirliliği iç tutarlık, madde toplam korelasyonu ve zamana göre değişmezlik yöntemi ile sınıandı.

3.2. ADBÇÖ'nin Psikometrik Analizi

ADBÇÖ için psikometrik analizler kapsamında geçerlik-güvenirlik değerlendirmeleri yapıldı.

3.2.1. Yapı Geçerlilik Analizi

OÖABÖ'nin yapı geçerliliğinin hesaplanması için AFA öncesinde çalışmada kullanılan örneklem büyüklüğünün yeterliliği Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ile yapıldı. Daha sonra ADBÇÖ'nin AFA için kullanılabilir olduğunu test etmek için Bartlett's küresellik analizi sonucuna bakıldı. Çalışmada kullanılan ADBÇÖ'nin Faktör analizi yapılabilmesi için istenilen KMO ve Bartlett's küresellik testinin değerlerinin uygun aralıkta olup olmadığı kontrol edildi (64).

3.2.2. Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi

Geliştirilen bir ölçme aracının ölçmek istediği özelliği doğrudan ölçebilme derecesi bir ölçeğin geçerliliğini ifade etmektedir (90). Bir ölçeğe ait faktör yapısı incelenirken AFA için en çok Temel Bileşenler analizi (Principal Component Analysis) kullanılmaktadır. AFA sonucunda elde edilen yapıdaki maddelere ait faktör yüklerinin en az 0.30 olması gereklidir (91). AFA sonucunda elde edilen yapının doğruluğunun sınanması için DFA kullanıldı. Yapılan analiz ile $RMSEA \leq 0,08$ olması $\chi^2/sd \leq 5$ olması istenmekte ve diğer indeks değerlerinin (GFI, CFI, IFI) en az 0.90 olması modele ait uyum sınırları olarak kabul edildi (92).

3.2.3. ADBÇÖ'nin Güvenilirlik Analizi

Çalışmada kullanılan ADBÇÖ'nin güvenilirliği için Cronbach Alfa (α) katsayısı kullanıldı. Hesaplanan Cronbach Alfa (α) katsayısının 0 ile 1 arasında olması gerekmekte ve 1'e yaklaşan değerlerin güvenilirliğinin arttığı ifade edilmektedir (81). Az madde sayısına duyarlı olan Cronbach Alfa (α) değeri madde sayısına bağlı olarak değişim göstermektedir (82). Madde sayısı az olan ölçek çalışmalarında 0.50 değeri güvenilirlik için yeterli bir sonuç olarak kabul edilmektedir (83). Kullanılan bir ölçeğe ait madde sayısının az olması durumunda maddeler arasında hesaplanan korelasyon katsayısı ile birleşik güvenilirlik (CR) katsayısı da analiz için tercih edilmektedir (85). Ortaokul öğrencilerinin ADBÇÖ için alınan toplam puanlar ile maddelerden alınan puanlar arasındaki ilişki incelenirken madde toplam korelasyon katsayısı kullanıldı. Test tekrar test analizi ise 30 öğrenciye ait sonuçları ile değerlendirildi. Ortaokul Öğrencilerinin ADBÇÖ'nin tutarlılığı zamana göre değişim göstermediği test - tekrar test korelasyonu ile saptandı (93).

3.2.4. Çoklu Normal Dağılım Analizi

Bir çalışmada çok değişkenli normal dağılım sağlanması için gözlemlenen değişken sayısının karesinin iki katıyla toplanması ile elde edilen değerlerin Mardia Katsayısı'ndan

(AMOS ile hesaplanan Multivariate değeri) büyük olması istenmektedir (94). Verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde, değişkenlerin ± 2 sınırını sağladığı görülmüş ve verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir. AMOS programında çoklu normal dağılımı kontrolünde en çok kullanılan yöntemlerden bir tanesi Mahalonabis Uzaklığıdır. Bu yaklaşımda her bir değişken için grafik çizilerek inceleme yapılır. Veride uç değer olup olmadığının saptanması yani grafiklerde gözlemlerin veri merkezine olan uzaklıkları, değişkenlerin örnek ortalaması ve varyansı yardımıyla yapılır (95). Çalışmaya 766 anket ile başlanmış ve daha sonra bu anketlerden 287'si Mahalanobis Uzaklığı sonucuna bağlı olarak elendi. Sonuç olarak 479 adet anket formu ile ADBCÖ geliştirme analizi yapıldı.

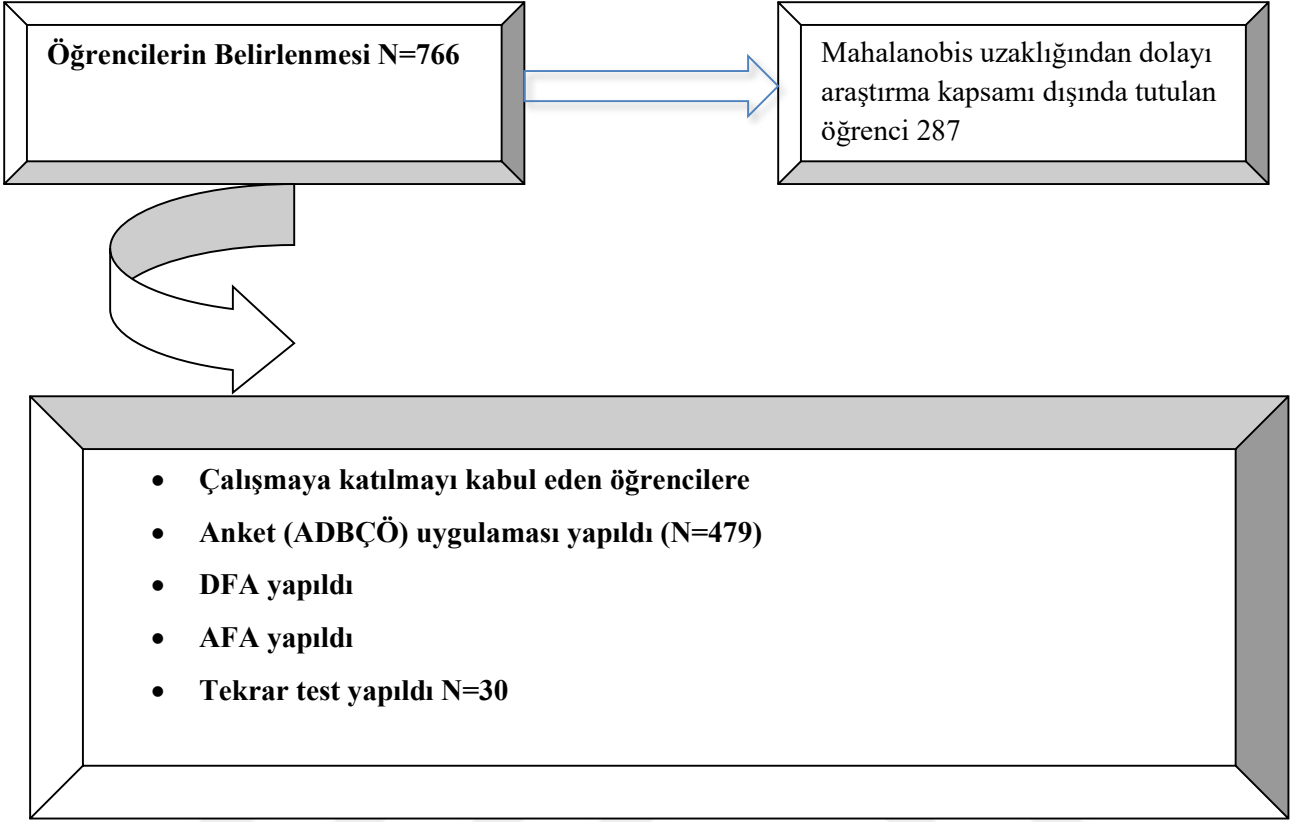
Verilerin çok değişkenli normal dağılım kontrolü AMOS programında yer alan “Observations farthest from the centroid (Mahalonobis Distance) Menüsü” ile kontrol edildi. Modele ait çarpıklık değerinin 6,764 olduğu hesaplanmış 8'den küçük olduğu için çok değişkenli normal dağılım sağlandı (95).

3.2.5. Çoklu Doğrusal Bağlantı Analizi

Bir bağımsız değişkenin diğer bağımsız değişkenle olan ilişkisini gösteren çoklu doğrusal bağlantı hesaplanırken varyans büyütme faktörünün 10 ve üzeri değer alıp almadığına bakılır (96). Ölçeğinden alınan toplam puanlara göre bağımsız değişkenler olan ölçek alt boyutlarına ait VIF değerleri 10 sınırını aşmamış buna göre bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı mevcut değildir.

Şekil 3.1. Araştırmanın Akış Şeması (ADBÇÖ)

ARAŞTIRMA PLANI

3.2.6. Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri

Ortaokul 6.7.8 sınıfta okuyan öğrenciler

Araştırmaya katılmaya gönüllü olmak

3.2.7. Araştırma Dahil Edilmeme Kriterleri

Araştırmaya katılmaya gönüllü olarak kabul etmeyenler

Güvenirliğinden şüphe duyulan veri toplama formları çalışmaya dâhil edilmemiştir.

3.2.8. Araştırmanın sınırlılıkları

COVID-19 pandemi süreci nedeniyle öğrencilere ulaşmada yaşanan zorluklar.

3.3. ADBÇÖ'nin Eğitimi İle İlgili Gereç Ve Yöntem

3.3.1. Araştırmanın Türü

Bu çalışmanın türü ön test, son test düzenli ve kontrol gruplu yarı deneysel bir araştırmadır.

3.3.2. Araştırmanın Yeri, Zamanı

Araştırma Muş ili merkezde bulunan Mili Eğitim Müdürlüğüne bağlı 2 ortaokulda Mart 2021-Temmuz 2021 tarihleri arasında yürütüldü.

3.3.3. Araştırmanın soruları

1. Ön testte eğitim ve kontrol grubunun Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği (ADBÇÖ) puan ortalamaları arasında fark olmayacak (Gruplar arası karşılaştırma).
2. Son testte eğitim grubunun ADBÇÖ puan ortalamaları kontrol grubundan daha yüksek olacak (Gruplar arası karşılaştırma).
3. Kontrol grubunun ön test ve son test ADBÇÖ puan ortalamaları farklı olmayacak (Grup içi karşılaştırma).
4. Eğitim grubunun son test ADBÇÖ puan ortalaması ön testten daha yüksek olacak (Grup içi karşılaştırma).
5. ADBÇÖ toplam puanı eğitim grubunun kontrol grubununkinden yüksek olacak (Grup Karşılaştırma)

3.3.4. Araştırmanın Evreni Ve Örneklem

Eğitim ve kontrol grubuna alınacak kişi sayısı güç analizi ile hesaplandı. Güç analizi G Power 3.1.9.2 programı kullanılarak yapıldı. Tip I hata 0,05, tip II hata 0,80, etki büyüklüğü 0,5 (cohen'nin orta etki büyüklüğü) olarak yapılan hesaplama sonucunda, bağımlı iki grubu karşılaştırmak için en az 27 kişi, bağımsız iki grubu karşılaştırmak için ise deney ve kontrol gruplarına en az 51 kişi alınması gerektiği hesaplandı. Araştırma süresince olabilecek kayıplardan dolayı deney grubuna 40, kontrol grubuna 40 kişi alınması planlandı. Eğitim grubunu Muş Merkez bölgesinde yer alan ortaokulda okuyan öğrenciler (n=40), Kontrol grubunu ise yine aynı bölgede yer alan başka bir ortaokulda okuyan öğrenciler (n=40) oluşturdu. Araştırma sırasında öğrencilerin kendi isteği ile çalışmadan ayrılması ve eksik veriler vb. durumlardan dolayı çalışma deney grubu (38) ve kontrol grubu (36) öğrenci ile tamamlandı. Eğitim ve kontrol grupları araştırma değişkenleri açısından benzer özellikler göstermektedir.

3.3.5. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın uygulanması için Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Girişimsel Olmayan Etik Kurula başvuru yapıldı. Etik kurul izni (Ek 1-2-3-4)

alındıktan sonra çalışmanın yürütüldüğü Muş Mili Eğitim Müdürlüğü ile görüşülerek ortaokullarda çalışma izni alındı (Ek.9).

Araştırmamız gönüllülük ilkesi esas alındığından çalışmaya katılan bireylerin özgür oldukları ve çalışmada kullanılan verilerin gizlilik ilkesine uygun bir şekilde saklanacağı ve bu araştırma dışında kullanılmayacağı, istemeleri halinde araştırmanın her aşamasında çalışmadan ayrılma haklarının olması güvence altına alındı. Çalışmaya katılan öğrencilerden ve ebeveynlerden hem sözlü hem de yazılı onamları alındı.

3.3.6. Veri Toplama Gereçleri

Veriler, öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla, araştırmacılar tarafından hazırlanan sosyo-demografik anket formu ve araştırma sürecinde geliştirilen Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ile toplandı.

3.3.6.1. Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği

Nisan 2020 ve Ağustos 2020 tarihleri arasında afet ve acil durumlarda meydana gelen olaylarda ortaokul öğrencilerinin başa çıkma öz yeterliliklerinin kapasitesi ile ilgili literatür taraması yapıldı. Literatür incelenerek, Acil Durumlarla Başa Çıkma ölçeklerine ulaşıldı. Literatür çalışması sonucu ölçekte kullanılacak sorular oluşturuldu (97). Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği tüm yönleriyle belirleyebileceği düşünülen farklı kaynaklardan da yararlanılarak ölçekte kullanılan sorular oluşturuldu (97-101). Madde Havuzu soru sayısı 90 sorudan oluşmaktadır. Ölçek likert tipi bir ölçek olup, “1” ile “4” arasında puanlanmakta, ölçek puanının artması, öğrencinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Kapasitesinin arttığını ifade etmektedir.

Ölçeğin yüzeysel geçerliliğini test etmek için alanlarından uzmanlar belirlendi. Belirlenen 12 uzman; Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Alanından öğretim üyesi (1), Tıp Fakültesi Dahili Tıp Bilimleri Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları ana bilim dalı öğretim üyesi (1), Acil Afet Uzmanı (2), Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Uzmanı (2), hemşirelik Halk Sağlığı profesörü (2), Ölçek Geliştirme Uzmanı (2) Halk Sağlığı Hemşirelik anabilim dalında doktora öğretim üyesi (2) olarak görev yapmaktadırlar.

Çalışmaya alınan uzmanlar için form hazırlanmış ve formda yer alan sorulara 1 ile 4 arasında puanlar (1; Çok değişiklik yapılması gerekir, 2; Az değişiklik yapılması gerekir, 3; madde uygun veri havuzunda kalmalıdır, 4; madde çok uygun veri havuzunda kesinlikle kalmalıdır) verildi. Uzmanlardan alınan görüşler doğrultusunda yapılan değerlendirme ve analiz sonuçlarına göre ölçekte yer alan madde sayısı 90 maddeden 44 maddeye indirildi.

Eylül 2020 de görüş birliğine varılan ölçeğin ön uygulaması Muş Merkez Vali Adil Yazar Ortaokulunda 30 öğrenciye yapıldı. Ön uygulama yapılan grubun verileri araştırma kapsamına alınmadı ve bu gruba tekrar ölçek uygulanmadı. Öğrencilere uygulanan 44 maddelik ölçek dördümlük likert türüne **1. Hiç bilmem 2. Az bilirim 3. Bilirim 4. Çok iyi bilirim** göre hazırlandı.

Dördümlük likert türüne göre hazırlanan 44 maddelik ölçek örneklem grubuna uygulandıktan sonra geçerlik ve güvenirlik analizleri yapıldı. Yapılan bu analizler sonucunda 44 maddelik ölçekten 14 madde atılarak üç alt boyutlu(Alt boyutlar Temel İlk Yardım, Yardım İsteme, Doğal Afetler) 30 maddelik ölçeğin son şekli oluşturuldu. Oluşturulan bu 30 maddelik ölçek dördümlük likert türüne (1. Hiç bilmem 2. Az bilirim 3. Bilirim 4. Çok iyi bilirim) göre hazırlandı. Ölçekten alınan puan arttıkça acil durumlarla başa çıkma kapasitesi artmaktadır. Ölçekten maksimum 120 (30x4) ve minimum 30 (30x1) puan alınabilmektedir.

3.3.6.2. Kişisel Bilgi Formu (EK-6)

Araştırmacı tarafından oluşturulan bu form 22 sorudan oluşmaktadır. Formda; yaş, cinsiyet, akademik başarı durumu, yaşadıkları yer, anne ve baba mesleği, daha önce acil durum eğitimi alıp almadığı, anne ve baba eğitim durumu, gelir durumu, sağlık durumu, ailenin ikamet ettiği yer vb. gibi sorular yer almaktadır.

Öğrenci Bilgilendirmesi

Araştırmacı tarafından aile onamları alındıktan sonra öğrencilere çalışmaya başlamadan önce araştırmanın amacı ve uygulanmasına ilişkin bilgilendirme yapıldı.

3.3.7. Bilgilendirici Onam ve Ön Testlerin Uygulanması

Öğrenci bilgilendirilmesinin sonrasında, araştırmaya alınma kriterlerine uyan bireylerin sözel ve yazılı onamları alındı ve yaklaşık 10-15 dakika içerisinde ön test formları (Kişisel Bilgi Formu, Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği) uygulandı. Çalışmada veriler pandemi de uyulması gereken tedbirler alınarak toplandı. Araştırmaya alınma kriterlerine uyan 40 kişi kontrol, 40 kişi ise eğitim grubuna atandı.

3.3.8. Verilerin Analizi

Çalışmanın ikinci kısmında yer alan eğitim ve kontrol grubu verilerinin analizinde normal dağılım kontrolü Kolmogorov Smirnov Testi ile kontrol edildi (64). Bağımsız ikili gruplarda karşılaştırmalar normallik varsayımı sağlandığı için iki ortalama arasındaki farkın anlamlılık testi (t testi) ile çoklu gruplarda ise ANOVA testi ile yapıldı. ANOVA testi ile

fark bulunan gruplarda varyanslar homojen olduğu için Duncan Testi ile grup içi ikili karşılaştırmalar yapıldı.

Bağımlı ikili gruplarda karşılaştırmalarda iki eş arasındaki farkın anlamlılık testi (Paired t testi) kullanıldı. Tekrarlı ölçümlerde ise gruplar arasında fark olup olmadığını test etmek için tekrarlayan ölçümlerde iki yönlü varyans analizi (repeated measure of ANOVA, Mixed ANOVA) kullanıldı, analizlerde çoklu normal dağılım ve varyans homojenliği kontrolü sağlandı.

Tekrarlı ölçümlerde ise gruplar arasında fark olup olmadığını test etmek için tekrarlayan ölçümlerde iki yönlü varyans analizi (repeated measure of ANOVA, Mixed ANOVA) kullanılıp, analizlerde çoklu normal dağılım ve varyans homojenliği kontrolü sağlandı. Tekrarlayan ölçümlerde varyans analizi iki eş arasındaki farkın önemlilik testinin ikiden çok grup için genelleştirilmiş şeklidir. Bu yöntem, zaman içindeki değişimleri inceleme olanağı sağladığından, bağımsız gruplarda tek yönlü varyans analizinden farklılık gösterir (102). Tekrarlamaların olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Bu denemelerde örneğin gruplar birinci etken iken, ikinci etken zamandır. Etkenlerden biri olan zaman üzerinde tekrarlı ölçümler mevcuttur. Burada amaç ele alınan değişkenin zamana göre meydana gelen değişiminin eğitim ve kontrol grubu arasında anlamlı değişimi olup olmadığını test etmektir (89). Yapılan analiz sonucunda hem grup içi hem de gruplar arası zamana göre değişimler karşılaştırılabilmekte olup aynı zamanda da Ho hipotezi doğru iken reddedilme olasılığı “I. Tip hata (Type I error) oranı azalacak ve tutarlı sonuçlar elde edilecektir (103).

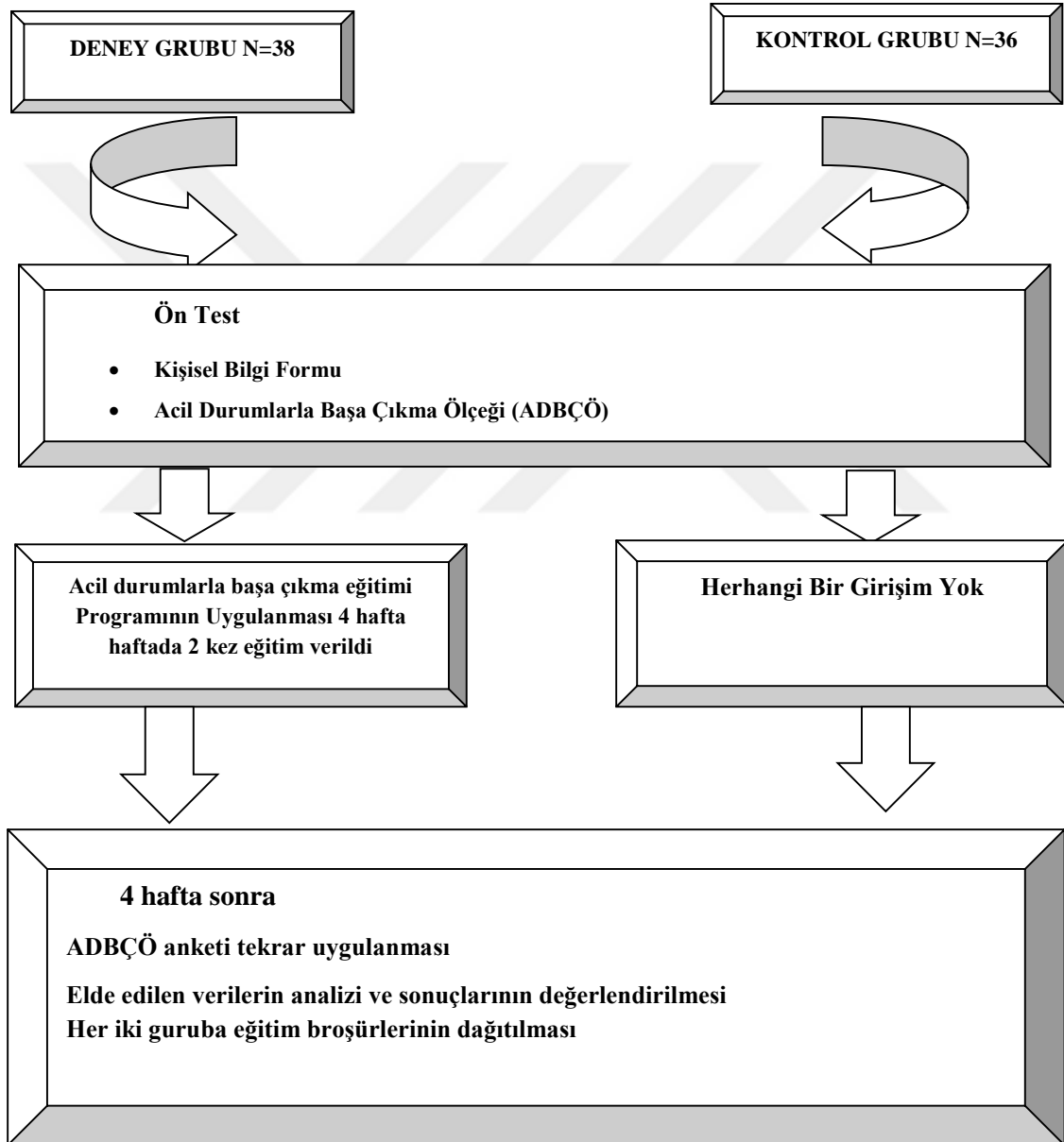
3.3.9. Araştırmanın Uygulanması

Araştırmanın ön uygulanmasına başlamadan önce benzer özellikteki başka bir okuldan, 30 öğrenci ile ön çalışma yapıldı. Araştırma kurgusu ve kullanılan formların işlerliği değerlendirildi. Ön çalışma akabinde ihtiyaç duyulan düzenlemeler yapılarak araştırmaya başlandı. Ön çalışma yapılan öğrencilerin verileri araştırma dışında tutuldu. Araştırmaya başlamadan önce onmaları alındıktan sonra, öğrencilerle bir araya gelerek yapılacak çalışma ile ilgili öğrencilere bilgi verildi. Çalışmaya katılmayı kabul eden öğrenciler belirlendikten sonra, çalışma ile ilgili anket ve ölçek uygulandı. Çalışmada 40 öğrenci eğitim grubu 40 öğrenci kontrol grubuna alındı. Eğitim grubundan 2 kişi kontrol grubundan ise 4 kişi araştırmaya devam etmedi. Eğitim grubu 38 öğrenci kontrol grubu 36 öğrenci ile çalışma tamamlandı. Verilen eğitim süresi yaklaşık olarak 30-45 dakika arasında değişmektedir. Acil durumlarda yapılması gerekenler broşürü ve afet durumlarında

yapılması gerekenler broşüründeki bilgiler doğrultusunda hatırlatmalar yapıldı. Eğitim 4 hafta ve haftada 2 defa verildi. Eğitim sürecinin tamamlanmasından 4 hafta sonra eğitim ve kontrol grubundaki öğrencilerle yüz yüze görüşülerek anket ve ölçek tekrar dolduruldu ve acil durumlarla başa çıkma kapasiteleri tekrar değerlendirildi.

Şekil 3.2. Araştırmanın Akış Şeması (Eğitim ve Kontrol Grubu)

ARAŞTIRMA PLANI

3.3.11. Acil Durumlarla Başa Çıkma Eğitimi

Bu tez çalışmamızda öğrencilere acil durumlarla başa çıkma eğitim programı kapsamında eğitim gurubuna yardım isteme, acil durumlara müdahale, doğa olaylarına yapılması gerekenler, insan kaynaklı acil durumlarda yapılması gerekenler başlıkları altında eğitim verildi. Eğitimden sonra eğitim kitapçığı dağıtıldı.

3.3.12. Uygulama Süreci

Katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilerek bilgilendirilmiş onamları alındı. Daha sonra ön testler uygulandı. Ön testler uygulandıktan sonra eğitim grubunda bulunan öğrencilere acil durumlarla başa çıkma eğitim programı 4 hafta, haftada 2 defa uygulandı. Program uygulandıktan sonra eğitim ve kontrol guruplarına son test olarak kişisel bilgi formu, Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ile alındı her iki gruba da eğitim kitapçığı dağıtıldı.

Tablo 3.1. Acil Durumlarla Başa Çıkma Eğitim Programı Test Tarih Planlaması

Eğitim Grubu	Kontrol Grubu
04.06.2021 Ön test uygulaması	04.06.2021 Ön test uygulaması
10.07.2021 Son test uygulaması	10.07.2021 Son test uygulaması

Eğitim grubuna ADBÇÖ ile kişisel bilgi formu ön test uygulaması 04.06.2021’de, son test uygulaması 10.07.2021’de uygulandı. Kontrol grubuna ADBÇÖ ile kişisel bilgi formu ön test uygulaması 04.06.2021’de, son test uygulaması 10.07.2021’de uygulandı (Tablo3.1).

3.3.13. Acil Durumlarla Başa Çıkma Eğitim Uygulaması

Acil durumlarla başa çıkma eğitim uygulaması yüz yüze ve bireysel görüşme tekniği ile Haziran 2021-Temuz 2021 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Eğitim 4 hafta haftada 2 görüşme olmak üzere toplam 8 görüşmeden oluştu. Her bir görüşme yaklaşık 30-45 dakika sürdü. Görüşmeler araştırmacı tarafından hazırlanan eğitim kitapçığı ile sözlü anlatım ve soru-cevap ile sürdürüldü. Eğitim konuları oluşturulurken literatürden faydalanıldı. Hemşirelik girişiminde materyal olarak Acil Durumlarla Başa Çıkma Eğitim Programı İçeriği tez izleme komite üyelerinin ve alanında uzman akademisyenlerin (Prof. Dr. Tülay ORTABAĞ, Dr. Öğretim Üyesi Deniz KOCAMAZ, Dr. Öğretim Üyesi Zerrin ÇİĞDEM) rehberliğinde

araştırmacı tarafından hazırlanan eğitim kitapçığı kullanıldı. Öğrencilere ayrı merkezde eğitim uygulandığı için eğitim grubundaki ve kontrol grubundaki bireyler birbirinden etkilenmedi.

3.3.14. Acil Durumlarla Başa Çıkma Eğitim Programı İçeriği

1. Hafta, 1. Görüşme

Öğrenci ile tanışıldı

Süreç hakkında genel bir bilgilendirme yapıldı

Eğitim görüşmelerinin genel amaçları açıklandı

Bir sonraki görüşmenin tarihi, saati, ne kadar süreceği hasta ile birlikte belirlendi

Kazalar, bilinç bulanıklığı, asansör kazaları hakkında eğitim verildi

1. Hafta, 2. Görüşme

Bir önceki görüşme ile ilgili değerlendirme yapıldı

Cinsel istismar

Çocuk istismarı

Kaçırılma Zorbalık

Silahlı saldırı konuları hakkında eğitim verildi

Öğrencilerin konuya ilişkin duygu ve düşünceleri paylaşması sağlandı

Öğrencilerin bu konulardaki soruları cevaplandı

Bir sonraki görüşmenin tarihi, saati, ne kadar süreceği belirlendi

2. Hafta, 1. Görüşme

Bir önceki görüşme ile ilgili değerlendirme yapıldı

Kaza

Yaralanma

Zehirlenme konuları hakkında eğitim verildi

Öğrencilerin bu konulardaki soruları cevaplandı

Bir sonraki görüşmenin tarihi, saati, ne kadar süreceği belirlendi

2. Hafta, 2. Görüşme

Bir önceki görüşme ile ilgili değerlendirme yapıldı

Kanamalar

Acil haberleşme

Hayvan ısırıkları

Hava yolu tıkanıklığı hakkında eğitim verildi

Öğrencilerin bu konulardaki soruları cevaplandı

Bir sonraki görüşmenin tarihi, saati, ne kadar süreceği belirlendi

3. Hafta, 1. Görüşme

Bir önceki görüşme ile ilgili değerlendirme yapıldı

Deprem, sel, fırtına

Heyelan

Acil durumlar

Yangın hakkında eğitim verildi

Öğrencilerin bu konulardaki soruları cevaplandı

Bir sonraki görüşmenin tarihi, saati, ne kadar süreceği belirlendi

3. Hafta, 2. Görüşme

Bir önceki görüşme ile ilgili değerlendirme yapıldı

Acil İlk Yardım Eğitimi verildi

Öğrencilerin bu konulardaki soruları cevaplandı

Bir sonraki görüşmenin tarihi, saati, ne kadar süreceği belirlendi

4. Hafta, 1. Görüşme

Bir önceki görüşme ile ilgili değerlendirme yapıldı

Acil İlk Yardım Eğitimi verildi

Öğrencilerin bu konulardaki soruları cevaplandı

Bir sonraki görüşmenin tarihi, saati, ne kadar süreceği belirlendi

4. Hafta, 2. Görüşme

Bir önceki görüşme ile ilgili değerlendirme yapıldı

Acil İlk Yardım Eğitimi verildi

Öğrencilerin bu konulardaki soruları cevaplandı

Eğitim programı sonlandı ve öğrencilerden son test verileri toplandı

3.3.15. Araştırmaya Alınma Kriterleri

Ortaokul 6.7.8 sınıfta okuyan öğrenciler

Araştırmaya katılmaya gönüllü olmak,

Çalışmaya katılmayı engelleyecek herhangi bir hastalık veya rahatsızlığa sahip olmamak.

Acil durumlarla ilişkin yapılandırılmış bir eğitim almamış olmak.

3.3.16. Araştırma Dışlanma Kriterleri

Araştırmaya katılmaya gönüllü olarak kabul etmeyenler

Ortaokul 6.7.8 sınıfta okumayan öğrenciler

Çalışmaya katılmayı engelleyecek herhangi bir hastalık veya rahatsızlığa sahip olmak.

Acil durumlara ilgili ilişkin yapılandırılmış bir eğitim almış olmak.

Güvenirliğinden şüphe duyulan veri toplama formları çalışmaya dâhil edilmedi.

3.3.17. Araştırmanın sınırlılıkları

COVID19 pandemi süreci nedeniyle 6 ve 8 sınıf okuyan öğrencilere ulaşılmadı eğitim grubu sadece 7 sınıf öğrencileri ile yürütüldü.

4. BULGULAR

Bu çalışmanın bulguları 2 bölümde incelenmiştir. Birinci bölümde Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğine ait bulgular, ikinci bölümde eğitim ve kontrol gurubu ile ilgili bulgular sunulmuştur.

4.1. Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği Geçerlik ve Güvenirliği ile İlgili Bulgular

4.1.1. ADBÇÖ'nin Bulguları

Ölçek geliştirme aşaması için alınan 479 öğrencinin 254'ü (%53) erkek iken 225'i (%47) ise kızdır. Ayrıca 6. Sınıfta eğitim gören 161 (%33,6), 7. sınıfta eğitim gören 100 (%23) ve 8. sınıfta eğitim gören 208 (%43,4) öğrenci sınıflarına göre dâhil edildi.

4.1.2. ADBÇÖ'nin Açıklayıcı Faktör Analizi Bulguları

Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği tüm yönleriyle belirleyebileceği düşünülen farklı kaynaklardan yararlanılarak ölçekte kullanılan 90 soruluk madde havuzu oluşturuldu. Madde havuzu sorularını değerlendirmeleri için 12 uzmanın görüşüne başvuruldu. Yapılan bu değerlendirme sonucunda veri havuzunda yer alan 44 soru ile analize devam edildi. Çalışmada ADBÇÖ için KMO katsayısı 0.923 olarak hesaplandı. Barlett's küresellik testi sonucunda elde edilen χ^2 değeri 8776.080 olarak bulundu. Yapılan analiz sonucunda elde edilen katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulundu ($p < 0.05$). Yapılan KMO analizi sonucuna göre çalışmada kullanılan örneklem sayısının AFA için yeterli düzeyde olduğu hesaplandı. Yapılan Açıklayıcı Faktör Analizine göre boyutlardan elde edilen faktör yükü, maddelere ait ortalama ile standart sapma değerleri ve düzeltilmiş madde-toplam korelasyon katsayıları tablo 4.1 de verilmiştir.

Tablo 4.1. Açıklayıcı Faktör Analizinde ADBÇÖ'nin Madde Faktör Yükleri Dağılımı
N:479

Sorular	Temel İlk Yardım	Doğal Afetler	Yardım İsteme
Madde 10	0,725		
Madde 11	0,647		
Madde 12	0,645		
Madde 13	0,639		
Madde 14	0,637		
Madde 15	0,624		
Madde 16	0,592		
Madde 17	0,573		
Madde 18	0,57		
Madde 19	0,533		
Madde 20	0,518		
Madde 23	0,456		
Madde 25	0,456		
Madde 27	0,426		
Madde 28	0,419		
Madde 32		0,661	
Madde 33		0,643	
Madde 34		0,639	
Madde 36		0,633	
Madde 37		0,587	
Madde 38		0,581	
Madde 39		0,566	
Madde 41		0,506	
Madde 43		0,504	
Madde 44		0,454	
Madde 1			0,515
Madde 2			0,511
Madde 5			0,493
Madde 8			0,427
Madde 9			0,421

Çalışmada kullanılan 44 maddelik Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin yapı geçerliliği AFA yapıldı. Birinci boyut olan temel ilk yardımda elde edilen faktör yükü değerleri 0,419-0,725 ve ikinci alt boyut olan doğal afetlerde elde edilen faktör yükü değerleri 0,454-0,661 arasın da ve son olarak üçüncü boyut olan yardım istemede ise elde edilen faktör yükü değerleri 0,421-0,515 arasında olduğu hesaplandı. (Tablo 4.1). 3, 4, 6, 7, 21, 22, 24, 26, 29, 30, 31, 35, 40 ve 42. sorular sahip oldukları düşük faktör yükünden dolayı ölçekten çıkarıldı (faktör yükü <0,30). Sonuç olarak 30 maddelik üç boyutlu “Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği” elde edildi.

4.1.3. Ölçek Puanlaması

Ölçek 30 madde 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Temel ilkyardım alt boyutunda 15 madde (bulunan maddeler 10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,23,25,27,28) doğal afetler alt boyutunda 10 madde(bulunan maddeler 32,33,34,36,37,38,39,41,43,44) ve yardım isteme alt boyutunda ise 5 madde (bulunan maddeler 1,2,5,8,9) yer almaktadır. Ölçek 4’li likert tipinde hazırlanmış olup 1: Hiç bilmem 2; Az Bilirim, 3 Bilirim, 4; Çok iyi bilirim olarak ifade edilmektedir. Ölçek toplamından alınabilecek minimum puan 30 iken maksimum puan ise 120 olarak hesaplandı. Temel ilk yardım alt boyutunda alınabilecek minimum puan 15 iken maksimum puan 60, doğal afetler alt boyutunda alınabilecek minimum puan 10 iken maksimum puan 40 ve yardım isteme alt boyutunda ise alınabilecek minimum puan 5 iken maksimum puan 20 olarak hesaplandı.

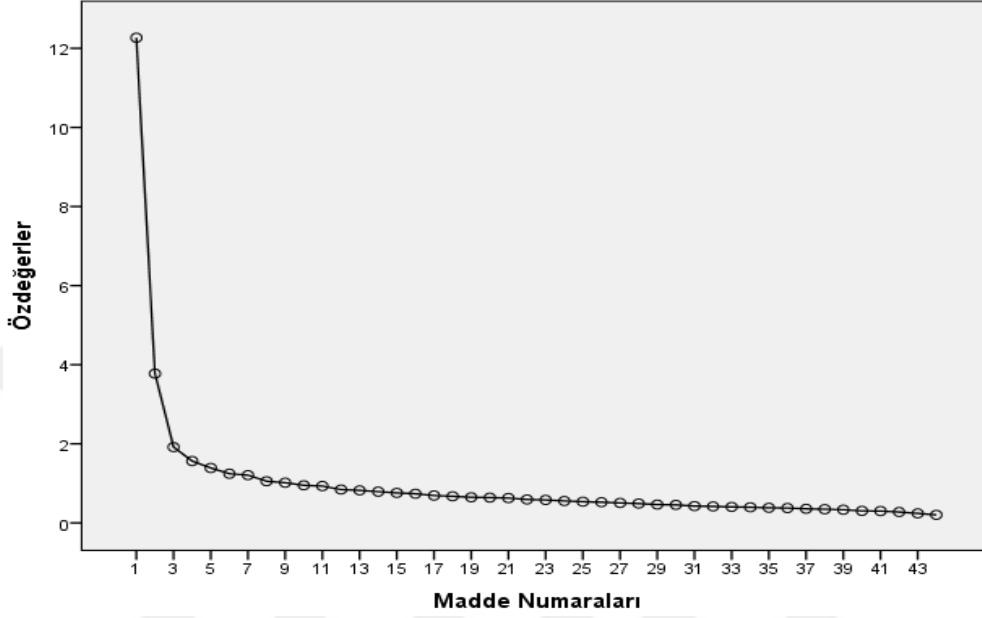
Toplam varyansın açıklanmasında temel ilk yardım alt boyutunun %29,36, doğal afetler alt boyutunun %23,96 ve yardım isteme alt boyutunun ise %19,25 paya sahip olduğu hesaplandı. Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin toplam varyansı açıklama yüzdesi %72,57 bulundu (Tablo 4.2).

Tablo 4.2. ADBÇÖ’nin Faktör Yapısı Açıklanan Varyans Özellikleri N:479

Faktörler	Varyans(%)
1. Temel İlk Yardım	29,36
2. Doğal Afetler	23,96
3. Yardım İsteme	19,25
ADBÇÖ Toplam	72,57

Ölçek boyutlarına ait yamaç grafiği aşağıda verilmiştir.

Şekil 4.1. Açıklayıcı Faktör Analizi Sonucu Elde Edilen Yamaç Grafiği (Scree Plot)

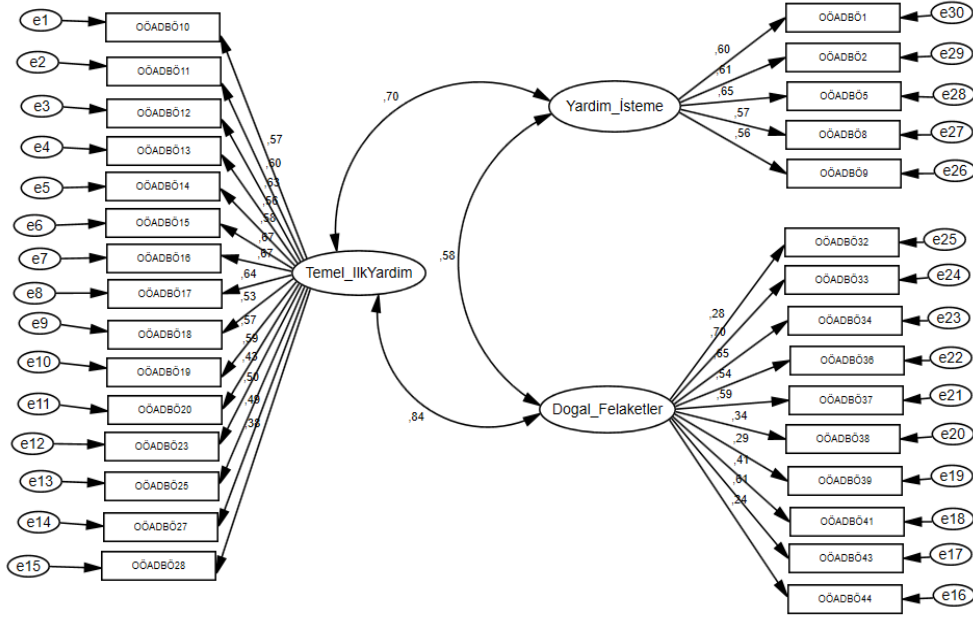

4.1.4. ADBÇÖ'nin Doğrulayıcı Faktör Analizi Bulguları

Bir model oluşturulurken gözlenen değişkenler üzerinden gözlemlenemeyen değişkenleri oluşturmak için kullanılan Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) çok sık tercih edilen bir yöntemdir (69). Elde edilen ölçeğe doğrulayıcı faktör analizi uygulanarak boyutların doğruluğu kontrol edilmiştir. Ölçek için kurulan ilk modele ait diyagram aşağıda verilmiştir.

Çalışmada çoklu normal dağılım, çoklu doğrusal bağlantı ve güvenilirlik şartları sağlandığı için YEM modeli ile kuruldu.

Şekil 4.2. Ölçek Diyagramı-1

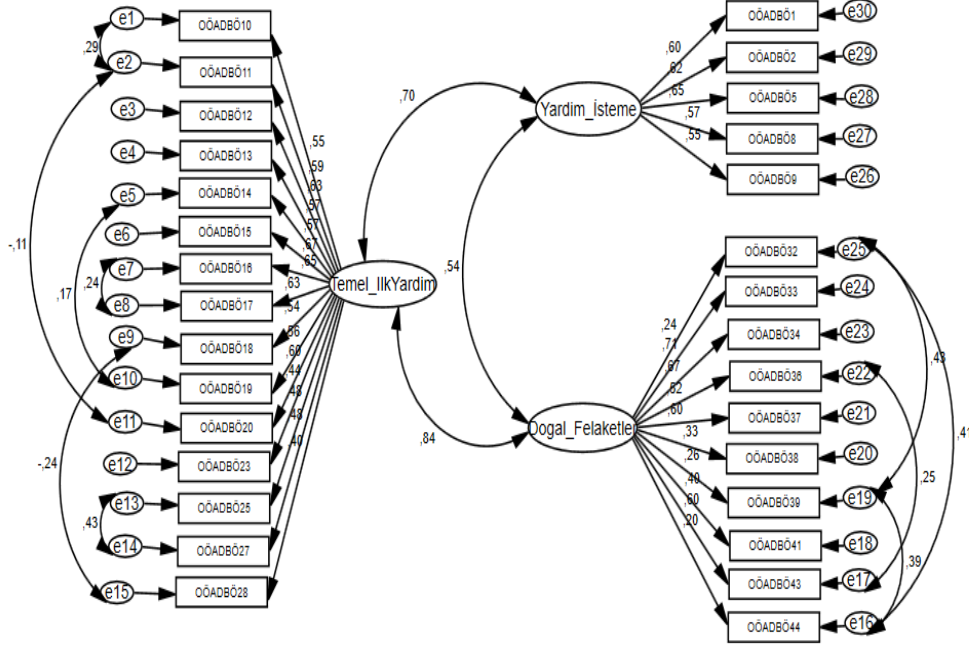
Şekilde; sorular gözlemlenen bağımsız değişkenleri, boyutlar gizil değişkenleri ve e'ler ise artık terimleri ifade etmektedir.

Araştırdığımız “Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin” doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ilk uyum indeksi değerleri; χ^2 değeri 1810,938, serbestlik derecesi 402, χ^2/sd değeri ise 4,505 olarak hesaplandı. Uyum iyiliği indekslerinden, RMSEA'nın 0,086, GFI'nın 0,740, CFI'nın 0,707 ve IFI'nın ise 0,709 olduğu bulundu. (Tablo 4.4).

Kurulan ilk model sonucunda hesaplanan uyum iyiliği indekslerinin istenilen aralıkta olmadığı görüldü. İlk modelin uyum iyiliği değerleri istenilen aralıkta olmadığı için modelin modifikasyon değerleri kontrol edildi. Kontrol edilen ikili artık değerlerden en yüksek değere sahip olanlar arasında (e16-e25, e16-e19, e19-e25, e17-e22, e13-e14, e11-e2, e9-e15, e7-e8, e5-e10 ve e1-e2) kovaryansların çizimi yapılarak tekrar model kurulup yeni indeks değerleri hesaplandı. Artık terimler arasında kovaryans çizimi yapılırken çizim yapılan ikililerin aynı boyutta yer alan maddeler olması göz önüne alınarak çizimler tamamlandı. Çünkü artık terimler arasında kovaryansın çizilme şartı maddelerin aynı boyutta yer alıyor olmasıdır (104). Çizilen kovaryanslar bu iki artık terimin birlikte soyut bir kavramı açıkladığını göstermektedir.

Belirlenen ikili artık terimler arasında çizilen kovaryanslar ile çizilen ikinci diyagram aşağıda verildi.

Şekil 4.3. Ortaokul Öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin IBM SPSS AMOS 24 Programı Sonuçlar Çizim Diyagramı

Yapılan değişiklik sonrası DFA uyum indeksi değerleri χ^2 değeri 1363,452, serbestlik derecesi 392, χ^2/sd 3,478 olarak hesaplandı. RMSEA'nın değerinin 0,072, GFI'nın değerinin 0,936, CFI'nın değerinin 0,923, ve IFI'nın değerinin 0,911 olduğu hesaplandı (Tablo 4.3).

Tablo 4.3. ADBÇÖ'nin Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri Değerlerinin Dağılımı N:479

Uyum İndeksi	ADBÇÖ İndeks	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
CMIN	1363,938	En küçük değere sahip olan model daha uyumludur,	
sd	392	-	
p	0,001	p < 0,05	
χ^2 / sd	3,478	≤ 3	3 - 5
GFI	0,936	≥ 0,95	0,90 – 0,95
IFI	0,911	≥ 0,95	0,90 – 0,95
CFI	0,923	≥ 0,97	0,95 – 0,97
RMSEA	0,072	≤ 0,05	0,05 – 0,08

Hesaplanan uyum iyiliği değerlerine ait ayrıntılı bilgiler tablo tablo 4.4'de verildi;

Tablo 4.4. Ortaokul Öğrencilerinin ADBÇÖ'in Doğrulayıcı Faktör Analizi İndeksleri

Uyum İndeksi	İlk Model	2. Model	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Açıklama (2, Model için)
CMIN	1810,938	1363,938	En küçük değere sahip olan model daha uyumludur,		χ^2 testi ile varyans kovaryans matrislerinin (model değişken arası) benzerlik gösterip göstermediği araştırılmaktadır. Modelde gözlenen kovaryans yapısı ile model ile belirlenmiş kovaryans yapısı uygunluk göstermektedir. "İstatistiksel olarak Model uygun bulunmuştur."
sd	402	392	-		
p	0,001	0,001	p < 0,05		
χ^2 / sd	4,505	3,478	≤ 3	3 - 5	Düşük çıkması matris yapılarının benzer olduğunu göstermektedir. Örneklem büyüklüğüne duyarlıdır örneklem sayısı artarsa χ^2 azalmaktadır. χ^2 / sd değeri için; 3'den küçük olduğu için istatistiksel olarak model veriye iyi uyum göstermektedir. Modelden elde edilen değer istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Hesaplanan değer istenilen aralıktadır.
GFI	0,740*	0,936	$\geq 0,95$	0,90 – 0,95	χ^2 değerine alternatif olarak geliştirilmiş olup, model uyumunu değerlendirmede örneklem büyüklüğünü hesaba dâhil etmez. Modelin açıkladığı örneklem varyansı olarak kabul edilmektedir. İstatistiksel olarak modelin örneklemdeki kovaryans matrisini düşük oranda ölçtüğü hesaplanmıştır. Modelden elde edilen değer istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır, hesaplanan değer istenilen aralıkta değildir.
IFI	0,709*	0,911	$\geq 0,95$	0,90 – 0,95	Örneklem sayısının hesaplama üzerindeki etkisini düşürmektedir. Böylece küçük örneklemelerin kurulan model açısından iyi uyum sağlayarak kurulan modelin düşük örneklem büyüklüğü nedeni ile reddedilmesini ortadan kaldırmaktadır. Hesaplamalarında serbestlik derecesi de kullanılır. Modelden elde edilen değer istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.
CFI	0,707*	0,923	$\geq 0,97$	0,95 – 0,97	İndeks hesaplanırken örneklem büyüklüğü hesaplamalara dahil edilmektedir. Gizil(örtük) değişkenler arasında ilişkinin olmadığı bağımsızlık modeli tarafından üretilmiş kovaryans matrisi ile önerilen yapısal eşitlik modeline ait kovaryans matrisi karşılaştırılarak hesaplanmakta olup, örneklem büyüklüğünün küçük olduğu durumlara da oldukça duyarlılık göstermektedir. Modelden elde edilen değer istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.
RMSEA	0,086*	0,072	$\leq 0,05$	0,05 – 0,08	Örneklem sayısına duyarlılık göstermesinden dolayı küçük örneklemli modellerde gerçekte kabul edilecek bir modelin reddine neden olabilmektedir. Bu nedenle küçük örneklemli araştırmalarda kullanılması tavsiye edilmemektedir Modelden elde edilen değer istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Kullanılan örneklem sayısının modeli açıklamada yeterli olduğu ifade edilebilir.

Kaynak: Özdamar K, Eğitim, Sağlık ve Davranış Bilimlerinde Ölçek ve Test Geliştirme Yapısal Eşitlik Modellemesi, 2016/1, Nisan Kitabevi, Eskişehir,

Modelden hesaplanan χ^2 değerinin $p < 0,05$ olması nedeni ile ve aynı zamanda χ^2 / sd değerinin de 5'ten küçük olmasından dolayı model istatistiksel olarak anlamlı bulundu. Diğer indeks değerleri olan GFI, IFI ve CFI model uyumu sağladığını göstermektedir. Çalışma sonucunda elde edilen RMESA değeri kullanılan örneklem sayının yeterli olduğunu da göstermektedir (Tablo 4.3).

4.1.5. ADBÇÖ'nin Güvenilirliği

4.1.5.1. ADBÇÖ'nin İç Tutarlılığı

Bu çalışmada, ADBÇÖ'nin iç tutarlılığını belirlemek amacıyla öncelikle madde analizi yapıldı. Madde analizi kapsamında, her bir maddenin ölçęin tamamıyla olan korelasyonu (item-total korelasyon) değerlendirildi. Tablo 4.5'e göre araştırmanın güvenilirlik değerleri 0,366 ile 0,581 arasında yer aldı. Bu değerler, güvenilir olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 4.5. ADBÇÖ'in Madde-Toplam Korelasyon Analizi N=479

ADBÇÖ	Madde Toplam Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach Alpha
ADBÇÖ 10 Yarayı nasıl temizleyeceğimi bilirim	0,506	0,906
ADBÇÖ 11 Kanaması olan birine kanamayı durdurmak için yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim	0,508	0,906
ADBÇÖ 12 Vücuda delici yâda batıcı herhangi bir cisim (bıçak, iğne vb) saplandığında yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim	0,536	0,906
ADBÇÖ 13 Arı ve böcek sokmalarında yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim	0,491	0,906
ADBÇÖ 14 Burun kanamasında yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim	0,516	0,906
ADBÇÖ 15 El ayak burkulmalarında yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim	0,570	0,905
ADBÇÖ 16 - Vücutta meydana gelen (Su ya da Ateşle yandığında) yanıkların tedavisinde yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim	0,545	0,905
ADBÇÖ 17 Soğuk nedeniyle vücutta oluşan donuklarda yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim	0,541	0,906
ADBÇÖ 18 Göze yabancı cisim batmalarında (cam,iğne vb) yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim	0,367	0,908
ADBÇÖ 19 Boğaza herhangi bir şey (şeker, ekmek, yemek vb.) takıldığında yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim	0,543	0,906
ADBÇÖ 20 Vücutta ısısında yükselme olduğunda yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim	0,581	0,905
ADBÇÖ 23 Gök gürültüsü ve şimşek çakması sırasında riskli bölgelerden nasıl ayrılmam gerektiğini bilirim	0,519	0,907
ADBÇÖ 25 Heyelan durumunda bulunduğum ortamı nasıl terk etmem gerektiğini bilirim	0,532	0,906

Tablo 4.5. ADBÇÖ'nin Madde-Toplam Korelasyon Analizi N=479(devamı)

ADBÇÖ	Madde Toplam Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach Alpha
ADBÇÖ 27 - Yangın sırasında riskli bölgeden güvenli bir şekilde nasıl ayrılmam gerektiğini bilirim	0,546	0,906
ADBÇÖ 28 - Birisi beni taciz ederse nasıl davranmam gerektiğini bilirim	0,469	0,908
ADBÇÖ 32 Salgın bir hastalık durumunda nasıl korunmam gerektiğini bilirim	0,403	0,908
ADBÇÖ 33 Yüksekten düşen birine nasıl yaklaşmam gerektiğini ve nasıl ilk yardım yapılacağını bilirim	0,569	0,906
ADBÇÖ 34 Kalp krizinin belirtilerini ve nasıl ilk yardım yapılacağını bilirim	0,513	0,907
ADBÇÖ 36 Epilepsi (sara) nöbeti geçiren birine yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim	0,366	0,908
ADBÇÖ 37 Astım atağı geçiren birine nasıl ilk yardımda bulunacağımı bilirim	0,446	0,907
ADBÇÖ 38 Okulda bomba terör saldırı vb. bir tehdit varsa nasıl davranmam gerektiğini bilirim	0,385	0,909
ADBÇÖ 39 Tanımadığım biri beni arabasına bindirmek isterse nasıl davranmam gerektiğini bilirim	0,458	0,908
ADBÇÖ 41 Acil bir durumda evde bulunan gaz, su ve elektrik tesisatlarını kapatabilirim	0,486	0,907
ADBÇÖ 43 Zehirlenme vakalarında yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim	0,460	0,907
ADBÇÖ 44 Afet ve acil durumunda arayacağımız acil (itfaiye, jandarma, polis, Acil Çağrı Merkezi), numaraları bilirim	0,368	0,909
ADBÇÖ 1 Acil durumlarda yardım isteyebilirim	0,470	0,907
ADBÇÖ 2 Acil bir durum olduğunda aileme nasıl haber vereceğimi bilirim	0,457	0,907
ADBÇÖ 5 Trafik kazası olduğunda nasıl haber vereceğimi bilirim	0,512	0,907
ADBÇÖ 8 Asansörde mahsur kaldığımda nasıl yardım isteyeceğimi bilirim	0,442	0,907
ADBÇÖ 9 Nefes almakta zorlanan insanlara daha rahat nefes almaları konusunda yardım edebilirim	0,516	0,906

İç tutarlılık katsayısı hesaplaması sonucunda elde edilen Cronbach α güvenilirlik analizi değeri temel ilk yardım alt boyutunda 0,869, doğal afetler alt boyutunda 0,738 ve yardım isteme alt boyutunda ise 0,729 olarak bulundu (Tablo 4,6). Ortaokul öğrencilerinin ADBÇÖ temel ilk yardım, doğal afetler ve yardım isteme alt boyutlarına ait madde toplam korelasyon katsayıları sırasıyla **0,357-0,615, 0,340-0,494 ve 0,409-0,6548** olarak hesaplandı. Ortaokul Öğrencilerinin ADBÇÖ'ne ait Cronbach α güvenilirlik katsayısı ise 0,910 olarak hesaplandı (Tablo 4.6).

Tablo 4.6. ADBÇÖ'nin ve Alt Boyutlarının Test-Tekrar Test Güvenilirlik Katsayıları N=30

Boyutlar ve Ölçek	Test Cronbach Alfa	Tekrar Test Cronbach Alfa
Yardım İsteme	0,729	0,581
Temel İlk Yardım	0,869	0,856
Doğal Afetler	0,738	0,674
Toplam	0,910	0,880

4.1.6. ADBÇÖ'in Zamana Göre Değişmezlik: Test- Tekrar Test,

ADBÇÖ toplam puanı ile tekrar test ADBÇÖ toplam puanı arasındaki ilişki Spearman korelasyon analizi ile belirlendi. Elde edilen bu bulgu, ADBÇÖ'nin iç tutarlığının olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 4.7).

Tablo 4.7. ADBÇÖ'nin Alt Boyutları ve Toplam Puanı Test-Tekrar Test Puanları Arasındaki İlişki Dağılımı N=30

Boyutlar ve Ölçek	Grup	r Değeri	p Değeri
Temel İlk Yardım	Test	0,953	0,001**
	Tekrar Test		
Doğal Afetler	Test	0,903	0,001**
	Tekrar Test		
Yardım İsteme	Test	0,863	0,001**
	Tekrar Test		
Toplam	Test	0,949	0,001**
	Tekrar Test		

r; pearson korelasyon katsayısı, p; istatistiksel anlamlılık, **p<0,05; gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin de 4 hafta ara verilerek 30 öğrenciye ile yapılan tekrar uygulamasında iki duruma ait puanların arasındaki korelasyon değerlerinin 0,863 – 0,953 arasında değiştiği gözlemlendi (Tablo 4.7). Hem Ortaokul öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği için hem de ölçeğe ait tüm alt boyutlar olan temel ilk yardım, doğal afetler ve yardım istemede pozitif yönde ve yüksek seviyede istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu bulundu (p<0,05).

Tablo 4.8. ADBÇÖ’ün Toplam ve Alt Boyutlarının Puan Ortalaması ile Test-Tekrar Test Puan Ortalaması Karşılaştırılması N=30

Boyutlar ve Ölçek	Grup	Ort ± ss	t Değeri	p Değeri
Temel İlk Yardım	Test	34,56 ± 8,91	-3,998	0,564
	Tekrar Test	36,39 ± 7,97		
Doğal Afetler	Test	24,44 ± 5,12	-1,893	0,067
	Tekrar Test	25,14 ± 4,54		
Yardım İsteme	Test	14,28 ± 2,63	-0,269	0,791
	Tekrar Test	15,00 ± 2,50		
Toplam	Test	73,28 ± 14,62	0,243	0,811
	Tekrar Test	76,53 ± 12,70		

Ort; ortalama, ss; standart sapma, t; iki eş arasındaki farkın anlamlılık testi, , p<0,05; gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur.

Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ile alt boyutları olan temel ilk yardım, doğal afetler ve yardım istemeye ait test tekrar test analizi sonuçlarında ilk ve tekrar ölçümleri arasında istatistiksel olarak farklılık bulunmadı (p>0.05, Tablo 4.8)

4.1.7. Öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin Alt Boyutlarından Alınan Puanların Dağılımı

Ortaokul öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ve ölçeğinin alt boyutları olan temel ilkyardım, doğal Afetler, yardım istemede alınan puanların ortalaması, standart sapması, cronbach alfa, en küçük alınan ve en büyük değerleri hesaplandı. (Tablo 4.9)

Tablo 4.9. ADBÇÖ’ün Toplam ve Alt Boyutlarının Cronbach Alfa ve Puan Ortalamaları N=479

Boyutlar ve Ölçek	Madde Sayısı	Ort ± ss	Alınan Min Max	Cronbach Alfa
Temel İlk Yardım	15	31,66 ± 8,58	15-58	0,869
Doğal Afetler	10	22,19 ± 5,26	10-40	0,738
Yardım İsteme	5	13,32 ± 3,26	5-20	0,729
Ölçek Toplam	30	67,17 ± 15,13	34-113	0,910

Ort; ortalama, ss; standart sapma,

Ölçeğini geliştirmek için analize alınan 479 öğrencinin ölçek toplamından aldığı minimum puan 34, alınan maksimum puan 113 olarak hesaplandı.

Alt boyut puan ortalamaları ise 67,17 ± 15,13 standart sapma, “Temel İlk Yardım” alt boyutundan aldığı minimum puan 15, alınan maksimum puan 58, puan ortalaması ise 31,66 ± 8,58 standart sapma, “Doğal Afetler” alt boyutundan aldığı minimum puan 10, alınan maksimum puan 40, puan ortalaması ise 22,19 ± 5,26 standart sapma ve “Yardım İsteme” alt

boyutundan aldığı minimum puan 5, alınan maksimum puan 20, puan ortalaması ise $13,32 \pm 3,26$ standart sapma olarak hesaplandı (Tablo 4.9).

4.2. Acil Durumlarla Başa Çıkma Eğitimi İle İlgili Bulgular

4.2.1. Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin İçin Yapılan Eğitim ve Kontrol Grubu İstatistiksel Analizleri Sonuçları

Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği kullanılarak 38 eğitim 36 kontrol grubundan oluşan toplam 74 öğrenciye Acil Durumlarla Başa Çıkma Eğitimi verilmiş ve eğitimden önce sonra ölçek için cevaplar alındı ve sonuçlar karşılaştırıldı.

Tablo 4.10. ADBÇÖ'nin Katılımcılara ait Demografik Bilgiler

Değişken	Grup	Eğitim		Kontrol		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	15	39,5	13	36,1	28	37,8
	Kız	23	60,5	23	63,9	46	62,2
Yaşam Yeri	Aile yanı	38	100	36	100	74	100
Anne eğitim durumu	Okur-yazar değil	7	18,4	12	33,3	19	25,7
	Okur-yazar	4	10,5	6	16,7	10	13,5
	İlkokul mezunu	11	28,9	11	30,6	22	29,7
	Ortaokul mezunu	5	13,2	4	11,1	9	12,2
	Lise mezunu	6	15,8	3	8,3	9	12,2
	Üniversite ve üzeri	5	13,2			5	6,8
Baba eğitim durumu	Okur-yazar değil			4	11,1	4	5,4
	Okur-yazar	2	5,3	5	13,9	7	9,5
	İlkokul mezunu	11	28,9	9	25	20	27
	Ortaokul mezunu	4	10,5	4	11,1	8	10,8
	Lise mezunu	7	18,4	6	16,7	13	17,6
	Üniversite ve üzeri	14	36,8	8	22,2	22	29,7
Anne meslek	Kamu çalışanı	3	7,9			3	4,1
	Özel şirket	1	2,6			1	1,4
	Ev hanımı	34	89,4	36	100	70	94,6
Baba meslek	Kamu çalışanı	19	50	14	38,9	33	44,6
	Özel şirket	3	7,9	2	5,6	5	6,8
	Serbest meslek	16	42,1	20	55,6	36	48,6
Aile ikamet yeri	İl Merkezi	32	84,2	31	86,1	63	85,1
	İlçe Merkezi	3	7,9	5	13,9	8	10,8
	Belde	1	2,6			1	1,4
	Köy	2	5,3			2	2,7
Aile gelir durumu	Düşük	7	18,4	3	8,3	10	13,5
	Orta	26	68,4	28	77,8	54	73
	Yüksek	4	10,5	3	8,3	7	9,5
	Gelir gider eşit	1	2,6	2	5,6	3	4,1

Tablo 4.10. ADBÇÖ'nin Katılımcılara ait Demografik Bilgiler (devamı)

Değişken	Grup	Eğitim		Kontrol		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Genel sağlık durumu	İyi	31	81,6	33	91,7	64	86,5
	Orta	4	10,5	3	8,3	7	9,5
	Kötü	3	7,9			3	4,1
Okulda acil eğitimi alıp alamadığı	Evet	34	89,5	28	77,8	62	83,8
	Hayır	4	10,5	8	22,2	12	16,2
Kaç defa acil eğitim aldın?	1 kez	6	15,8	10	27,8	16	21,6
	2 kez			8	22,2	8	10,8
	İkiden fazla	1	2,6	1	2,8	2	2,7
	Hiç eğitim almadım	31	81,6	17	47,2	48	64,9
Okula giderken hangi ulaşım aracını kullandığı	Yürüyerek	29	76,3	34	94,4	63	85,1
	Servis	2	5,3	2	5,6	4	5,4
	Baba veya araba	5	13,2			5	6,8
	Ebeveyn ile	2	5,3			2	2,7
Okulda toplanma alanı olup olmadığına	Evet	26	68,4	20	55,6	46	62,2
	Hayır	12	31,6	16	44,4	28	37,8
Çevreden acil eğitim bilgisi veren olup olmadığına	Evet	20	52,6	11	30,6	31	41,9
	Hayır	18	47,4	25	69,4	43	58,1
Ebeveynin acil eğitim verip vermediği	Evet	34	89,5	26	72,2	60	81,1
	Hayır	4	10,5	10	27,8	14	18,9
Aile de daha önce Acil Durum yaşayan olup olmadığı	Evet	22	57,9	16	44,4	38	51,4
	Hayır	16	42,1	20	55,6	36	48,6
Daha önce acil durum yaşayıp yaşamadığı	Evet	15	39,5	12	33,3	27	36,5
	Hayır	23	60,5	24	66,7	47	63,5
Temel ilk yardım eğitimi alıp almadığı	Evet	14	36,8	10	27,8	24	32,4
	Hayır	24	63,2	26	72,2	50	67,6
Kaza yaşama durumu	1 tane	11	28,9	15	41,7	26	35,1
	2 tane	7	18,4	12	33,3	19	25,7
	İkiden fazla	7	18,4	6	16,7	13	17,6
	Hiç yaşamadım	13	34,2	3	8,3	16	21,6

4.2.2. Kontrol ve Eğitim Gruplarında Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ve Ölçeğin Alt Boyutlarından Aldıkları Ön Test Puanları ve Son Test Puanlarının Grup İçi ve Gruplar Arası Karşılaştırılması

Çalışmaya alınan katılımcıların Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin toplam puanı ve temel ilkyardım, doğal afetler, yardım isteme alt boyutları puanları için ön test ve son test değişimlerinin hem grup içi hem de gruplar arası anlamlı olup olmadığı sonuçları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 4.11. Öğrencilerin Ön Test Gruplar Arası ADBÇÖ Toplam ve Ölçek Alt Boyutlarında Puan Ortalamalarının Dağılımı ve Karşılaştırılması

ADBÇÖ	Min-Max	Kontrol Grubu (n=36) Ort. ±SS.	Min-Max	Eğitim Grubu (n=38) Ort. ±SS.	Test ve p değeri
Temel İlk Yardım	17-52	31.79 ± 8.73	19-42	29.08 ± 5.18	t=1.632 p=.108
Doğal Afetler	11-33	21.58 ± 5.03	17-29	21.61 ± 3.24	t=0.033 p=.974
Yardım isteme	9-20	14.55 ± 2.83	9-17	12.33 ± 2.28	t=3.706 p<.001*
ADBÇÖ Toplam	39-92	67.92 ± 13.86	49-81	63.03 ± 8.51	t=1.841 p=.070

Bağımsız Gruplarda t testi. *(p<0.05) fark istatistiksel olarak anlamlıdır.

Gruplar arasında ön test ADBÇÖ toplam ve ölçek alt boyut (doğal afetler, temel ilk yardım) puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulundu (p>0.05) (Tablo 4.11). Ölçeğin yardım isteme alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı (p<0.05) (Tablo 4.11). Ancak yardım isteme alt boyutunda son testlere bakıldığında eğitim grubunun yardım isteme son test puanının kontrol grubunun yardım isteme son test puanından istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu bulundu (p<0,005) (tablo 4.12).

Tablo 4.12. Öğrencilerin Son Test Gruplar Arası ADBÇÖ Toplam ve Ölçek Alt Boyutlarında Puan Ortalamalarının Dağılımı ve Karşılaştırılması

ADBÇÖ	Min-Max	Kontrol Grubu (n=36) Ort. ±SS.	Min-Max	Eğitim Grubu (n=38) Ort. ±SS.	Test ve p değeri
Temel İlk Yardım	17-52	30.47 ± 7.89	34-60	54.86 ± 5.47	t=-15.521 p <0.001*
Doğal Afetler	13-34	22.87 ± 4.98	27-39	35.19 ± 2.83	t=-13.176 p<0.001*
Yardım isteme	9-20	14.13 ± 3.32	15-25	18.53 ± 1.44	t=-7.176 p<0.001*
Toplam	40-104	67.47 ± 14.67	84-118	108.58 ± 8.03	t=-15.053 p<0.001*

Bağımsız Gruplarda t testi *(p<0.05) fark istatistiksel olarak anlamlıdır.

Gruplar karşılaştırıldığında eğitim grubunun son test puanı, ölçek toplam ile temel ilk yardım, doğal afetler ve yardım isteme alt boyut puan ortalamaları arasındaki farkın kontrol grubundan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu saptandı ($p < 0.05$) (Tablo 4.12).

Tablo 4.13. Kontrol Grubu Öğrencilerinin Grup İçi ADBÇÖ Toplam ve Alt Boyutlarında Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Ölçek Alt Boyutları (n:36)	ADBÇÖ			
	Ön Test	Son Test	Test ve p değeri	
	Ort. ±SS.	Ort. ±SS.	Test	p
Temel İlk Yardım	31.79 ± 8.73	30.47 ± 7.89	t=1.320	p=0.200
Doğal Afetler	21.58 ± 5.03	22.87 ± 4.98	t=-1.610	p=0.120
Yardım isteme	14.55 ± 2.83	14.13 ± 3.32	t=1.150	p=0.260
ADBÇÖ Toplam	67.92 ± 13.86	67.47 ± 14.67	t=0.260	p=.0.800

Bağımlı Gruplarda t testi *($p < 0.05$) fark istatistiksel olarak anlamlıdır..

Kontrol grubu öğrencilerin ön test ve son test ADBÇÖ toplam ile temel ilk yardım, doğal afetler ve yardım isteme alt boyut puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı saptandı ($p > 0.05$) (Tablo 4.13).

Tablo 4.14. Eğitim Grubu Öğrencilerinin ADBÇÖ Toplam ve Ölçek Alt Boyutlarında Ön Test ve Son Test Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Ölçek Alt Boyutları (n:38)	ADBÇÖ			
	Ön Test	Son Test	Test ve p değeri	
	Ort. ±SS.	Ort. ±SS.	Test	p
Temel İlk Yardım	29.08 ± 5.18	54.86 ± 5.47	t=-21.050*	p<.001*
Doğal Afetler	21.61 ± 3.24	35.19 ± 2.83	t=- 16.730*	p<.001*
Yardım isteme	12.33 ± 2.28	18.53 ± 1.44	t=- 14.260*	p<.001*
ADBÇÖ Toplam	63.03 ± 8.51	108.58 ± 8.03	t=-21.580*	p<.001*

Bağımlı gruplarda t testi *($p < 0.05$) fark istatistiksel olarak anlamlıdır.

Eğitim grubu öğrencilerin ön test ve son test ADBÇÖ toplamı ile temel ilk yardım, doğal Afetler ve yardım isteme alt boyut puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p < 0.05$) (Tablo 4.14).

4.2.3. Cinsiyete Göre Eğitim ve Kontrol Gruplarında Öğrencilerin Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin ve Alt Boyutlarından Aldıkları Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışmaya alınan öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği toplam puanı ve temel ilkyardım, doğal afetler, yardım isteme alt boyutları hem ilk hem de son test puanları için kız ve erkekler arasında fark olup olmadığı değerlendirildi (Tablo 4.15).

Tablo 4.15. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Eğitim ve Kontrol Gruplarında Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Ölçek Boyutları	Grup	Eğitim			Kontrol		
		Ort ± ss	Test Değeri	P Değeri	Ort ± ss	Test Değeri	p Değeri
Yardım İsteme Ön test	Erkek	11,08 ± 2,06	7,286	0,011*	14,53 ± 2,72	0,001	0,973
	Kız	13,04 ± 2,12			14,57 ± 2,95		
Son test	Erkek	18,69 ± 1,32	0,259	0,614	15 ± 3,4	1,727	0,197
	Kız	18,43 ± 1,53			13,57 ± 3,22		
Temel İlk Yardım Ön test	Erkek	26,38 ± 6,2	6,374	0,016*	30,33 ± 7,48	0,683	0,414
	Kız	30,61 ± 3,87			32,74 ± 9,5		
Son test	Erkek	56,54 ± 1,61	1,964	0,170	31,6 ± 6,53	0,499	0,485
	Kız	53,91 ± 6,61			29,74 ± 8,72		
Doğal Afetler Ön test	Erkek	19,85 ± 3,46	7,109	0,012*	22 ± 5,46	0,170	0,683
	Kız	22,61 ± 2,69			21,3 ± 4,84		
Son test	Erkek	35,85 ± 2,61	1,084	0,305	24,27 ± 4,08	2,005	0,165
	Kız	34,83 ± 2,93			21,96 ± 5,38		
Ölçek Toplam Ön test	Erkek	57,31 ± 8,92	12,110	0,001*	66,87 ± 12,67	0,140	0,710
	Kız	66,26 ± 6,45			68,61 ± 14,83		
Son test	Erkek	111,08 ± 4,05	2,019	0,164	70,87 ± 12,73	1,337	0,255
	Kız	107,17 ± 9,37			65,26 ± 15,69		

Ort; ortalama, ss; standart sapma, test değeri; iki ortalama arasındaki farkın anlamlılık testi değeri (t Değeri), p; istatistiksel anlamlılık değeri, *p<0,05; gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Kontrol grubu öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin toplam puanı ve temel ilkyardım, doğal Afetler, yardım isteme alt boyutları hem ilk hem de son puanları için kız ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı (p>0,05, Tablo 4.15).

Eğitim grubu öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin son test toplam puanı ve temel ilkyardım, doğal afetler, yardım isteme alt boyutları son puanları için kız ve

erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptandı ($p>0,05$, Tablo 4.15). Ancak ön test toplam puanı için eğitim grubu katılımcılarında Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin toplam puanı ve temel ilkyardım, doğal afetler, yardım isteme alt boyutları son puanları için kız ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu ($p<0,05$, Tablo 4.15)

4.2.4. Daha Önce Acil Durum Yaşanıp Yaşanmamasına Göre Eğitim ve Kontrol Gruplarında Öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışmaya alınan katılımcıların Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği toplam puanı ve temel ilkyardım, doğal afetler, yardım isteme alt boyutları hem ilk hem de son puanları için daha acil durum yaşanıp yaşanmaması arasında fark olup olmadığı hem eğitim hem de kontrol grubu katılımcılarında sonuçları değerlendirildi (Tablo 4.16).

Tablo 4.16. Daha Önce Acil Durum Yaşanıp Yaşanmamasına Göre Eğitim ve Kontrol Gruplarında Öğrencilerin Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Ölçek Boyutları	Grup	Eğitim			Kontrol		
		Ort ± ss	Test Değeri	p Değeri	Ort ± ss	Test Değeri	p Değeri
Yardım İsteme Ön test	Evet	13,5 ± 1,98	5,289	0,028*	15,67 ± 2,82	4,184	0,048*
	Hayır	11,75 ± 2,23			13,83 ± 2,64		
Son test	Evet	18,75 ± 1,42	0,419	0,522	15,07 ± 3,33	2,017	0,164
	Hayır	18,42 ± 1,47			13,52 ± 3,25		
Temel İlk Yardım Ön test	Evet	30,67 ± 5,66	1,717	0,199	32,2 ± 8,8	0,053	0,819
	Hayır	28,29 ± 4,85			31,52 ± 8,87		
Son test	Evet	54,17 ± 6,91	0,284	0,598	31,27 ± 6,55	0,245	0,623
	Hayır	55,21 ± 4,73			29,96 ± 8,75		

Tablo 4.16. Daha Önce Acil Durum Yaşanıp Yaşanmamasına Göre Eğitim ve Kontrol Gruplarında Öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması (devamı)

Ölçek Boyutları	Grup	Eğitim			Kontrol		
		Ort ± ss	Test Değeri	p Değeri	Ort ± ss	Test Değeri	p Değeri
Doğal Afetler Ön test	Evet	22,75 ± 3,77	2,313	0,138	20,27 ± 4,86	1,717	0,198
	Hayır	21,04 ± 2,85			22,43 ± 5,06		
Son test	Evet	35,92 ± 2,64	1,181	0,285	22,27 ± 4,45	0,355	0,555
	Hayır	34,83 ± 2,9			23,26 ± 5,36		
Ölçek Toplam Ön test	Evet	66,92 ± 9,01	4,09	0,051	68,13 ± 14,15	0,006	0,940
	Hayır	61,08 ± 7,72			67,78 ± 13,99		
Son test	Evet	108,83 ± 9,11	0,017	0,897	68,6 ± 12,51	0,143	0,708
	Hayır	108,46 ± 7,64			66,74 ± 16,16		

Ort; ortalama, ss; standart sapma, test değeri; iki ortalama arasındaki farkın anlamlılık testi değeri (t Değeri), p; istatistiksel anlamlılık değeri, *p<0,05; gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Kontrol grubu öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği toplam puanı ve temel ilkyardım, doğal afetler, alt boyutları hem ilk hem de son puanları için daha acil durum yaşanıp yaşanmaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı (p>0,05, 4.16). Yardım isteme alt boyutundan alınan ilk puanlarda daha önce acil durum yaşanıp yaşanmaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu (p<0,05, Tablo 4.17). Ancak yardım isteme alt boyutundan alınan son puanlarda daha önce acil durum yaşanıp yaşanmaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı. (p>0,05 Tablo 4.16).

Eğitim grubu öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği toplam puanı ve temel ilkyardım, doğal Afetler, alt boyutları hem ilk hem de son puanları için daha önce acil durum yaşanıp yaşanmaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı (p>0,05, 4.16). Ancak Yardım isteme alt boyutundan alınan ilk puanlarda daha önce acil durum yaşanıp yaşanmaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu (p<0,05, Tablo 4.16). Yardım isteme alt boyutundan alınan son puanlarda daha önce acil durum yaşanıp yaşanmaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı. (p>0,05, Tablo 4.16).

4.2.5. Daha Önce İlk Yardım Eğitimi Alınıp Alınmamasına Göre Eğitim ve Kontrol Gruplarında Öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışmaya alınan öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin toplam puanı temel ilkyardım, doğal Afetler, yardım isteme alt boyutları hem ilk hem de son puanları için daha önce ilk yardım eğitimi alınıp alınmaması arasında fark olup olmadığı hem eğitim hem de kontrol grubu katılımcıların sonuçları değerlendirildi.

Tablo 4.17. Daha Önce İlk Yardım Eğitimi Alınıp Alınmamasına Göre Eğitim ve Kontrol ve Gruplarında Öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Ölçek Boyutları	Grup	Eğitim			Kontrol		
		Ort ± ss	Test Değeri	P Değeri	Ort ± ss	Test Değeri	p Değeri
Yardım İsteme Ön test	Evet	12,3 ± 2,75	0,003	0,958	15,93 ± 2,95	5,961	0,020*
	Hayır	12,35 ± 2,13			13,75 ± 2,47		
Son test	Evet	18,8 ± 1,14	0,485	0,491	15,5 ± 3,5	4,074	0,051
	Hayır	18,42 ± 1,55			13,33 ± 3		
Temel İlk Yardım Ön test	Evet	29,9 ± 4,86	0,338	0,565	35,14 ± 6,9	3,49	0,07
	Hayır	28,77 ± 5,35			29,83 ± 9,21		
Son test	Evet	55,7 ± 3,37	0,319	0,576	33,93 ± 5,3	4,676	0,037*
	Hayır	54,54 ± 6,12			28,46 ± 8,53		
Doğal Afetler Ön test	Evet	21,7 ± 3,27	0,01	0,92	21,86 ± 4,28	0,066	0,799
	Hayır	21,58 ± 3,29			21,42 ± 5,51		
Son test	Evet	36,7 ± 2,45	4,298	0,046	23,86 ± 4,79	0,87	0,357
	Hayır	34,62 ± 2,79			22,29 ± 5,1		
Ölçek Toplam Ön test	Evet	63,9 ± 8,21	0,142	0,709	72,93 ± 11,33	3,054	0,089
	Hayır	62,69 ± 8,76			65 ± 14,57		
Son test	Evet	111,2 ± 6,09	1,491	0,23	73,29 ± 11,17	3,734	0,061
	Hayır	107,58 ± 8,55			64,08 ± 15,6		

Ort; ortalama, ss; standart sapma, test değeri; iki ortalama arasındaki farkın anlamlılık testi değeri (t Değeri), p; istatistiksel anlamlılık değeri, *p<0,05; gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Kontrol grubu öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği toplam puanı doğal afetler alt boyutu hem ilk hem de son test puanları için daha önce ilkyardım eğitimi

alınıp alınmaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı ($p>0,05$, Tablo 4.17). Yardım isteme alt boyutundan alınan ilk puanlarda daha önce ilk yardım eğitimi alınıp alınmaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu ($p>0,05$, Tablo 4.17). Yardım isteme alt boyutundan alınan son puanlarda daha önce ilk yardım eğitimi alınıp alınmaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı. ($p>0,05$, Tablo 4.17). Temel ilkyardım alt boyutundan alınan son puanlarda daha önce ilk yardım eğitimi alınıp alınmaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu ($p>0,05$, Tablo 4.17). Temel ilkyardım alt boyutundan alınan ilk puanlarda daha önce ilk yardım eğitimi alınıp alınmaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı ($p>0,05$, Tablo 4.17).

Eğitim grubu öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği toplam puanı ve temel ilkyardım, doğal afetler, yardım isteme alt boyutları hem ilk hem de son puanları için daha önce eğitim alınıp alınmaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı ($p>0,05$, Tablo 4.17).

4.2.6. Ailenin İkamet Yerine, Toplanma Alanı Olup Olmamasına, Çevreden Acil Durumlarla İlgili Bilgi Veren Olup Olmamasına, Daha Önce Acil Durum Yaşanıp Yaşanmamasına Daha Önce Acil Eğitim Alınıp Alınmamasına Göre Eğitim ve Kontrol Gruplarında Öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışmaya alınan öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin toplam puanı, temel ilkyardım, doğal afetler, yardım isteme alt boyutları hem ön test hem de son test puanları için ailenin ikamet yerine, toplanma alanı olup olmamasına, çevreden acil durumlarla ilgili bilgi veren olup olmamasına, daha önce acil durum yaşanıp yaşanmamasına daha önce acil eğitim alınıp alınmaması göre eğitim ve kontrol gruplarında katılımcıların ortaokul öğrencilerinin acil durumlarla başa çıkma ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları ön test ve son test puanlarının karşılaştırılması yapıldı.

Çalışma sonucunda eğitim grubu öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin toplam puanı ve temel ilkyardım, doğal afetler, yardım isteme alt boyutları hem ön test hem de son test puanları için ailenin ikamet yerine, okulda toplanma alanı olup olmamasına, çevreden acil durumlarla ilgili bilgi veren olup olmamasına, ebeveyn eğitim durumuna, ebeveyn mesleğine, daha önce acil durum yaşanıp yaşanmamasına, daha önce acil eğitim alınıp alınmaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı.

Çalışma sonucunda kontrol grubu öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin toplam puanı ve temel ilkyardım, doğal afetler, yardım isteme alt boyutları hem

ön test hem de son test puanları için ailenin ikamet yerine, okulda toplanma alanı olup olmamasına, çevreden acil durumlarla ilgili bilgi veren olup olmamasına, ebeveyn eğitim durumuna, ebeveyn mesleğine daha önce acil durum yaşanıp yaşanmamasına, daha önce acil eğitim alınıp alınmaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı.

5. TARTIŞMA

Bu çalışmanın tartışması 2 bölümde incelendi. Birinci bölümde Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğine ait bulgular, ikinci bölümde acil durumlarla başa çıkma eğitimi ile ilgili bulgular tartışıldı.

5.1. OÖABÖ'nin Geçerliliği ve Güvenirliği Tartışma

Anket çalışması sonucunda elde edilen veri setine ilk olarak SPSS 26 (Statistical Program in Social Sciences) programı ile güvenilirlik analizi ve AFA yapıldı. AMOS 24 paket programı ile DFA yapıp YEM modeli kuruldu ve uyum iyiliği indeks değerleri yorumlandı. Çalışmada anlamlılık seviyesi (α) 0.05 olarak alındı. Ölçek geliştirme aşaması için alınan 479 öğrencinin 254'ü (%53) erkek iken 225'i (%47) ise kızdır. Ayrıca 6. Sınıfta eğitim gören 161 (%33,6), 7. sınıfta eğitim gören 100 (%23) ve 8. sınıfta eğitim gören 208 (%43,4) öğrenci sınıflarına göre dâhil edildi. Verilerin çok değişkenli normal dağılım kontrolü AMOS programında yer alan “Observations farthest from the centroid (Mahalonobis Distance) Menüsü” ile kontrol edildi. Modele ait çarpıklık değerinin 6,764 olduğu hesaplanmış olup 8'den küçük olduğu için çok değişkenli normal dağılım sağlandı (95). Ölçeğinden alınan toplam puanlara göre bağımsız değişkenler olan ölçek alt boyutlarına ait VIF değerlerinin 10 sınırını aşmadığı görülmüş ve çoklu doğrusal bağlantı sorunu olmadığı için analizlere devam edildi (96). Çalışmada ADBÇÖ için KMO katsayısı 0,923 olarak hesaplandı. Barlett's küresellik testi sonucunda elde edilen χ^2 değeri 8776,080 olarak bulundu. Yapılan analiz sonucunda elde edilen katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulundu ($p<0,05$). Yapılan KMO analizi sonucuna göre çalışmada kullanılan örneklem sayısının AFA için yeterli düzeyde olduğu hesaplandı (64). Çalışmada kullanılan 44 maddelik Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin yapı geçerliliği AFA yapıldı.

Birinci boyut olan temel ilk yardımda 0,419-0,725 ve ikinci alt boyut olan doğal Afetlerde 0,454-0,661 arasında ve üçüncü boyut olan yardım istemede ise 0,21-0,515 arasında bulundu (tablo4.1). Ayrıca, toplam varyansın %29,36'sını temel ilk yardım alt boyutu ile, %23,96'sını doğal Afetler alt boyutu ile ve %19,25'i ise yardım isteme alt boyutu ile açıklanmaktadır. Ölçek için toplam varyans açıklama durumu %72,57olarak bulundu (Tablo 4.2.). 3, 4, 6, 7, 21, 22, 24, 26, 29, 30, 31, 35, 40, 42. sorular düşük faktör yükleri nedeni ile ölçekten çıkarıldı (faktör yükü $<0,30$) (Tablo 4.1). Böylece 30 maddelik üç boyutlu “Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği” elde edildi. Çok

faktörlü desenlerde toplam varyansın açıklama yüzdesinin %40 üzerinde olması önerilmektedir (65, 67).

Bir ölçüğe ait faktör yapısı incelenirken AFA için en çok Temel Bileşenler analizi (Principal Component Analysis) kullanılmaktadır. AFA sonucunda elde edilen yapıdaki maddelere ait faktör yüklerinin en az 0.30 olması gereklidir (91). AFA sonucunda elde edilen yapının doğruluğunun sınanması için DFA kullanıldı. Yapılan analizi ile $RMSEA \leq 0,08$ olması $\chi^2/sd \leq 5$ olması istenmekte ve diğer indeks değerlerinin (GFI, CFI, IFI) en az 0.90 olması modele ait uyum sınırları olarak kabul edildi (92). DFA bir yapısal eşitlik modellemesi (YEM) analizi olup analiz sonucunda birden fazla uyum indeksi hesaplanmaktadır. YEM sonucunda elde edilen indekslerin tek bir tanesi değil hesaplanan tüm indeks değerleri birlikte göz önüne alınıp sonuçlar yorumlanmaktadır (76, 77). Araştırdığımız “Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin” doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ilk uyum indeksi değerleri; χ^2 değeri 1810,938, serbestlik derecesi 402, χ^2/sd değeri ise 4,505 olarak hesaplandı. Uyum iyiliği indekslerinden, RMSEA'nın 0,086, GFI'nın 0,740, CFI'nın 0,707 ve IFI'nın ise 0,709 olduğu bulundu (Tablo 4.4). Kurulan ilk model sonucunda hesaplanan uyum iyiliği indekslerinin istenilen aralıkta olmadığı görüldü.

İlk modelin uyum iyiliği değerleri istenilen aralıkta olmadığı için modelin modifikasyon değerleri kontrol edildi. Kontrol edilen ikili artık değerlerden en yüksek değere sahip olanlar arasında (e16-e25, e16-e19, e19-e25, e17-e22, e13-e14, e11-e2, e9-e15, e7-e8, e5-e10 ve e1-e2) kovaryansların çizimi yapılarak tekrar model kurulup yeni indeks değerleri hesaplandı. Artık terimler arasında kovaryans çizimi yapılırken çizim yapılan ikililerin aynı boyutta yer alan maddeler olması göz önüne alınarak çizimler tamamlandı. Çünkü artık terimler arasında kovaryansın çizilme şartı maddelerin aynı boyutta yer alıyor olmasıdır (104-106). Çizilen kovaryanslar bu iki artık terimin birlikte soyut bir kavramı açıkladığını göstermektedir. Yapılan iyileştirmeler sonrası DFA uyum indeksi değerleri χ^2 değeri 1363,452, serbestlik derecesi 392, χ^2/sd 3,478 olarak hesaplandı. RMSEA'nın değerinin 0,072, GFI'nın değerinin 0,936, CFI'nın değerinin 0,923 ve IFI'nın değerinin 0,911 olduğu hesaplandı (Tablo 4.3).

Tabloya 4,4'ye göre Modelden hesaplanan χ^2 değerinin $p < 0,05$ olması nedeni ile ve aynı zamanda χ^2/sd değerinin de 5'ten küçük olmasından dolayı model istatistiksel olarak anlamlı bulundu. Diğer indeks değerleri olan GFI, IFI ve CFI model uyumu sağlandığını göstermektedir. Çalışma sonucunda elde edilen RMESA değeri kullanılan örneklem sayısının yeterli olduğunu da göstermektedir. Ortaokul Öğrencilerinin ADBÇÖ temel ilk yardım,

doğal afetler ve yardım isteme alt boyutlarına ait madde toplam korelasyon katsayıları sırasıyla 0,357-0,615, 0,340-0,494 ve 0,409-0,6548 olarak hesaplandı (Tablo 4.5). Ortaokul öğrencilerinin ADBÇÖ'ne ait Cronbach α güvenilirlik katsayısı ise 0,910 olarak hesaplandı. Maddeler arasındaki hesaplanan korelasyon değerlerinin 0,20'nin üzerinde olması, ölçeğin güvenilirliği için yeterli kabul edilmektedir (85). İç tutarlılık katsayısı hesaplaması sonucunda elde edilen Cronbach α güvenilirlik analizi değeri temel ilk yardım alt boyutunda 0,869, doğal afetler alt boyutunda 0,738 ve yardım isteme alt boyutunda ise 0,729 olarak bulundu (Tablo 4.6). Araştırmada yer alan maddelerin güvenilirlik değerleri 0,366 ile 0,581 arasında yer aldı. Bu değerler, geliştirilen ortaokul öğrencilerinin ADBÇÖ'nin güvenilir olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeklerde güvenilirlik değerini ölçmek için Cronbach Alfa (α) katsayısı kullanılmaktadır. 0 ve 1 arasında değer almakta olan Cronbach α Güvenilirlik katsayı değerinin 1'e yaklaşması ölçeğin güvenilirlik değerinin arttığını göstermektedir. Cronbach Alfa (α) katsayısına ait değerin 0.50 altı hesaplanması ölçeğin güvenilir olmadığını ifade ederken hesaplanan değerin 0.50 – 0.60 arasında ise zayıf, 0.60 – 0.70 arasında ise sorgulanması gerektiği, 0.70 – 0.80 arasında ise kabul edilebilir bir güvenilirliği olduğu, 0.80 – 0.90 arasında ise güvenilir olduğu ve 0.90 – 1.00 arasında ise de çok iyi güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir (81). Bir ölçekte yer alan madde sayısı ölçeğin iç tutarlılık katsayısı üzerinde etkiye sahip olup madde sayısının artırılması sonucunda iç tutarlılık katsayısında da artışlar gözlenecektir (82, 107). Geliştirilen bir ölçekte yer alan madde sayısı az ise ölçekte hesaplanan 0.50 Cronbach α Güvenilirlik katsayı değerinin güvenilirlik için yeterli olduğu ifade edilmektedir (83). Aynı ölçme aracı kişilere farklı zamanlarda uygulandığında, kişilerin ölçme aracının maddelerine verdiği cevapların tutarlı olması ölçme aracının zamana karşı değişmezliğini göstermektedir. Literatürde test-tekrar test için minimum 30 bireye ulaşılması gerektiği belirtilmektedir (104). Çalışmada kullanılan Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin 4 hafta ara verilerek 30 kişi ile yapılan tekrar uygulamasında iki duruma ait puanların arasındaki korelasyon değerlerinin 0,863 – 0,953 arasında değiştiği gözlemlendi (Tablo 4.7). Hem ADBÇÖ için hem de ölçeğe ait tüm alt boyutlar olan temel ilk yardım, doğal afetler ve yardım istemede pozitif yönde ve yüksek seviyede istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu bulundu ($p<0,05$).

Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği ile alt boyutları olan temel ilk yardım, doğal Afetler ve yardım istemeye ait test tekrar test analizi sonuçlarında ilk ve tekrar ölçümleri arasında istatistiksel olarak farklılık bulunmadı ($p>0.05$, Tablo 4.7). Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğini geliştirmek için analize

alınan 479 öğrencinin ölçek toplamından aldığı minimum puan 34, alınan maksimum puan 113, puan ortalaması ise $67,17 \pm 15,13$ standart sapma, “Temel İlk Yardım” alt boyutundan aldığı minimum puan 15, alınan maksimum puan 58, puan ortalaması ise $31,66 \pm 8,58$ standart sapma, “Doğal Afetler” alt boyutundan aldığı minimum puan 10, alınan maksimum puan 40, puan ortalaması ise $22,19 \pm 5,26$ standart sapma ve “Yardım İsteme” alt boyutundan aldığı minimum puan 5, alınan maksimum puan 20, puan ortalaması ise $13,32 \pm 3,26$ standart sapma olarak hesaplandı (Tablo 4.9).

Ölçek 30 madde 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Temel ilkyardım alt boyutunda 15 madde, doğal Afetler alt boyutunda 10 madde ve yardım isteme alt boyutunda ise 5 madde yer almaktadır. Ölçek 4’li likert tipinde hazırlanmış olup 1: Hiç bilmem 2; Az Bilirim, 3 Bilirim, 4; Çok iyi bilirim olarak puanlar ifade edilmektedir. Ölçek toplamından alınabilecek minimum puan 30 iken maksimum puan ise 120 olarak hesaplanmaktadır. Temel ilk yardım alt boyutunda alınabilecek minimum puan 15 iken maksimum puan 60, doğal Afetler alt boyutunda alınabilecek minimum puan 10 iken maksimum puan 40 ve yardım isteme alt boyutunda ise alınabilecek minimum puan 5 iken maksimum puan 20 olarak hesaplandı.

5.2. Acil Durumlarla Başa Çıkma Eğitimi Tartışması

Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin acil durumlarla başa çıkma kapasitesiyle ilişkisi araştırılan bu çalışmada elde edilen bulguların konu ile ilgili literatür eşliğinde yorumlarına bu bölümde sunuldu.

5.2.1. Çalışma Grubunun Tanıtıcı Özelliklerine İlişkin Verilerin Tartışılması

- Bu çalışmaya katılanların yaş ortalaması 14-16 arasındadır. Çalışmaya katılanların % 37.8’i erkek öğrenci, % 62.2 ‘sı kız öğrencidir. Benzer çalışmada Jeong Kim ve ark.(108) Güney Kore’de ilk öğretim okullarında yaptıkları çalışmada % 51.8 erkek yüzde 48.2 kız öğrencidir. Yine benzer özellikler gösteren Holland’ın (100) Yangın/Acil Sağlık Hizmetleri ve Başa Çıkma Yöntemleri: Acil Servislerde Travmatik Stres Semptomatolojisinin Azaltılması tezinde yangın ve acil servis personelinin % 12.2 kadın ve % 87.8 erkek olduğu görüldü.
- Aile ikamet yeri yerine, anne baba eğitim durumuna, hangi ulaşımı kullandığına, aile gelir durumuna, genel sağlık durumuna göre ortaokul öğrencilerinin ADBÇÖ’ün de ölçeğinin toplam puanı ve temel ilkyardım, doğal afetler, yardım isteme alt boyutları hem ilk hem de son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı. Literatürde aile ikamet yeri yerine, anne baba eğitim durumuna, okula giderken hangi

ulaşım kullandığına, aile gelir durumuna, genel sağlık durumuna göre, ile ilgili çalışmalara ulaşılamadı. Anlamlı farkın olmaması öğrencilerin sosyal medya, internet gibi iletişim araçları aracılığıyla her bilgiye kolayca ulaşmaları ayrıca son 20 yılda çok fazla acil durum olayların yaşanması bunun haber bültenlerinde de sık sık gösterilmesi ve çevreden aile bireylerinden duydukları genel bilgilerin etkili olduğu söylenebilir. Bir başka neden olarak da okullarımızda acil durumlarla ilgili eğitim programlarının olmaması, okulların acil ve afet tatbikatlarının yeterli sayıda yapılmaması ya da hiç yapılmaması da istatistiksel olarak anlamlı farkın olmaması sebep olduğu söylenilebilir. Anlamlı farkın olmamasının nedenlerinden biri de ebeveynlerin acil durumlarla ilgili bilgi yetersizliği ya da verilen bilginin yanlışlığı da sebepler arasında sıralanabilir.

- Okulda acil durum toplanma alanı olup olmamasına göre eğitim ve kontrol gruplarında katılımcıların ADB'in de toplam puanı ve temel ilkyardım, doğal afetler, yardım isteme alt boyutları hem ilk hem de son test puanları için toplanma alanı olup olmaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı. Rosenbloom ve ark.(109) ilkokul öğrencilere yaptıkları yaya geçidi programında okulun caddeyle sınır kapısı olan ve olmayan okullardaki çalışmalarında puanları arasında önemli ölçüde fark görülmedi. Yapılan literatür araştırmalarında acil durum toplanma alanına göre değerlendirme yapan benzer makale ve tez bulunmadığı için karşılaştırma yapılamadı. Anlamlı farkın olmaması öğrencilerin sosyal medya, internet gibi iletişim araçları aracılığıyla her bilgiye kolayca ulaşmaları ayrıca son 20 yılda çok fazla acil durum olaylarının yaşanması bunun da haber bültenlerinde sık sık gösterilmesi ve çevreden aile bireylerinden duydukları genel bilgilerin etkili olduğu söylenebilir. Bir başka neden olarak da okullarımızda acil durumlarla ilgili eğitim programlarının olmaması, okulların acil ve afet tatbikatlarının yeterli sayıda yapılmaması ya da hiç yapılmaması da istatistiksel olarak anlamlı farkın olmamasına sebep olduğu söylenilebilir. Anlamlı farkın olmamasının nedenlerinden biri de ebeveynlerin acil durumlarla ilgili bilgi yetersizliği ya da verilen bilginin yanlışlığı da sebepler arasında sıralanabilir
- Çevreden acil durumlarla ilgili bilgi veren olup olmamasına göre eğitim ile kontrol gruplarında katılımcıların ADB'in de toplam puanı ve temel ilkyardım, doğal afetler, yardım isteme alt boyutları hem ilk hem de son test toplam puanları için çevreden bilgi veren olup olmaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı. Genelde acil ve afet araştırmalarında ırksal ve etnik azınlıklar, kadınlar, çocuklar ve gençler afet araştırmalarının dışında bırakılmamış genellikle çalışmalarda acil ve afetin sonucuna odaklanıldı (110). Araştırmacılar, ocuklara yalnızca travma geçirmiş kurbanlar olarak

bakmanın, onların dayanıklılıklarını ve kapasitelerini göz ardı eden “tek boyutlu bir kategorizasyon” olduğunu belirtmişlerdir (111). Buda ergen ve çocuklar hakkında yeterince veri olmamasına sebep olmuştur. Ancak çocuklara ve gençlere yönelik verilecek afet ve acil durum bilgisi tehlikelerin ve afetlerin toplum üzerindeki etkisini daha eksiksiz bir şekilde anlaşılması ve daha sağlam teorik modeller geliştirme yeteneğimizi geliştirecektir (112, 113). Mevcut araştırmaların çoğu okul çağındaki çocuklar ve ergenler olup olmadığı konusuyla değil, afetlerin sonuçlarına odaklanmıştır. Yapılan literatür araştırmalarında çevreden acil durumlarla ilgili bilgi veren olup olmamasına göre değerlendirme yapan benzer makale ve tez bulunmadığı için karşılaştırma yapılmadı. Anlamlı farkın olmaması öğrencilerin sosyal medya, internet gibi iletişim araçları aracılığıyla her bilgiye kolayca ulaşmaları ayrıca son 20 yılda çok fazla acil durum olaylarının yaşanması bunun da haber bültenlerinde sık sık gösterilmesi ve çevreden, aile bireylerinden duydukları genel bilgilerin etkili olduğu söylenebilir. Bir başka neden olarak da okullarımızda acil durumlarla ilgili eğitim programlarının olmaması, okulların acil ve afet tatbikatlarının yeterli sayıda yapılmaması ya da hiç yapılmaması da istatistiksel olarak anlamlı farkın olmaması sebep olduğu söylenilebilir. Anlamlı farkın olmamasının nedenlerinden biri de ebeveynlerin acil durumlarla ilgili bilgi yetersizliği ya da verilen bilginin yanlışlığı da sebepler arasında sıralanabilir.

- Daha önce acil durum yaşanıp yaşanmamasına göre eğitim ile kontrol gruplarında katılımcıların ADBÇÖ’ün de toplam puanı ve temel ilkyardım, doğal afetler, yardım isteme alt boyutları hem ilk hem de son test puanları için acil durum yaşanıp yaşanmaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı. Jeong Kim ve ark.(108) tarafından yapılan çalışmada, Güney Kore de ilköğretim öğrencilerinde acil durum deneyimi ile verilen acil durumlar eğitimi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadığı görüldü. Başka benzer çalışmada Jaimi ve ark. (99) tarafından yürütülen çalışmada acil durumu deneyimi yaşayan biriyle yapılan konuşma deneyiminin yaşanmışlığının istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratmadığı görüldü. Paralel özellikte olan başka çalışma olan Brodzinsky ve ark.(101) tarafından yapılan çocuklar ve gençler için başa çıkma ölçeği; ölçek geliştirme ve doğrulama adlı çalışmalarında deneyim ve kendi tanımladıkları stres arasında çalışma sonunda istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı. Anderson ve ark.(113) tarafından Losiana devlet okulunda yapılan çocukları sosyal bilim afet araştırma gündemine odaklamak çalışmalarında küçük çocuklarla ilgili elimizdeki veriler, yine de bir afet sonrasında çocukların hem kendileri ve başkaları yardım edebileceklerine işaret ediyor. Acil

durum ve afetlerin etkilerini azaltmak için çocuklar kendileri bir şeyler yaparlar. Buradaki temel fikir, çocukların afetlerde pasif olmadığı aktif gözlemcilerdir. Acil durum ve afet öncesinde, sırasında ve sonrasında harekete geçerler, kendilerine ve başkalarına afet ve ardından gelen aksamalarla baş etmede yardımcı olurlar. Afetten doğrudan etkilenen çocukların hem yetişkinlerle hem de diğer çocuklarla risk hakkında iletişim kurma, arkadaşlarından destek ve teselli arama ve diğerlerine yardım etme gibi eylemlerde bulunduğunu gösteren veriler elde edildi (113). Wei ve ark (114) tarafından yapılan ortaokul/lise öğrencilerinin depreme karşı biliş ve tepkilerinin değerlendirilmesi yapılan adlı çalışmada sosyo-demografik özelliklerin ve önceki deprem deneyiminin, bireyin başa çıkma kabiliyetinde önemli roller oynadığını gösterdi. Wei ve ark (114) Ortaokul/lise öğrencilerinin yaptıkları çalışmada genel olarak deprem deneyimi olan katılımcıların bilişsel tepki değerleri deneyimsizlere göre daha yüksekti. Fothergill (112) yaptığı çalışmada ebeveynlerin acil durum ve afet deneyimi ebeveynlerin ve diğerlerinin çocukları güvenli bir şekilde tahliye etmek, onları okula kaydettirmek, yeniden rutin hayata dönmek çocukların yeni arkadaşlıklar kurma ve uyum sağlamaya çalışma biçimleri açısından gibi birçok konuda avantajlı oldukları görüldü. Anderson WA (113) Çocukları sosyal bilim afet araştırma gündemine odaklamak adlı çalışmada ergen ve çocukların deneyimlerini anlamak, onları felaketten kurtarma hakkında daha büyük soruları yanıtlamamıza yardımcı olacaktır sonucunu elde edildi. Ancak Shaw.R ve ark (115) Afet Önleme ve Yönetimi deneyim, eğitim, algı ve depreme hazırlık adlı çalışmada da okul öğrencileriyle yapılan bir anket, deprem deneyiminin farkındalık için temel katkıda bulunan faktör olmadığı söylendi. Ancak yaptığımız çalışmada okul çağındaki çocukların acil durumlarla başa çıkma kapasitesi yaşanan acil durum deneyimi ile değil acil durumlarla başa çıkma kapasitesiyle skoru ile alakalı değişim daha çok acil durumlarla başa çıkma kapasitesi afet ve acil eğitimi ile artacağı görüldü.

- Çalışma grubu katılımcılarında ADBÇÖ'in de toplam puanı ve temel ilkyardım, doğal afetler, yardım isteme alt boyutları son puanları için kız ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı. ($p>0,05$, Tablo4.15). Ancak eğitim grubu katılımcılarında ADBÇÖ'in de toplam puanı ve temel ilkyardım, doğal afetler, yardım isteme alt boyutları son puanları için kız ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu ($p<0,05$ Tablo4.15). Brodzinsky ve ark. (101) tarafından yapılan çocuklar ve gençler için başa çıkma ölçeği; ölçek geliştirme ve doğrulama adlı çalışmalarında kızların erkeklerden daha sık sosyal destek

kullandığını gösteren bulgular görüldü. Stark ve ark. (116) tarafından yapılan ergenler tarafından sık karşılanan sorunlar ve başa çıkma stratejileri adlı çalışmaların kızlar ve erkekler arasında anlamlı farklar saptandı. Wertlieb ve ark'ın (117) yaptıkları çocukların başa çıkma becerilerini ölçmek adlı çalışmalarında kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı fark görüldü. Tadeschi ve ark (118) tarafından yapılan travma sonrası gelişim çalışmalarında kadınların erkeklerden oranla daha yüksek puanlara sahip oldukları görüldü. Yılmaz ve Zara'nın (119) yürüttükleri çalışmada kayıp tecrübesi yaşayanlarla yapmış oldukları çalışmada da kadın deneklerin erkeklere deneklere göre anlamlı derecede daha yüksek düzeyde travma sonrası gelişim skorlarına sahip olduğu saptandı. Ayrıca Rosenbloom ve akr. (109) Tel Aviv de yaptıkları yaya geçidi koruma programın da kız öğrenciler belirtilen tüm kategorilerde erkeklerden daha yüksek puan aldı. Literatür araştırmalarında kadınların erkeklere oranla daha fazla travma vb. olaylar sonrasında erkeklere göre daha fazla gelişim gösterdiklerini gösteren çalışmalar çoğunlukta olsa da cinsiyet faktörü ile travma sonrası gelişim arasında anlamlı farklılaşmanın olmadığı çalışmalar da vardır. Dursun ve ark. (120) tarafında yapılan Üniversite öğrencilerinde travma sonrası stresin travma sonrası büyüme üzerindeki rolleri adlı çalışmada cinsiyetin travma sonrası gelişim üzerinde anlamlı derecede etkisinin olmadığı belirtildi. İstatiksel olarak anlamı farkın bulunması olayların kadınlar üzerinde daha büyük etkiye sahip olduğu, kadınların zor yaşam tecrübelerinden yararlanma ve öğrenme kapasitelerinin erkeklerden daha yüksek olduğu şeklinde yorumlanır. Kızların yardım aramayı ve bir dereceye kadar bilişsel-davranışsal problem çözmeyi erkeklerden daha sık kullandıklarını bildirdi. Bu bulgu önceki araştırmalarla, özellikle kızların erkeklerden daha sık sosyal destek kullandığını gösteren çalışmalarla uyumludur (117, 121). Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha çok olaylara maruz kalması ebeveynlerin kızlara daha fazla bilgi vermesi(taciz vb. konular) kızların bilişsel algı daha yüksek olması ile açıklanabilir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha savunmasız olması başa çıkma becerilerinin artırdığı söylenebilir. Toplumların cinsiyetçi yaklaşımları çağımızın kadınlara daha çok görev atfetmesi kadınların erkeklere oranla problem çözüme ve stresli durumlara başa çıkma kapasitesini artırdığı düşünülmektedir.

5.2.2. Çalışma Grubunun Tanıtıcı Özellikleri ile Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasının Tartışılması

Öğrencilerin acil durumlarla başa çıkma eğitimi aldıktan sonra ADBÇÖ'nin toplam puanı ile alt boyutlarından aldıkları puanı artış gösterdi. Eğitim grubu katılımcılarının ilk ölçülen yardım isteme, temel ilkyardım, doğal afetler ve ölçek toplam puanları son ölçülen toplam puanlarından düşük olarak hesaplandı. Eğitim grubu katılımcılarının ilk ölçülen yardım isteme, temel ilkyardım, doğal afetler ve ölçek toplam puanları ile son ölçülen toplam puanlarının değişimleri istatistiksel olarak anlamlı fark bulundu ($p < 0,05$, Tablo 4.14). Ölçülen puanlarda ölçeğin puanlamasında artma gözlemlendi. Jeong Kim ve ark. (97, 108) Güney Kore'de ortaokul öğrencilerinde yaptıkları çalışmada öğrencilere acil eğitim verildikten sonra ki sonuçları çalışmamızla benzer sonuçlar bulundu. Jaimi ve ark. (99) tarafından yangın ve acil personellerine yönelik yaptıkları çalışmada verilen acil durum eğitimi ile acil olaylara başa çıkma kapasitesinin arttığı görüldü. Tauscher'in (14) yaptığı İlkokul çocukları için ilk yardım ve acil durum hazırlığı adlı çalışmada verilen acil eğitim hazırlığı yaptığımız çalışma ile paralel sonuçlar saptandı. Jung-Eun ve ark. (122). İlkokul çocuklarına yönelik Yaralanma Önleme Eğitim Önerisinin Geliştirilmesi ve Değerlendirilmesi adlı çalışması ile eğitimden sonra öğrencilerin yaralanma ve önleme konusunda bilgilerin arttığı görüldü. Paralel bir başka çalışma olan Elgie ve ark'nın (123) yaptığı New Meksiko okulu hemşireleri ile acil durumlara hazırlık kursu adlı çalışma da programı tanımı ve değerlendirilmesi adlı çalışma deneyim ve acil durumlara hazırlık kursu ile hemşirelerin acil durumlara müdahale skorlarında artış olduğu bu bulgular da çalışmamızda elde ettiğimiz sonuçlara paralel olduğu görüldü. Fung ve ark (124) Hong Kong hemşireleri arasında afete hazırlık çalışmaları ile Bond ve ark. (125) hemşirelik müfredatı hazırlık çalışması Kılıç'ın (126) psikolojik ilk yardım eğitiminin afet hazırlık algısı ve öz yeterlilik çalışmaları ile elde edilen sonuçlar çalışmamızda elde edilen sonuçlar benzerlik gösterdi. Bulut'un (127) afet ve acil durumlarda hemşirelerin ilk yardım bilgi düzeyi çalışmasında acil durumlarda ilk yardım bilgisinin artıp artmadığını saptamak için yaptığı çalışmada çalışma sonrasında davranış değişikliği olduğu görüldü. Kim, SJ (108) ve ark. Kore'de ilköğretim öğrencileri ile yaptıkları ilkokul öğrencilerinde başa çıkma bilgisinin acil durum hazırlığına etkisi çalışmalarında okul temelli bir eğitime maruz kalmanın başa çıkma bilgisini önemli ölçüde artırdı. SJ, Kim (128) tarafından yapılan bir başka çalışmada okul temelli güvenlik eğitimi, yaralanma önleme ve ilkokul öğrencileri arasında yaralanmayı önlemeye yönelik çalışmada öğrencilerin güvenlik, yaralanma konularında eğitimden sonra öğrencilerin olumlu bir tutum sergiledikleri görüldü.

Ayrıca Park ve ark. (129) yaptıkları okul güvenliği eğitiminin ilkokul öğrencilerinin okul ve trafik kazası durumlarındaki güvenlik davranışlarını verilen eğitimle değişip değişmediğini görmek için yaptıkları çalışmada eğitimden sonra önemli derecede olumlu davranış değişikliği görüldü. Rosenbloom ve ark. (109) Tel Aviv’de yaptıkları yaya geçidi koruma programının, İsrail ilkokullarındaki çocuklar arasında yol güvenliği kuralları ve davranışsal niyetler hakkındaki bilgileri arttırdığını buldu. Ampofo-Boateng ark. (130) tarafından yapılan acil durumlarda çocukların karşıdan karşıya geçmek için güvenli yollar bulma becerilerinin gelişimsel ve eğitimsel çalışmalarında davranış değişikliklerini saptama her iki grupta da eğitim sonrasında önemli gelişmeler elde edildiği ifade edildi. Tüm akademik çalışmalarda acil durumlarla başa çıkmada eğitim etkinliği ve önemi vurgulanmıştır. Wei ve ark’ın. (114) araştırmalarında afet eğitiminin ortaokul/lise bilincinde değişiklik yapıp yapmadığı çalışmalarında ise araştırma sonucunda tüm ortaokul/lise öğrencilerinin afet bilincini geliştirdiği görüldü. Asghaf ve ark. (131) tarafından yürütülen çocukların sel afet risk yönetimi algısı, bilgisi ve hazırlığı çalışmalarında afet eğitimi ile sel afet risk yönetimi algısı, bilgisi konularında eğitimden sonra anlamlı fark bulundu. Shaw. R ve ark. (115) yaptıkları deneyim eğitim, alginın depreme hazırlık arasında bağlantı kurma çalışmalarında eğitimin depreme hazırlık bilincini artırmak için olumlu etkisi olduğu görüldü. Lu. Y ve ark (8) yaptığı çocuk merkezli afet riskini azaltma eğitimi çalışmalarında çalışma sonunda çalışmamıza benzer sonuçlar elde edildiği görüldü. Çalışmamızda verilen acil durumlarla başa çıkma eğitimi sonrasında eğitim grubundaki puan artışının kontrol grubundan anlamlı şekilde daha yüksek olduğu diğer bir ifade ile uygulanan eğitim programının işlemin etkili olduğunu görüldü.

6. SONUÇ

Bu çalışmanın sonuçları 2 bölümde incelenmiştir. Birinci bölümde Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğine ait bulgular, ikinci bölümde acil durumlarla başa çıkma eğitimi ile ilgili bulgular sunuldu.

6.1. Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği

Ortaokulda okuyan Öğrencilerin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin geliştirilmesi ve Değerlendirilmesi adlı çalışmanın ortaokulda okuyan (6.7.8 sınıflar) üzerinde geçerlik ve güvenilirliğini test etmek amacıyla yapılan bu tez çalışmasında şu sonuçlar elde edildi:

- ADBÇÖ'in KMO analizi sonucu hastalara ait KMO katsayısı 0,923 ve Barlett's Test of Sphericity analizi sonucu χ^2 değeri 8776,080 olarak bulundu.
- ADBÇÖ'in açıklayıcı faktör analizi (AFA) sonucunda faktör yükü değerleri; birinci boyut olan temel ilk yardımda **0,419-0,725** ve ikinci alt boyut olan doğal Afetlerde **0,454-0,661** arasında ve üçüncü boyut olan yardım istemede ise **0,21-0,515** arasında bulundu.
- ADBÇÖ'nün toplam varyansın açıklama yüzdesi %72,57 yeterli düzeyde olduğu belirlendi.
- ADBÇÖ'nün açıklayıcı faktör analizi sonucu üç alt boyutlu bir yapı gösterdiği görüldü.
- Test- tekrar test yönteminde, Spearman korelasyon analizi ($r=0,949$ $p= 0,001$) ve Paired Sample t testi ($t=0.243$; $p=0,811$) yapıldı. Her iki analiz sonucunda da testler arasında iç tutarlılığın olduğu hesaplandı.
- Güvenirlik analizlerinde ölçeğin "Yardım İsteme", "Doğal Afetler" ve "Temel İlk Yardım" alt boyutlarının Cronbach alfa değerleri **0,729 -0,738-0,869** arasında olduğu ve yüksek güvenirlilik gösterdiği saptandı.
- Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa çıkma Ölçeği iç tutarlılık analizinde Cronbach alfa değeri ise **0,910** olarak yüksek güvenirlilik gösterdiği bulundu.
- Ölçeğin alt boyutlarındaki madde toplam korelasyon katsayıları temel ilk yardım alt boyutu için **0,357-0,615**, doğal Afetler alt boyutu için **0,340-0,494** ve yardım isteme alt boyutu için **0,409-0,6548** arasında bulundu. Maddeler arasındaki hesaplanan korelasyon değerlerinin 0,20'nin üzerinde olması, ölçeğin güvenirliliği için yeterli kabul edilmektedir (85) .

- Doğrulayıcı faktör analizinde, χ^2/sd , GFI, AGFI, CFI, RMSEA ve RMR uyum indekslerinin kabul edilebilir değerlerde olduğu bulundu.
- ADBÇÖ'nin KGI değeri 0,969 olarak hesaplandı.
- Elde edilen bulgular ile 30 maddelik AFA ile elde edilen ölçeğin 3 faktörlü yapısı DFA sonuçları ile doğrulandı. 3, 4, 6, 7, 21, 22, 24, 26, 29, 30, 31, 35, 40, 42. sorular düşük faktör yükleri nedeniyle çıkarıldı ve 30 sorulu 3 alt boyutlu ölçek elde edildi. Ölçeğin cronbach's α iç tutarlılık kat sayısı, madde toplam korelasyonu ve test-tekrar test analizi yüksek korelasyona sahipti. Bu sonuçlar, geliştirdiğimiz Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir. Örneklem sayısının artırılması, çalışmanın ilerleyen aşamalarında farklı tahmin yöntemlerinin, değişik faktör döndürme ve faktörleştirme yöntemlerinin kullanılması ile elde edilecek bilginin düzeyinin daha da arttırılabileceği düşünülmektedir.

6.2. Sonuçlar (Acil Durumlarla Başa Çıkma Eğitimi)

“Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Değerlendirilmesi” adlı çalışmamızda “Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği” ile ortaokulda okuyan 7. sınıf öğrencilerine (pandemiden dolayı 6 ve 8. Sınıflar ulaşamadı) acil durumlarda verilen eğitimin etkinliğini değerlendirmek amacıyla yapılan bu tez çalışmasında şu sonuçlar elde edildi:

- Eğitim grubunda ölçeğin tüm alt boyutlarının puan ortalamalarının eğitimden sonra anlamlı düzeyde arttığı saptandı ($p<0.05$).
- Eğitim grubu ve kontrol grubunda arasında eğitim sonrasında acil durumlarla başa çıkma düzeylerinde anlamlı düzeyde farklılık saptandı($p<0.05$).
- Eğitim grubunda ölçeğin yardım isteme alt boyutlarında kız ve erkekler arasında anlamlı düzeyde farklılık saptandı($p<0.05$).
- Kontrol grubunda ölçeğin toplam puan ve alt boyutunda anlamlı düzeyde bir artış saptanmadı ($p>0.05$).
- Kız öğrenci ve erkek öğrenciler arasında ölçeğin yardım isteme alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklar saptandı ($p<0.05$).
- Daha önce acil durum yaşamış olmak her iki grup arasında anlamlı fark saptanmadı ($p>0.05$).
- Eğitim grubu kontrol grubundan ölçeğin toplam puanında anlamlı düzeyde farklılık saptandı ($p<0.05$).

- Öğrencilerin sosyo demografik özelliklerine göre ADBÇÖ'in puan ortalamalarının karşılaştırılması incelendiğinde; anne baba mesleği, anne baba eğitim durumu daha önce acil olay yaşamak, ekonomik durum, acil toplanma yerini bilme, il ve ilçede yaşama ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı saptandı ($p>0.05$).

6.3. Öneriler

Bu verilere dayanarak;

- Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği geçerli ve güvenilir bulundu öğrencilerin acil durumlarla başa çıkma kapasitesini ölçmek için kullanılabilir.
- Ölçek erişkinler, ergenler ve özel gereksinimi olan bireylerde de acil durumlarla başa çıkma kapasitesinin değerlendirilmesinde kullanılabilir.
- Çalışma, ortaokul öğrencilerinde Acil Durum Başa Çıkma Ölçeği daha önce yapılmış bir araştırma olmadığı göz önünde bulundurulunca, bundan sonra benzer konuda çalışma yapacak araştırmacılara yol gösterici özellikler bulundurması açısından önemlidir.
- Ön test eğitim ve kontrol grubunun ADBÇÖ puan ortalamaları arasında fark olmaması ve son testte eğitim grubunun ADBÇÖ puan ortalamaları kontrol grubundan daha yüksek olması uygulanan eğitim programının acil durumlarla başa çıkma kapasitesini olumlu geliştirdiğini gösterdi. Buna istinaden öğrencilere acil durumlar eğitimi verilmesi önerilir.
- Acil durumlarla başa çıkma, yaşanan acil bir durumdan kurtulmanın önemli bir göstergesidir. Ortaokul öğrencilerinin yaşanan acil bir durumdan kurtulması için acil durumlarla başa çıkma eğitim programları düzenlenebilir.
- Acil durumlarla başa çıkma eğitimi, öğrencilerin acil durumlarla başa çıkma yeteneklerinin artmasını sağlar. Buna istinaden acil durumlarla başa çıkma amacıyla yılda bir kez acil durumlarla başa çıkma eğitimi verilebilir.
- Acil durumlarla başa çıkma eğitim programının geliştirilmesi ve değerlendirilmesine yönelik örneklem sayısının daha fazla olduğu ve uzun süreli izlem gerektiren çalışmaların yapılması önerilmektedir.
- Acil durumlarla başa çıkma eğitimi ile acil durumlara müdahale etmek için her yaştan ve sıradan insanın eğitimi, genel acil olaylara müdahaleye etkili bir şekilde katkıda bulunabilir ve yaralanma ve ölümü azaltmaya yardımcı olabilir.

- Ortaokul öğrencilerinin gerçek acil durum eğitimi ve afet hazırlığına dâhil edilmesi, öğrencilerin meydana gelecek acil olaylara karşı hem kendini korumasını hem de acil yardıma katkı sağlayabilir.
- Ortaokul öğrencileri, ilk yardım gerekçesini anlarsa, kendilerini motive ederlerse ve ilk yardım nedenlerinin basit açıklamalarını anlarsa, temel ilk yardım uygulamalarını yapabilirler.
- Buldukları yaş itibariyle gelişime açık olan öğrenciler acil durum eğitimine uygun ise, katılımına imkân tanınmalı karar almada çocukların güç paylaşımı ve çocukların eksiksiz katılımları gerçekleştiğinde çocukların sosyal rollerine katkıda bulunabilir.
- Acil durum eğitiminde yalnızca acil olaylara yardımı en üst düzeye çıkarmakla kalmayıp aynı zamanda ortaokullardaki gençler arasında liderlik, sivil katılım ve öğretim becerilerini teşvik eden bir yaklaşımla katkıda bulunabilir.
- Acil durum eğitim seansları afete müdahale etme yeteneklerini arttıracak özel eğitim fırsatları araması, bunlara bütçe ayırması ve planlaması önerilmektedir.
- Doğrudan yaşam ile bağlantılı bu eksikliklerin, toplum ve öğrencinin sağlığında ek sorunlar oluşturmaması için teorik ve uygulamalı ilkyardım eğitimlerinin yaygınlaştırılması önerilir.
- Verilen acil yardım eğitimi sadece okulla sınırlı kalmayıp tüm topluma katkı sağlayabilir.
- Verilen acil yardım eğitimi öğrencilerin fiziksel zararlardan korunmasını sağlayabilir.
- Çocuklara ve gençlere yönelik verilecek afet ve acil durum bilgisi tehlikelerin ve afetlerin toplum üzerindeki etkisini daha eksiksiz bir şekilde anlaşılması ve daha sağlam teorik modeller geliştirme yeteneğimizi geliştirecektir.

6.4. Sınırlılıklar

Covid 19 pandemi süreci nedeniyle öğrencilere ulaşmada yaşanan zorluklar olmuştur.

6.5. Ekler

Ek 1. Enstitü Yönetim Kurulu Kararı

- Ek 2. Etik Kurul Onay Formu
- Ek 3. Muş Milli Eğitim Müdürlüğü Kurum İzni
- Ek 4. Veli Onam Formu
- Ek 5. Kişisel Bilgi Formu
- Ek 6. ADBÇÖ Ölçeği Taslak Soruları
- Ek 7. ADBÇÖ Orijinal Ölçek
- Ek.8. İntihal Raporu
- Ek 9. Kısa Özgeçmiş

KAYNAKLAR

1. Afet TB, Başkanlığı ADY. Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü. TC Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Deprem Dairesi Başkanlığı, Ankara. 2014. <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> [07.10.2021].
2. Çelik İbh, Galip U, Yılmaz G, Yakupoğlu M. 2020; Türkiye’de Yaşanan Teknolojik Afetler (2000-2020) Üzerine Bir Değerlendirme. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi.* ;6(2):49-57.
3. Ronan K, Johnston D.(2005) *Promoting community resilience in disasters: The role for schools, youth, and families*: Springer Science & Business Media.
4. Tierney, K. J., Lindell, M. K., & Perry, R. W. (2002). Facing the unexpected: disaster preparedness and response in the United States. *Disaster Prevention and Management: An International Journal.*
5. Smith K. (2013) *Environmental hazards: assessing risk and reducing disaster*: Routledge.
6. Faupel CE, Kelley SP, Petee T.(1992) The impact of disaster education on household preparedness for Hurricane Hugo. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters.*;10(1):5-24.
7. Ronan KR, Johnston DM.(2003) Hazards education for youth: A quasi-experimental investigation. *Risk Analysis: An International Journal.*23(5):1009-20.
8. Lu Y, Wei L, Cao B, Li J.(2021) Participatory child-centered disaster risk reduction education: an innovative Chinese NGO program. *Disaster Prevention and Management: An International Journal.*
9. United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF). Disaster risk reduction in school curricula: Case studies from thirty countries. 2012.
10. Özen B.(2020) Malatya kent merkezindeki farklı iki lisede öğrencilerin afet bilinç düzeylerinin ölçülmesi: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi *İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.*
11. Carruth AK, Pryor S, Cormier C, Bateman A, Matzke B, Gilmore K.(2010) Evaluation of a school-based train-the-trainer intervention program to teach first aid and risk reduction among high school students. *Journal of school health.*;80(9):453-60.
12. Angus DC, Pretto EA, Abrams JI, Safar P.(1993) Recommendations for Life-Supporting First-Aid training of the lay public for disaster preparedness. *Prehospital and disaster medicine.*;8(2):157-60.

13. Della-Giustina DE, Yost CP.(1991) *Teaching Safety in the Elementary School*: ISBN: ISBN-0-88314-519-7.p 35-42.
14. Tauscher, V. A. (1996). First aid and emergency preparedness for elementary school children (Order No. 1381168). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (304333905). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/first-aid-emergency-preparedness-elementary/docview/304333905/se-2?accountid=86207>.
15. Tipler K, Tarrant R, Johnston D, Tuffin K.(2017) Are you ready? *Emergency preparedness in New Zealand schools. International journal of disaster risk reduction*;25:324-33.
16. Barnes LP.(1991) Teaching Self-care to Children. *MCN: The American Journal of Maternal/Child Nursing*.;16(2):101.
17. McKenzie JF, Williams IC.(1982) Are your students learning in a safe environment? *Journal of School Health*.;52(5):284-5.
18. Tonak Ha, Kitiş A.(2020) Deprem ve Yangın Afetlerinde Engelli: Anlatımsal Bir Derleme. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*.8(1):77-84.
19. Gazete R. Afet ve Acil Durum Yönetimi Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KanunResmiGazete.2009;5902.<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5902.pdf> Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 48 [07/10/2021]
20. DHA, U. (1992). *Internationally agreed glossary of basic terms related to disaster management*. UN DHA (United Nations Department of Humanitarian Affairs), Geneva.
21. Müdahale, A. F. A. D. (2014). İyileştirme ve Sosyoekonomik Açıdan 2011Van Depremi Raporu. *Deprem Raporu, Ankara: TC Disaster and Emergency Management Presidency*.
22. Altun F.(2016) Afetlerde psikososyal hizmetler: Marmara ve Van depremleri karşılaştırmalı analizi. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.;4(8-9):183-97.
23. Şahin C.(2002) *Doğal afetler ve Türkiye*: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
24. Alcántara-Ayala I.(2002) Geomorphology, natural hazards, vulnerability and prevention of natural disasters in developing countries. *Geomorphology*.;47(2-4):107-24.
25. Gerdan S.(2019) Bir Sosyal Sorumluluk Alanı Olarak Afet Eğitimleri *International Journal of Management and Administration*.;3(5):101-10.

26. The Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (UNISDR&CRED). 2015. The Human Cost of Weather Related Disasters 1990-2015. <https://www.emdat.be/classification> Erişim tarihi [07/05/2021].
27. CRED U.(2018) *Economic losses, poverty & disasters 1998–2017*. Université Catholique de Louvain (UCL), Brussels, Belgium;33.
28. Alexander DE.(1995) A survey of the field of natural hazards and disaster studies. *Geographical information systems in assessing natural hazards: Springer;. p. 1-19*.
29. Ersoy Ş.(2016) 2016 Yılı Doğa Kaynaklı Afetler Yıllığı. *ERS Matbaacılık Jeoloji Mühendisleri Odası Yayınları No: 129* Afet, doğa olayları, afet dünya, 2016 afet, afet Türkiye, ISBN: 978-605-01-1005-0
30. Ersoy Ş, Nurlu M, Gökçe O, Özmen B.(2017) 2016 Yılında Dünyada ve Türkiye’de Meydana Gelen Doğa Kaynaklı Afet Kayıplarının İstatistiksel Değerlendirmesi. *Mavi Gezegen Popüler Yerbilim Dergisi, S.;22:13-27*.
31. Koç G, Thieken AH.(2018) The relevance of flood hazards and impacts in Turkey: What can be learned from different disaster loss databases? *Natural hazards.91(1):375-408*.
32. MGM.2019yılıfevkkayıtları,ANKARA.2020. (<https://mgm.gov.tr/FILES/genel/raporlar/2019MeteorolojikAfetlerDeğerlendirmesi.pdf>) [08/05/2021]
33. Carlo M.(1986) Report of the International Hydrographic Organization (IHO).
34. Afet ve Acil Durum Yönetimi (AFAD). Afet Türleri: AFAD; 2021.<https://www.afad.gov.tr/afadem/dogal-afetler> [10/05/2021]
35. Scheidegger AE.(1994) Hazards: singularities in geomorphic systems. *Geomorphology and Natural Hazards: Elsevier;. p. 19-25*.
36. Slaymaker O, Spencer T, Dadson S.(2009). *Geomorphology and global environmental change*. 1. Cambridge University Press.
37. UNHCR (2020) Immigrants<https://data2.unhcr.org/en/documents/download/53805> [10/05/2021].
38. Organization IH. International Hydrographic Organization (IHO).<https://iho.int/> [09/05/2021]
- 39.TimorDan.BölgeselCoğrafyayaGiriş(http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/cografya_lisans_ao/bolgesel_cografyaya_giris.pdf) [10/05/2021]
40. Çeliker M, Koçer NN, Yıldız O.(2020) Bingöl İl Merkezinde Taşkın Risk Alanlarının Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Belirlenmesi. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi.6 (2): 354-65*.

41. Sarigül O, Turoğlu H.(2020) Kahramanmaraş Şehri Sel ve Taşkınlarının Coğrafi Analizi ve Öngörüler. *Coğrafya Dergisi. (40):275-93.*
42. Kılıç D.(2020) Afetlerde halk sağlığına giriş. *Afetlerde halk sağlığı hizmetleri.4-26.*
43. TERCAN B.(2020) Biyolojik Afetler ve Covid-19. *Paramedik ve Acil Sağlık Hizmetleri Dergisi.1(1):41-50*
44. Roy C, Reed D, Hutt J.(2010) Aerobiology and inhalation exposure to biological select agents and toxins. *Veterinary pathology.;47(5):779-89.*
45. Control CfD, Prevention.(2012) CDC grand rounds: prescription drug overdoses-a US epidemic. *MMWR Morbidity and mortality weekly report 61(1):10-3.*
46. Balali-Mood M, Moshiri M, Etemad L.(2013) Medical aspects of bio-terrorism. *Toxicology 69:131-42.*
47. Kearney A, Pettit C.(2016) Introduction to Biological Agents and Pandemics. *Ciotton's Disaster Medicine 696.*
48. Bulaşıcı Hastalıklar <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/bulasici-hastaliklar> [29/05/2020].
49. Perry RW.(2007) What Is a Disaster? Artikkeli teoksessa Rodriguez, Havidán; Quarantelli, Enrico L. & Dynes, Russell R.(toim.)(2007). *Handbook of Disaster Research.*
50. Quarantelli EL, Perry RW. A(2005) social science research agenda for the disasters of the 21st century: Theoretical, methodological and empirical issues and their professional implementation. *What is a disaster. 139:325-96.*
51. H u m a n r i g h t s w a t c h. 2020.(<https://www.hrw.org/world-report/2020>) [07/05/2021]
52. Zeigler DJ, Brunn SD, Johnson Jr JH.(1981) Evacuation from a nuclear technological disaster. *Geographical review:1-16.*
53. Freudenburg WR, Jones TR.(1991) Attitudes and stress in the presence of technological risk: A test of the Supreme Court hypothesis. *Social Forces.;69(4):1143-68.*
54. Esponda LA.(2014) Ron Pouwels, Regional Adviser on Child Protection UNICEF Regional Office for South Asia. *Institutionalised Children Explorations and Beyond.1(1):7-17.*
55. Unicef.(2011) UNICEF Annual Report 2010: Unicef.
56. Cross R, Crescent R.(2011) The sphere handbook: Humanitarian charter and minimum standards in humanitarian response. The Sphere Project, at <http://www.sphereproject.org/handbook>.

57. Turan M, Bulut Y, Öztürk G.(2015) Acil Durumlar Ve Afetlerle İlgili Kurumların Ve Acil Çağrı Numaralarının Bilinirliği; Gümüşhane Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*.4(3):440-53.
58. IASC ED. Income Taxes. October; 1994.
59. Aktel M.(2010) 5902 Sayılı Yasa İle Türkiye'de Afet Yönetiminde Oluşan Değişim. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
60. World Health Organization. (2007). Systematizing emergency health management 2005-2007.
61. Assembly UG.(1989) Convention on the Rights of the Child. United Nations, *Treaty Series*;1577(3):1-23.
62. Minimum Standards for Child Protection in Humanitarian Action, Çocuk Çalışma Grubu(2012).TheChildProtectionWorkingGroup;<https://www.refworld.org/pdfid/5211dc124.pdf> [09/05/2021]
63. Woolsey C.(2019) *Earthquakes, emergency response, and the psychological needs of school-aged children*: Fielding Graduate University.p 77-80.
64. Alpar R.(2012) Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik-Güvenirlik *Applied Statistics and Validity Reliability*. Ankara, Turkey: Detay; 2012.
65. Şencan H.(2005) *Güvenilirlik ve geçerlilik*: Yayıncılık (Google Books).
66. Çokluk Ö, Şekercioglu G, Büyüköztürk Ş.(2012) *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları (Vol. 2)* Pegem Akademi Ankara.
67. Benli TE.(2019) Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi *Doğum öncesi baba bağlanma ölçeği'nin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması*: İnönü Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
68. Çokluk Ö. S ekercioglu, G.Büyüköztürk, S.(2010). Sosyal bilimler için çok degiskenli istatistik: *Spss ve Lisrel uygulamaları*. Pegem Akademi Ankara.
69. Meydan CH, Şeşen H.(2011) *Yapısal eşitlik modellemesi AMOS uygulamaları*: Detay Yayıncılık.
70. Tabachnick BG, Fidell LS.(2001) *SAS for windows workbook for Tabachnick and Fidell using multivariate statistics*: Allyn and Bacon. p.87,90
71. Floyd FJ, Widaman KF.(1995) Factor analysis in the development and refinement of clinical assessment instruments. *Psychological assessment*;7(3):286.
72. Kline RB.(2005) *Principles and practice of structural equation modeling 2nd ed*. New York: Guilford 3.

73. Bollen KA.(1993) *Bootstrapping goodness of fit measures in structural equation models*. Testing structural equation models. p.154
74. Maruyama G.(1997) Basics of structural equation modeling: Sage; books.google.com.
75. Simsek OF.(2007) Yapısal eşitlik modellemesine giriş: *Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayınları. p 50,54
76. Cole DA.(1987) Utility of confirmatory factor analysis in test validation research. *Journal of consulting and clinical psychology*;55(4):584.
77. Jöreskog KG, Sörbom D.(1993) LISREL 8: *Structural equation modeling with the SIMPLIS command language*: Scientific Software International.
78. Özdamar K.(2016) Ölçek ve test geliştirme yapısal eşitlik modellemesi. Eskişehir: Nisan Kitabevi.
79. Arbuckle JL.(2012) IBM SPSS Amos 21. Chicago, IL: Amos Development Corporation.
80. Ercan I, Kan I.(2004) Reliability and validity in the scales. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*.30(3):211-6.
81. Gliem JA, Gliem RR,(2003)*Calculating, interpreting, and reporting Cronbach's alpha reliability coefficient for Likert-type scale*: Midwest Research-to-Practice Conference in Adult, Continuing, and Community. p 77-80
82. Urbina S.(2014) Essentials of psychological testing: John Wiley & Sons.
83. Raines-Eudy R.(2000) Using structural equation modeling to test for differential reliability and validity: *An empirical demonstration. Structural equation modeling* ;7(1):124-41.
84. Çakmur H.(2012) Araştırmalarda Ölçme-Güvenilirlik-Geçerlilik. *Taf Preventive Medicine Bulletin*;11(3).
85. Briggs SR, Cheek JM.(1986) The role of factor analysis in the development and evaluation of personality scales. *Journal of personality*;54(1):106-48.
86. Gür Ey, Pasinlioğlu T.(2021) Gebelikteki Yakınmalar Ve Yaşam Kalitesine Etkisi Ölçeği: Türkçe Formunun Geçerlilik Ve Güvenilirlik Çalışması. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*.9(2):482-97.
87. Gönener D, Hatice P.(2009) Okul Yaş Dönemi Çocuğu Olan Ebeveynlerin Hastalık Ve Hastaneye Yatma Durumunda" Ebeveynlerin Endişe Kaynakları Ölçeği" nin

- Geliştirilmesi Ve Çocukların Endişe Kaynakları İle Etkileşimi. *Gaziantep Medical Journal*. 15(1):31-40.
88. Yakut Y, Yakut E, Bayar K, Uygur F.(2007) Reliability and validity of the Turkish version short-form McGill pain questionnaire in patients with rheumatoid arthritis. *Clinical Rheumatology*;26(7):1083-7.
89. Alpar C.(2016) Spor Sağlık Ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik Ve Geçerlik Güvenirlik .
90. Halil T.(1997) Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Ankara mars Matbaası : 140-144
91. Büyüköztürk Ş.(2002) Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi *Dergi Park*;32(32):470-83.
92. Gürbüz, S. AMOS ile Yapısal Eşitlik Modellemesi, 1, Baskı, *Seçkin Yayıncılık, Ankara*: 2019. 2019; 33-44
93. Aksayan S, Gözüm S.(2003) Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber II: psikometri özellikler ve kültürlerarası karşılaştırma. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*,5: 3-14.
94. Özşahin, Z., Altıparmak, S., Aksoy Derya, Y., Kayhan Tetik, B., & Inceoğlu, F. (2021). Turkish validity and reliability study for the person-centered maternity care scale. *Journal of Obstetrics and Gynaecology Research*, 47(9), 3211-3222..
95. İnceoğlu F.(2018) Doğrulamalı faktör analizinde yarışan modeller ve klinik bir uygulaması. 2018.
96. Albayrak As.(2005) Çoklu Doğrusal Bağlantı Halinde Enküçük Kareler Tekniğinin Alternatifi Yanlı Tahmin Teknikleri Ve Bir Uygulama. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*;1(1):105-26.
97. Kim S-J, Lee J-E, Kang K-A, Song M-K, Lee S-K, Kim S-H.(2009) Development of a coping scale for emergency situations with elementary school students. *Child Health Nursing Research*;15(3):271-81.
98. Kehoe C.(2015) School emergency management planning process and development of school emergency operations plan. *Chicago, March.25*.
99. Greenslade JH, Wallis MC, Johnston A, Carlström E, Wilhelms D, Thom O,(2019) et al. Development of a revised Jalowiec Coping Scale for use by emergency clinicians: a cross-sectional scale development study. *BMJ open*. 9(12):e033053.
100. Holland WM.(2008) *Fire/emergency medical services and coping methods: mitigating traumatic stress symptomatology in emergency services professionals*: Liberty University.

101. Brodzinsky DM, Elias MJ, Steiger C, Simon J, Gill M, Hitt JC.(1992) Coping scale for children and youth: Scale development and validation. *Journal of applied developmental psychology*;13(2):195-214.
102. Çelik, M. Y. (2011). Biyoistatistik, Bilimsel Araştırma, SPSS. Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
103. Y K.(2017) *SPSS ve AMOS uygulamalı, nitel – nicel – karma bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği*: İstanbul : Nobel Yayıncılık, 1. Baskı.
104. Civelek ME.(2018) *Essentials of structural equation modeling. Essentials of Structural Equation Modeling* . İstanbul: Beta Yayıncılık 2018.
105. Civelek M.(2018) *Yapısal eşitlik modellemesi metodolojisi*. İstanbul: Beta Yayıncılık
106. Civelek ME.(2018) *Yapısal Eşitlik Modellemesi Metodolojisi*: Beta Yayıncılık, İstanbul.
107. EY Ö.(2016) Gebelikteki Yakınlıklar ve Yaşam Kalitesine Etkisi Ölçeğinin Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Erzurum Atatürk Üniversitesi.
108. Kim S-J, Kang S-R, Lee S-H, Kang K-A.(2014) The effect of coping knowledge on emergency preparedness in elementary school students. *The Journal of School Nursing*;30(5):349-57.
109. Rosenbloom T, Haviv M, Peleg A, Nemrodov D.(2008) The effectiveness of road-safety crossing guards: *Knowledge and behavioral intentions*. *Safety Science*; 46 (10): 1450-8.
110. Perry R,(1986) Mushkatel A. Minority citizens in disaster Athens. Ga: *University of Georgia Press[Google Scholar]*.
111. Kirschke J, Van Vliet W.(2005) “How can they look so happy?” Reconstructing the place of children after Hurricane Katrina: images and reflections. *Children Youth and Environments*;15(2):378-91.
112. Fothergill A, Peek L.(2006) Surviving catastrophe: A study of children in Hurricane Katrina. *Learning from catastrophe: Quick response research in the wake of Hurricane Katrina*:97-129.
113. Anderson WA.(2005) Bringing children into focus on the social science disaster research agenda. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*. 5;23(3):159.
114. Wei B, Su G, Li Y.(2020) Evaluating the cognition and response of middle/high school students to earthquake—a case study from the 2013 Mw6. 6 Lushan earthquake-hit area, China. *International Journal of Disaster Risk Reduction*.; 51: 101825.

115. Shaw R, Kobayashi KSH, Kobayashi M.(2004) Linking experience, education, perception and earthquake preparedness. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*.
116. Stark LJ, Spirito A, Williams CA, Guevremont DC.(1989) Common problems and coping strategies I: Findings with normal adolescents. *Journal of abnormal child psychology*;17(2):203-12.
117. Wertlieb D, Weigel C, Feldstein M.(1987) Measuring children's coping. *American Journal of Orthopsychiatry*;57(4):548-60.
118. Tedeschi RG, Calhoun LG.(1996) The Posttraumatic Growth Inventory: Measuring the positive legacy of trauma. *Journal of traumatic stress*;9(3):455-71.
119. Yilmaz M, Zara A.(2016) Traumatic loss and posttraumatic growth: the effect of traumatic loss related factors on posttraumatic growth. *Anatolian Journal Of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*;17(1).
120. Dursun.P.(2016) *Üniversite öğrencilerinde yaşamın anlamı boyutları ve travma sonrası stresin travma sonrası büyüme üzerindeki rolle* [Bilimsel Araştırma Projesi Sonuç Raporu]: Afyon Kocatepe Üniversitesi .
121. Altshuler JL, Ruble DN.(1989) Developmental changes in children's awareness of strategies for coping with uncontrollable stress. *Child development*:1337-49.
122. Lee J-E, Kim J-H, Kim S-J.(2002) Development and evaluation of injury prevention education proposal for elementary school children. *Child Health Nursing Research*;8(4):365-80.
123. Elgie R, Sapien RE, Fullerton-Gleason L.(2005) The New Mexico school nurse and emergency medical services emergency preparedness course: Program description and evaluation. *The Journal of school nursing*;21(4):218-23.
124. Fung OW, Loke AY, Lai CK.(2008) Disaster preparedness among Hong Kong nurses. *Journal of advanced nursing*;62(6):698-703.
125. Bond EF, Beaton R.(2005) Disaster nursing curriculum development based on vulnerability assessment in the Pacific Northwest. *Nursing Clinics*.40(3):441-51.
126. Kılıç, N., & Şimşek, N. (2018). *Psikolojik ilk yardım ve hemşirelik. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 9(3), 212-218..
127. Bulut, Y. (2019). Afet ve acil durumlarda hemşirelerin ilk yardım bilgi düzeyleri, Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi örneği Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Namık Kemal Üniversitesi

128. Kim S-J, Lee J-E, Song M-K.(2003) Effect of the Safety Education on Knowledge and Attitude about Injury Prevention among Elementary School Children. *Child Health Nursing Research*3;9(4):349-58.
129. Park KM, Jeon KM, Kim MY, Lee ES, Kwon SM.(2010) The effects of a safety management program on safety accident-related knowledge, attitude and behavior of elementary school students in Korea. *Journal of Korean Academy of Community Health Nursing*;21(2):220-8.
130. Ampofo-Boateng K, Thomson J, Grieve R, Pitcainr T, Lee D, Demetre J.(1993) A developmental and training study of children's ability to find safe routes to cross the road. *British journal of developmental psychology*;11(1):31-45.
131. Shah AA, Gong Z, Ali M, Sun R, Naqvi SAA, Arif M.(2020) Looking through the Lens of schools: Children perception, knowledge, and preparedness of flood disaster risk management in Pakistan. *International Journal of Disaster Risk Reduction*; 50:101907.

EKLER

Ek 1. Enstitü Yönetim Kurulu Kararı

Ek 2. Etik Kurul Kararı

Ek 3. Muş Milli Eğitim Kurum İzni

Ek 4. Veli Onam formu

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, “Ortaokul öğrencilerinin acil durumlarla başa çıkma ölçeğinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi” adıyla, 22.03.2021-30.10.2021 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Ortaöğretim öğrencilerinin acil durumlarla başa çıkma ölçeğinin geliştirilerek geçerlik ve güvenilirliğini yaparak literatüre yeni bir ölçeğin kazandırılması ve öğrencilerin acil durumlarla başa çıkmasında farkındalıklarını artırmaktır.

Araştırma Uygulaması: Anket / Görüşme / Gözlem şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmamama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Ömer YILDIRIM

İletişim bilgileri :

*Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi
.....'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.
(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).*

.../.../.....

İsim-Soyisim İmza:

Veli Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

7. Baba eğitim durumu:

- 1) Okur-yazar değil () 2) Okur-yazar () 3) İlkokul mezunu ()
4) Ortaokul mezunu () 5) Lise Mezunu () 6) Üniversite ve üzeri

8. Annenizin çalışıyor mu?

- 1) Kamu Çalışanı 2) Özel Şirket 3) Ev Hanımı

9. Babanız çalışıyor mu?

- 1) Kamu Çalışanı 2) Özel Şirket 3) Serbest Meslek (esnaf)

10. Ailenizin ikamet ettiği yer neresidir?

- 1) İl merkezi () 2) İlçe merkezi () 3) Belde () 4) Köy ()

11. Aile gelir durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1) Düşük () 2) Orta () 3) Yüksek () 4) Gelir gidere eşit ()

12. Okuduğunuz okulda acil durum toplanma alanını biliyor musunuz?

- 1) Evet () 2) Hayır ()

13. Yaşadığınız çevrede acil durumlara ilgili sizle bilgi paylaşan varmı?

- 1) Evet () 2) Hayır ()

14. Ailenizde daha önce herhangi acil bir durum yaşayan oldumu?

- 1) Evet () 2) Hayır ()

15. Daha önce herhangi acil bir durum olayı yaşadınız mı?

- 1) Evet () 2) Hayır ()

16. Daha önce herhangi acil bir durumlarla başatme ile ilgili eğitim aldınız mı?

- 1) Evet () 2) Hayır ()

17. Acil bir olayda temel ilk yardım uygulayabılırmısınız?

- 1) Evet () 2) Hayır ()

18. Genellikle okula giderken hangi ulaşımı kullanıyorsunuz?

- 1) Yürüyerek 2) servisle 3) babam yada annem arabayla 4) annem yada babamla yürüyerek 5) Bisikletle

19. Okulda güvenlik eğitiminin gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?

(Trafik güvenliği, yangın güvenliği, ilk yardım, ev güvenliği, okul güvenliği, ders sırasında boş zamanlarında oyun ve güvenlik, özel zaman, okul etkinlikleri, deprem, sel vb)

- 1) Evet 2) Hayır

20. Geçen yıl okulda kaç defa güvenlik eğitimi aldınız?

- 1) 1 kez 2)2 kez 3) 2 den daha fazla 4) Hiç Eğitim almadım

21. Ebeveynleriniz size güvenlik kazalarını önleme konusunda bilgi veriyormu?

- 1) Evet 2) Hayır

22. Geçen yıl aşağıdaki kazalardan herhangi birini yaşadınız mı?

(Örneğin, trafik kazası, yangın kazası, aile kazası, okul kazası, oyun veya boş zaman kazası, sel, fırtına, heyelan elektrik, sidet, taciz, vb nedeniyle bir günden fazla bir süre boyunca yaralandınız veya bir sağlık odasını, hastaneyi, eczaneyi,deprem sel,fırtına, heyelan vb.)

- 1)1 tane 2)2 tane 3)2den fazla 4) Hiç yaşamadım

Ek 6. ADBÇÖ Ölçeği Taslak Soruları

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ACİL DURUMLARLA BAŞA ÇIKMA ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yönerge: Bu çalışmanın amacı Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğini geliştirmek ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini incelemektir. Bu anketlerden elde edilen sonuçlar bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Sizden istenilen bu ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirmeniz ve sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koymanızdır. Her sorunun karşısında bulunan; (1) Hiç Bilmem (2) Az Bilirim (3) Bilirim (4) Çok iyi bilirim anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız. En uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder katkılarınız için teşekkür ederiz

SORULAR

Maddeler	Değerlendirme Puanı			
	Hiç Bilmem	Az Bilirim	Bilirim	Çok İyi Bilirim
1-Acil durumlarda yardım isteyebilirim				
2- Acil bir durum olduğunda aileme nasıl haber vereceğimi bilirim				
3- Yaralı birinin kendinde olup olmadığını anlayabilirim				
4- Yaralanan birine yardım edebilirim				
5- Trafik kazası olduğunda nasıl haber vereceğimi bilirim				
6- Okul içindeki veya çevresindeki tehlikeli yerlerin nasıl belirleyeceğimi bilirim				
7-Kaybolduğumda kimden nasıl yardım isteyeceğimi bilirim				
8- Asansörde mahsur kaldığımda nasıl yardım isteyeceğini bilirim				
9- Nefes almakta zorlanan insanlara daha rahat nefes almaları konusunda yardım edebilirim				
10- Yarayı nasıl temizleyeceğimi bilirim				
11- Kanaması olan birine kanamayı durdurmak için yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
12- Vücutta delici yâda batıcı herhangi bir cisim (bıçak, iğne vb) saplandığında yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
13- Arı ve böcek sokmalarında yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
14- Burun kanamasında yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
15- El ayak burkulmalarında yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
16- Vücutta meydana gelen (Su ya da Ateşle yandığında) yanıkların tedavisinde yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
17- Soğuk nedeniyle vücutta oluşan donuklarda yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
18- Göze yabancı cisim batmalarında (cam,iğne vb) yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				

19- Boğaza herhangi bir şey (şeker, ekmek, yemek vb.) takıldığında yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
20- Vücutta ısısında yükselme olduğunda yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
21- Birine elektrik çarptığında kendimi koruyarak yardım edebilirim				
22- Suda boğulmaktan kurtarılan birine yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
23- Gök gürültüsü ve şimşek çakması sırasında riskli bölgelerden nasıl ayrılmam gerektiğini bilirim				
24- Ani sel baskını sırasında bulunduğum ortamı nasıl terk etmem gerektiğini bilirim				
25- Heyelan durumunda bulunduğum ortamı nasıl terk etmem gerektiğini bilirim				
26- Deprem sırasında nasıl davranmam gerektiğini bilirim				
27- Yangın sırasında riskli bölgeden güvenli bir şekilde nasıl ayrılmam gerektiğini bilirim				
28- Birisi beni taciz ederse nasıl davranmam gerektiğini bilirim				
29- Doğalgaz patlaması olduğunda nasıl davranmam gerektiğini bilirim				
30- Okulda bana şiddet uygulayan biri yâda bir grup olursa ne yapmam gerektiğini bilirim				
31- Kırık kemiği nasıl sabitleyeceğimi bilirim				
32- Salgın bir hastalık durumunda nasıl korunmam gerektiğini bilirim				
33- Yüksekten düşen birine nasıl yaklaşmam gerektiğini ve nasıl ilk yardım yapılacağını bilirim				
34- Kalp krizinin belirtilerini ve nasıl ilk yardım yapılacağını bilirim				
35- Sıcak çapması durumunda yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
36- Epilepsi (sara) nöbeti geçiren birine yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
37- Astım atağı geçiren birine nasıl ilk yardımda bulunacağımı bilirim				
38- Okulda bomba terör saldırı vb. bir tehdit varsa nasıl davranmam gerektiğini bilirim				
39- Tanımadığım biri beni arabasına bindirmek isterse nasıl davranmam gerektiğini bilirim				
40- Şiddetli rüzgâr Fırtına olduğunda nasıl davranmam gerektiğini bilirim				
41- Acil bir durumda evde gaz, su ve elektrik tesisatlarını kapatabilirim				
42- Acil bir olayda Haberleşmenin Kesilmesi durumunda ne yapılması gerektiğini bilirim				
43- Zehirlenme vakalarında yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
44- Afet ve acil durumunda arayacağımız acil (itfaiye, jandarma, polis, Acil Çağrı Merkezi), numaraları bilirim				

Ek 7. ADBÇÖ Orijinal Ölçek

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ACİL DURUMLARLA BAŞA ÇIKMA ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yönerge: Bu çalışmanın amacı Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğini geliştirmek ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini incelemektir. Bu anketlerden elde edilen sonuçlar bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Sizden istenilen bu ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirmeniz ve sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koymanızdır. Her sorunun karşısında bulunan; (1) Hiç Bilmem (2) Az Bilirim (3) Bilirim (4) Çok iyi bilirim anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız. En uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder katkılarınız için teşekkür ederiz

SORULAR

Maddeler	Değerlendirme Puanı			
	Hiç Bilmem	Az Bilirim	Bilirim	Çok İyi Bilirim
1-Acil durumlarda yardım isteyebilirim				
2- Acil bir durum olduğunda aileme nasıl haber vereceğimi bilirim				
3- Trafik kazası olduğunda nasıl haber vereceğimi bilirim				
4- Asansörde mahsur kaldığımda nasıl yardım isteyeceğimi bilirim				
5- Nefes almakta zorlanan insanlara daha rahat nefes almaları konusunda yardım edebilirim				
6- Yarayı nasıl temizleyeceğimi bilirim				
7- Kanaması olan birine kanamayı durdurmak için yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
8- Vücuda delici yâda batıcı herhangi bir cisim (bıçak, iğne vb.) saplandığında yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
9- Arı ve böcek sokmalarında yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
10- . Burun kanamasında yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
11- El ayak burkulmalarında yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
12- Vücutta meydana gelen (Su ya da Ateşle yandığında) yanıkların tedavisinde yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
13- Soğuk nedeniyle vücutta oluşan donuklarda yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
14- Göze yabancı cisim batmalarında (cam, iğne vb.) yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
15- Boğaza herhangi bir şey (şeker, ekmek, yemek vb.) takıldığında yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
16- Vücutta ısısında yükselme olduğunda yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
17- Gök gürültüsü ve şimşek çakması sırasında riskli bölgelerden nasıl ayrılmam gerektiğini bilirim				

18-Heyelan durumunda bulunduğum ortamı nasıl terk etmem gerektiğini bilirim				
19- Yangın sırasında riskli bölgeden güvenli bir şekilde nasıl ayrılmam gerektiğini bilirim				
20- Birisi beni taciz ederse nasıl davranmam gerektiğini bilirim				
21- Salgın bir hastalık durumunda nasıl korunmam gerektiğini bilirim				
22- Yüksekten düşen birine nasıl yaklaşmam gerektiğini ve nasıl ilk yardım yapılacağını bilirim				
23- Kalp krizinin belirtilerini ve nasıl ilk yardım yapılacağını bilirim				
24- Epilepsi (sara) nöbeti geçiren birine yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
25- Astım atağı geçiren birine nasıl ilk yardımda bulunacağımı bilirim				
26- Okulda bomba terör saldırı vb. bir tehdit varsa nasıl davranmam gerektiğini bilirim				
27- Tanımadığım biri beni arabasına bindirmek isterse nasıl davranmam gerektiğini bilirim				
28- Acil bir durumda evde gaz, su ve elektrik tesisatlarını kapatabilirim				
29- Zehirlenme vakalarında yapılacak ilk yardım uygulamasını bilirim				
30- Afet ve acil durumunda arayacağımız acil (itfaiye, jandarma, polis, Acil Çağrı Merkezi), numaraları bilirim				

Ek 8. İntihal Raporu

Ek 9. Kısa Özgeçmiş

